

Fylogeneze a diverzita vyšších rostlin

Nahosemenné – 1. část

Petr Bureš

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Společné znaky semenných rostlin,
(nahosemenných i krytosemenných)**

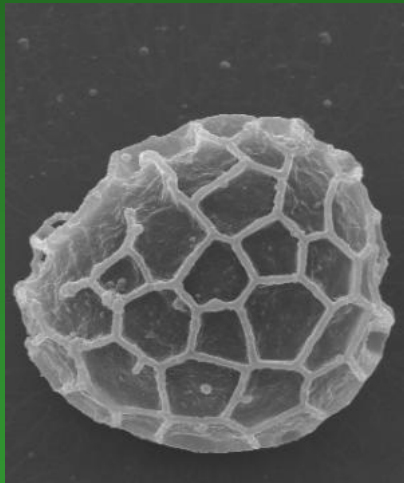
odlišující je od

**výtrusných vyšších rostlin
(jätrovek, mechů, hlevíků, plavuní, kapradin a jejich
příbuzných)**

1. Spora vers. semeno

Spora čili výtrus

- rozmnožovací buňka,
- vzniká meiózou v zárodečné vrstvě sporangia
- krytá rezistentním obalem ze sporopoleninu

spóra *Lycopodium clavatum*

Semeno

- mnohobuněčný rozmnožovací orgán
- vzniká z oplozeného vajíčka,
- krytý osemením (testou) = přeměněným integumentem

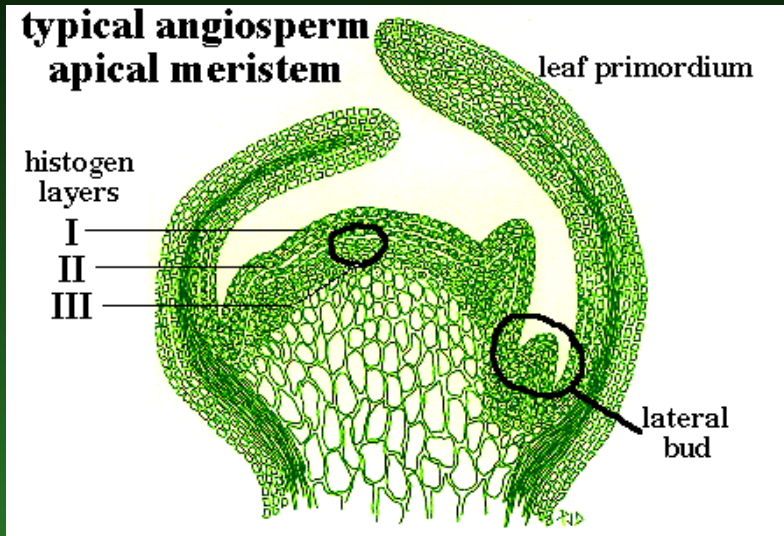

uvnitř: zárodek (embryo) + živné pletivo

– **primární** ž.p. (perisperm) = zbytek megaprothalia **u nahosemenných**

+ **sekundární** ž.p. (endosperm) **u krytosemenných**

2. Vzrostný vrchol stonku

semenné: mnohobuněčný

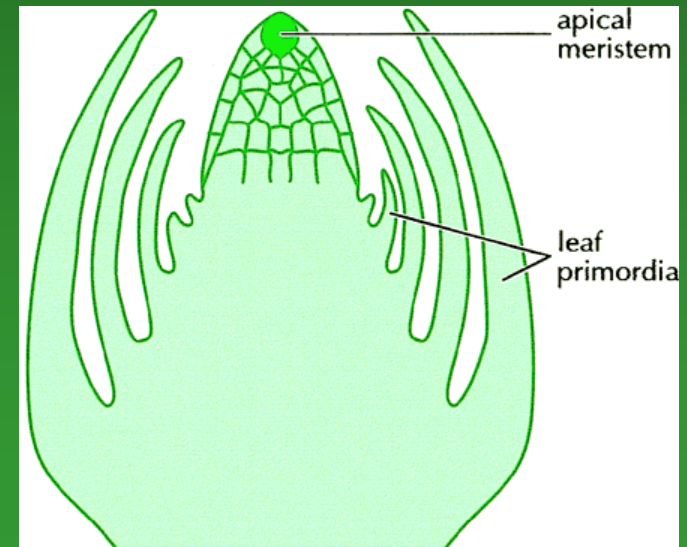
Vícevrstevný u krytosemenných

- vnější vrstvy = tunika dělí buňky antiklinálně (kolmo k povrchu)
- vnitřní vrstvy – korpus jeho buňky se dělí jak antiklinálně tak periklinálně

U nahosemenných zpravidla jednovrstevný jeho buňky se dělí jak anti- tak periklinálně

výtrusné (mechorosty, plavuně a monilofyty)

– zpravidla jediná buňka

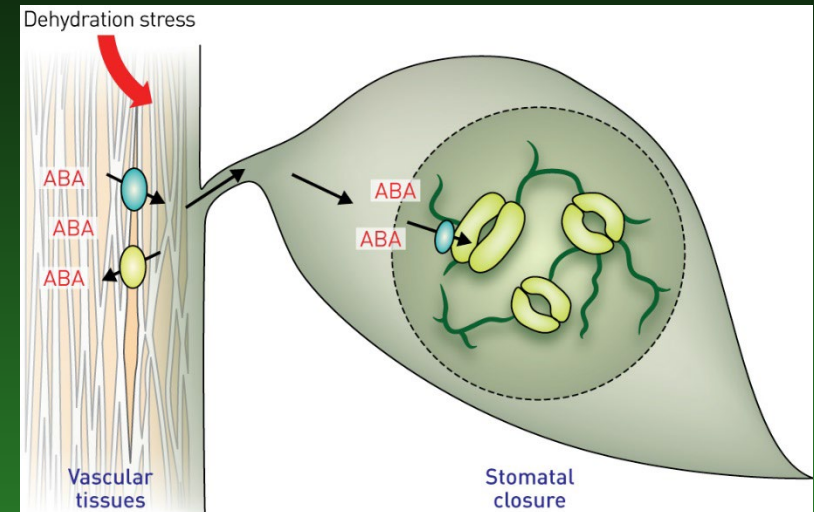
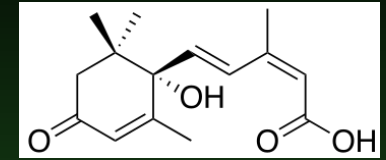

3. Zavírání průduchů

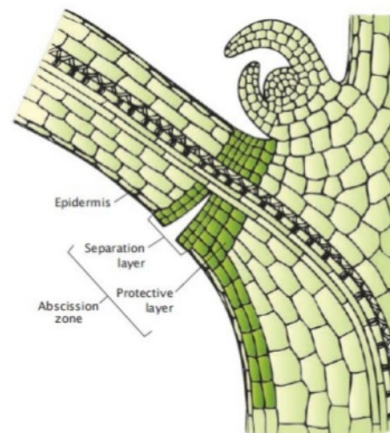
semenné rostliny – rychlá aktivní regulace iontových kanálů na cytoplazmatické membráně pomocí kyseliny abscisové (ABA)

výtrusné rostliny – zavírání/otvírání průduchů regulují pasivně – dehydratací/rehydratací

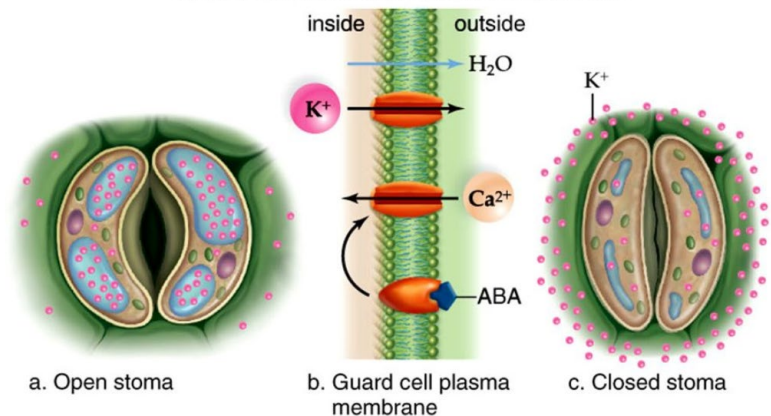
Abscisic Acid

- Inhibits growth and closes stomata in fruit and leaves about to fall
- Also used to close stomata in very hot conditions
- Stomata closed by inhibition of potassium / sodium import in to guard cells
- Before falling (called abscission), abscission zone is formed to form a protective layer against environment and bacterial infestation

Abscisic Acid: Control of Stoma Opening

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission required for reproduction or display.

ABA binding leads to influx of Ca^{2+} & the opening of K^+ channels. Water exits guard cells & stoma closes.

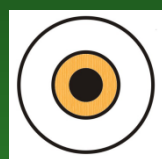
4. Vodivé elementy stonku = eustélé nebo ataktostélé

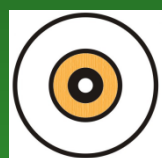
Plektostélé – plavuně

Aktinostélé – plavuně,
eusporangiální kapradiny

Protostélé – nejpůvodnější typ
ryniofyty, plavuně,
vz. kapradiny

Sifonostélé – ve středu stélé dutina
nebo dřeň (sifon), (*Osmunda*)

Solenostélé – dutina, lýko, dřevo,
lýko, *Adiantum*, *Dicksonia*,
Marsilea

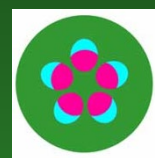
Diktyostélé – síť dřevostředných
cévních svazků v oddencích
kapradin

Arthrostélé – do kruhu uspořádané uzavřené
cévní svazky ve stoncích přesliček

Semenné rostliny

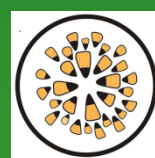
Eustélé – souvislé válce lýka a dřeva

rozdělené radiálně procházejícími
dřeňovými paprsky na větší počet
cévních svazků kolaterálních, které jsou
kruhovitě uspořádány

**nahosemenné, bazální
krytosemenné a
dvouděložné**

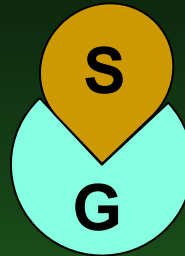
Ataktostélé – cévní svazky se nepravidelně

rozložily v parenchymu, není zde
kambium a tyto rostliny nemohou proto
druhotně tloustnout klasickým způsobem
**(jednoděložné, *Piperaceae*, některé
Amaranthaceae)**

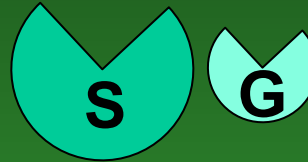
7. Konec samostatnosti gametofytu

Mechorosty
(játrovky, mechy, hlevíky)

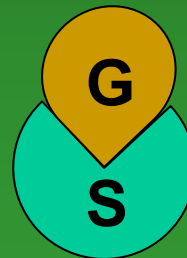
Sporofyt závislý na gametofytu, jen gametofyt se může množit vegetativně.

Výtrusné cévnaté rostliny
(ryniofyty, plavuně, monilofyty)

Gametofyt i sporofyt samostatné (někdy ze zásob – *Selaginella*, *Isoëtes*, *Salviniales*), ale jen sporofyt se může množit vegetativně

Semenné rostliny
(nahosemenné, krytosemenné)

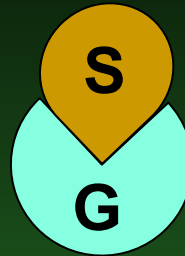

Gametofyt závislý na sporofytu, jen sporofyt se může množit vegetativně

Oplození přestane být závislé na vodě

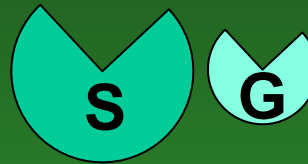
7. Konec samostatnosti gametofytu

Mechorosty
(játrovky, mechy, hlevíky)

Sporofyt závislý na gametofytu, jen gametofyt se může množit vegetativně.

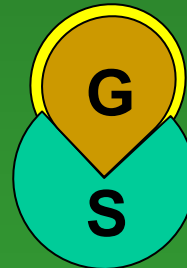
Výtrusné cévnaté rostliny
(ryniofyty, plavuně, monilofyty)

Gametofyt i sporofyt samostatné (někdy ze zásob – *Selaginella*, *Isoëtes*, *Salviniales*), ale jen sporofyt se může množit vegetativně

vajíčko → semeno

Semenné rostliny
(nahosemenné, krytosemenné)

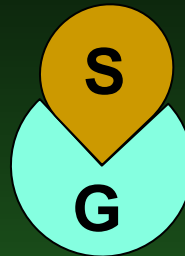

Gametofyt závislý na sporofytu, jen sporofyt se může množit vegetativně

Oplození přestane být závislé na vodě

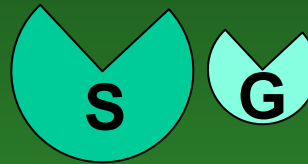
7. Konec samostatnosti gametofytu

Mechorosty
(játrovky, mechy, hlevíky)

Sporofyt závislý na gametofytu, jen gametofyt se může množit vegetativně.

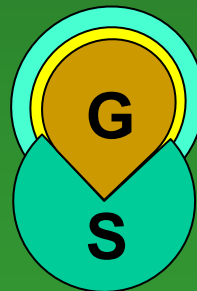
Výtrusné cévnaté rostliny
(ryniofyty, plavuně, monilofyty)

Gametofyt i sporofyt samostatné (někdy ze zásob – *Selaginella*, *Isoëtes*, *Salviniales*), ale jen sporofyt se může množit vegetativně

pestík → plod

Semenné rostliny
(nahosemenné, krytosemenné)

Gametofyt závislý na sporofytu, jen sporofyt se může množit vegetativně

Oplození přestane být závislé na vodě

8. Pohlavnost fází životního cyklu se „přepne“

Výtrusné	Gametofyt Sporofyt	hermafroditní nebo jednopohlavný vždy bezpohlavní
Semenné	Gametofyt Sporofyt	vždy jednopohlavný hermafroditní nebo jednopohlavný

Oplození přestane být závislé na vodě

9. Genetické a evoluční důsledky rozdílů v pohlavnosti

Výtrusné   **Selfing hermafroditního gametofytu může vést ke vzniku totálně homozygotního sporofytu**

Šance homologních chromosomů dostat se do další generace jsou stochastické = není o co soutěžit

Semenné   **Totální homozygot nemůže vzniknout, selfing (jednopohlavného) gametofytu není možný a selfing sporofytu vede „jen“ ke zvýšení homozygosity (a příp. inbrední depresi), nikdy ne k homozygositě úplné.**

9. Genetické a evoluční důsledky rozdílů v pohlavnosti

Výtrusné   **Selfing hermafroditního gametofytu může vést ke vzniku totálně homozygotního sporofytu**

Šance homologních chromosomů dostat se do další generace jsou stochastické = není o co soutěžit

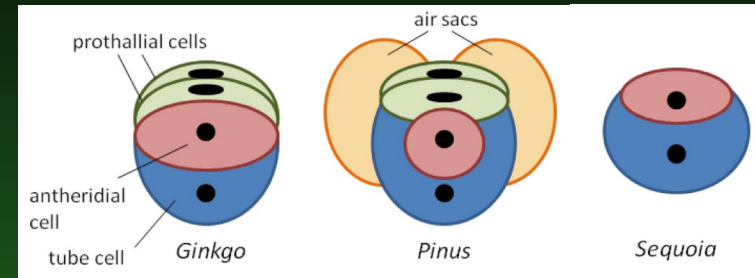
Semenné   **Totální homozygot nemůže vzniknout, selfing (jednopohlavného) gametofytu není možný a selfing sporofytu vede „jen“ ke zvýšení homozygotity (a příp. inbrední depresi), nikdy ne k homozygotitě úplné.**

Jen jeden produkt ze 4 přežívá v samičí meióze = jen jeden z homologních chromosomů každého páru se dostane do další generace – to může vyústit v „boj o přežití“ tehdy, když je polaritou a asymetrií meiotického mikrotubulárního vřeténka šance přežít nějak determinována = meiotický tah

10. Pokročilá redukce gametofytu semenných rostlin

Mikroprothallium (desítky μm ; 5–3 buňky)

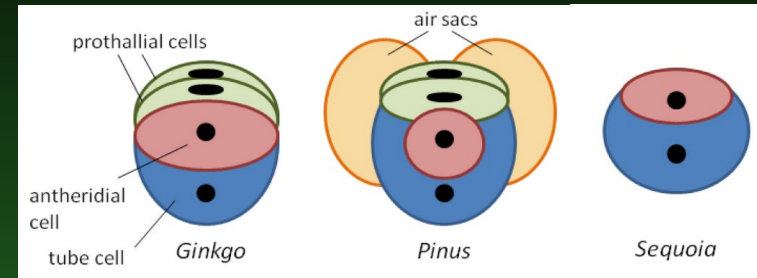
- (1) v mikrosporangiu $\rightarrow$ mnoho mikrospor
- (2) mikrospora endosporicky $\rightarrow$ 2-4 buněčné pylové zrno
- (3) pylové zrno (nezralý gametofyt) opouští mikrosporangium

10. Pokročilá redukce gametofytu semenných rostlin

Mikroprothalamium (desítky μm ; 5–3 buňky)

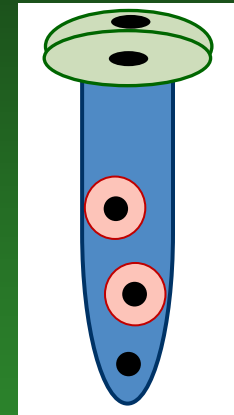
- (1) v mikrosporangiu $\rightarrow$ mnoho mikrospor
- (2) mikrospora endosporicky $\rightarrow$ 2–4 buněčné pylové zrno
- (3) pylové zrno (nezralý gametofyt) opouští mikrosporangium (jako 2-4 buněčné)

- (4) zachycení samičím orgánem (= polinační kapkou nebo bliznou)
- (5) blána mikrospory praská $\rightarrow$ **pylová láčka** vyživovaná

u nahosemenných pletivem nucellu
u krytosemenných pletivy pestíku

na konci láčky $\rightarrow$ 2 spermatozoidy nebo 2 spermatické buňky

u nahosemenných má
zralé mikroprothalamium 3-
5 buněk

u krytosemenných jen 3

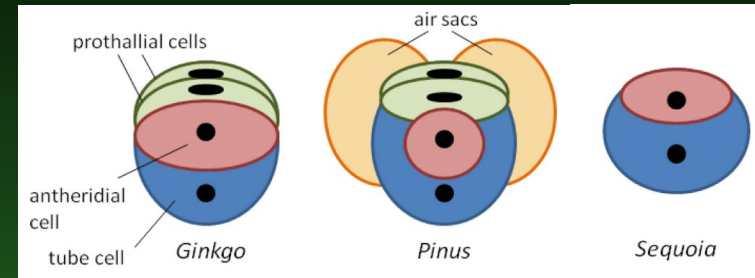
nahosemenné

krytosemenné

10. Pokročilá redukce gametofytu semenných rostlin

Mikroprothalamium (desítky μm ; 5–3 buňky)

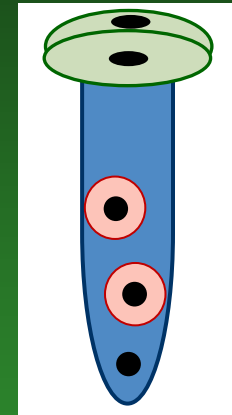
- (1) v mikrosporangiu $\rightarrow$ mnoho mikrospor
- (2) mikrospora endosporicky $\rightarrow$ 2–4 buněčné pylové zrno
- (3) pylové zrno (nezralý gametofyt) opouští mikrosporangium

- (4) zachycení samičím orgánem (= polinační kapkou nebo bliznou)
- (5) blána mikrospory praská $\rightarrow$ **pylová láčka** vyživovaná

u nahosemenných pletivem nucellu
u krytosemenných pletivy pestíku

na konci láčky $\rightarrow$ 2 spermatozoidy nebo 2 spermatické buňky

u nahosemenných má
zralé mikroprothalamium 3-
5 buněk

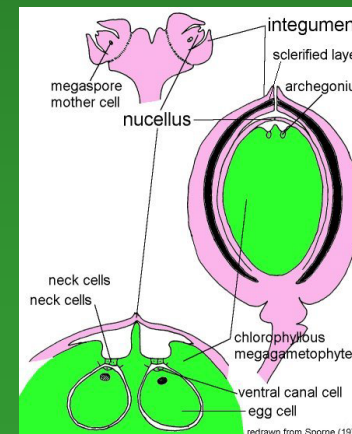
u krytosemenných jen 3

Megaprothalamium (mm– μm ; mnoho–8 buněk)

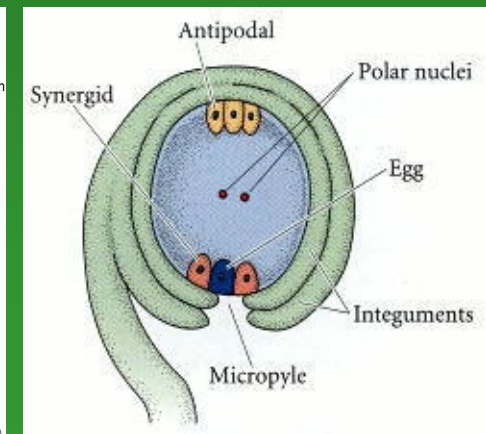
- (1) v megasporangiu $\rightarrow$ jediná megaspóra (nikdy jej neopustí)
- (2) z megaspóry $\rightarrow$ megaprothalamium obalené stěnou megasporangia a integumentem

u nahosemenných megaprothalamium mnohobuněčné zpravidla ještě s archegonií

u krytosemenných megaprothalamium = zárodečný vak, obsahující zpravidla jen osm jader/buněk

nahosemenné

krytosemenné

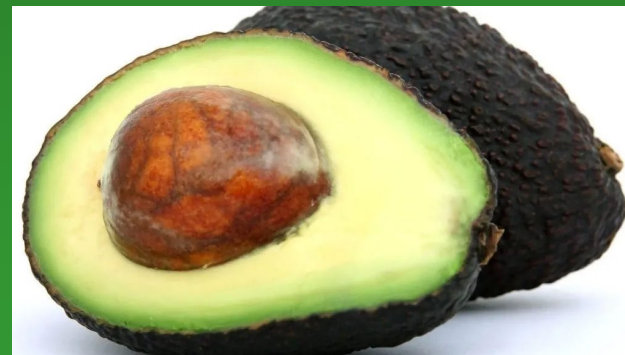
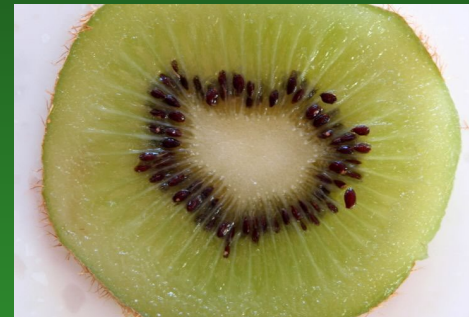
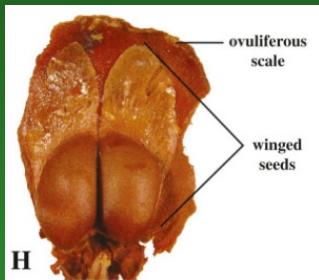
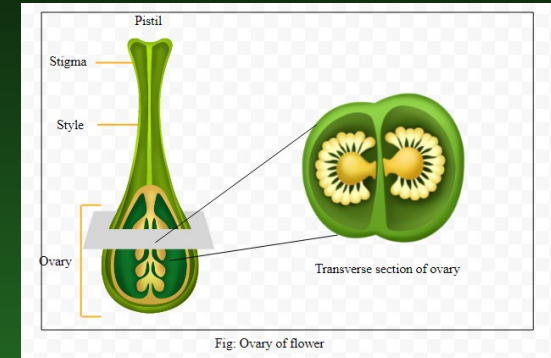
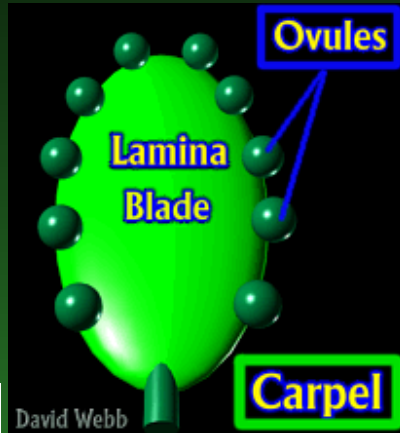
Specifické znaky nahosemenných

odlišující je od

rostlin krytosemenných

1. Vajíčko - není ukryto v plodolistu (semeníku/pestíku) jako u krytosemenných = semeno není součástí plodu

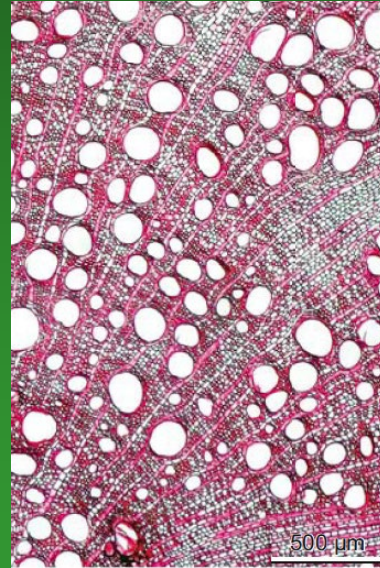

2. Buňky cévních svazků

Xylem nahosemenných – většinou tvoří **jen tracheidy a parenchym**; jen *Gnetopsida* mají i tracheje; krytosemenné mají navíc tracheje a libriformní fibrily

Picea abies

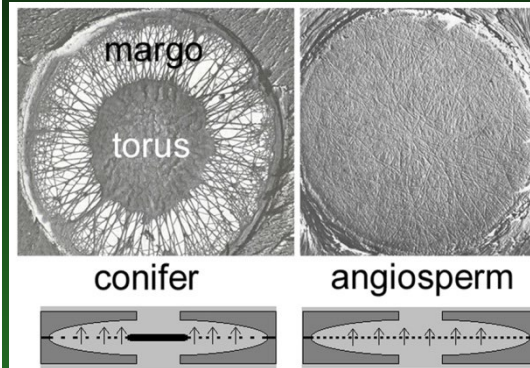
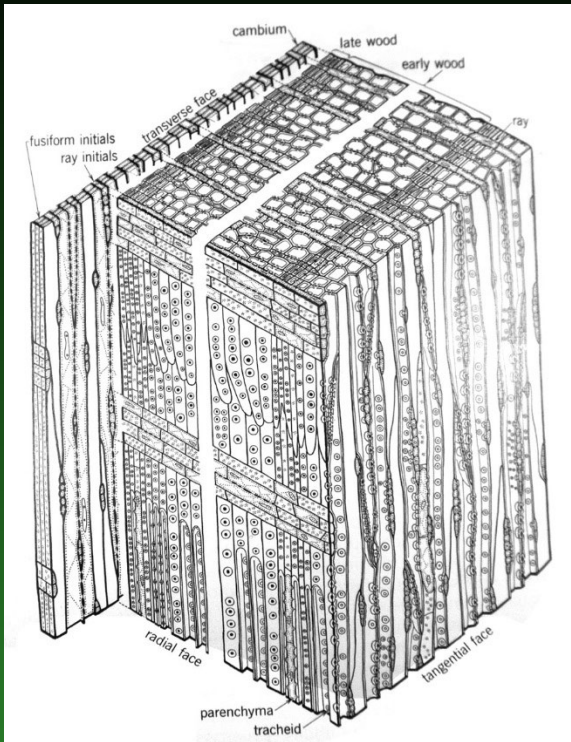

Quercus petraea

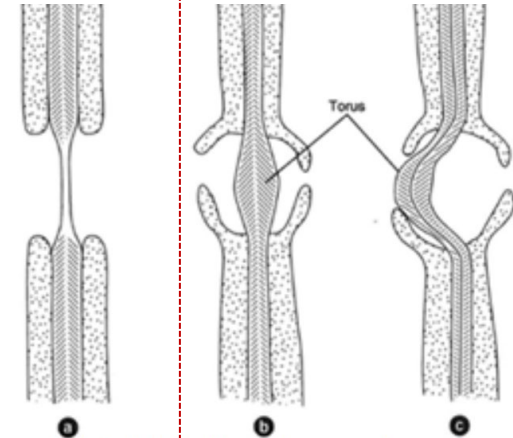

3. Dvůrkaté dvojtečky propojující tracheidy

(opačně orientované „děravé“ vyklenutí buněčných stěn sousedních buněk umožňuje zavírání a otvírání „ventilu“ pomocí pohybů „zátky“ ze střední lamely)
 Efektivní obrana proti kavitaci

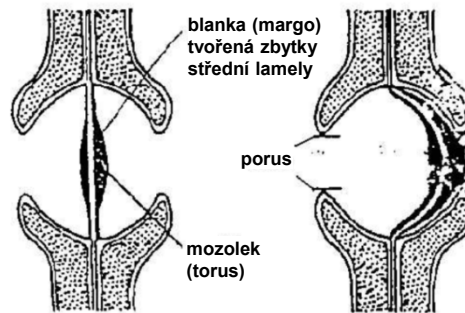
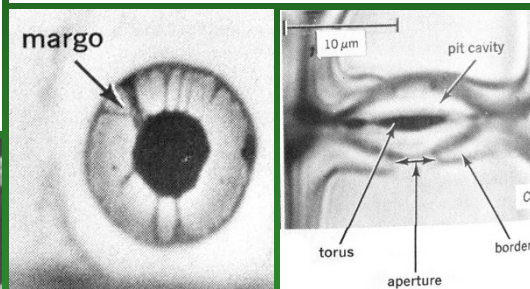

Ztenčiny na tracheidách

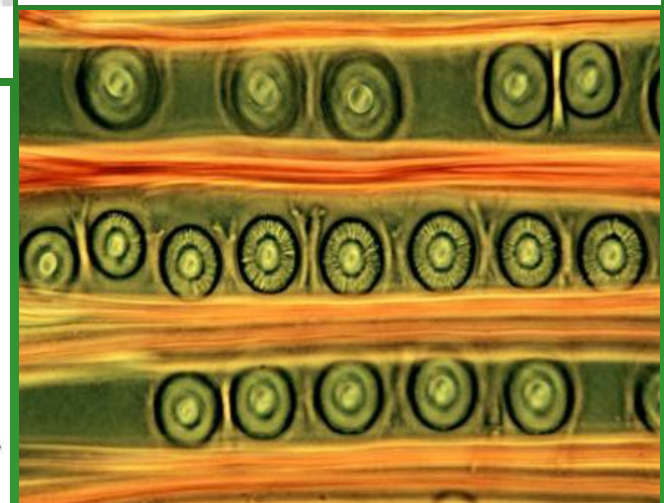
Krytosemenné

Nahosemenné

Dvůrkatá ztenčiny

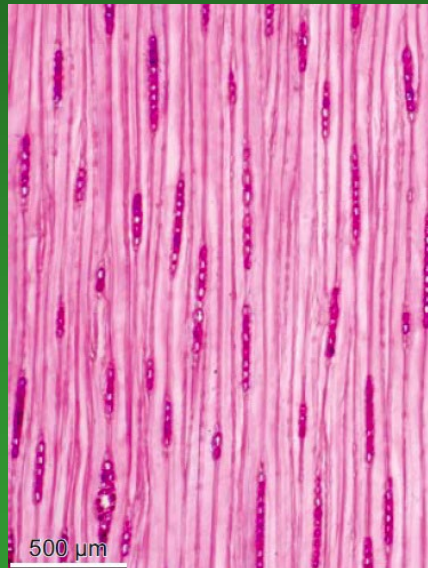
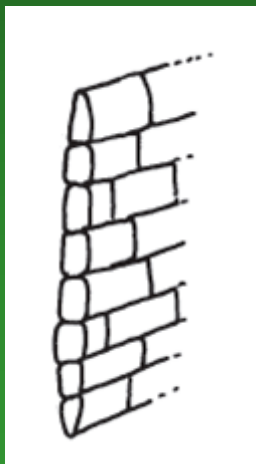
Dvůrkatá ztenčiny, kdy otvor (porus) je uzavřen torusem

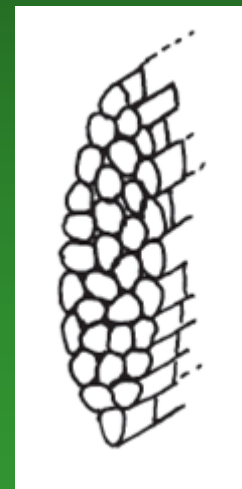
4. Parenchymatické paprsky

ve dřevě nahosemenných – většinou **uniseriátní**

krytosemenné mají multiseriátní

Juniperus communis

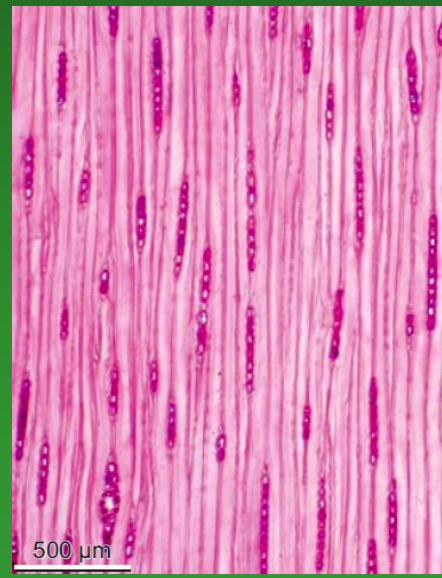
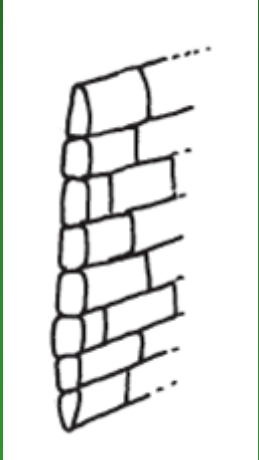
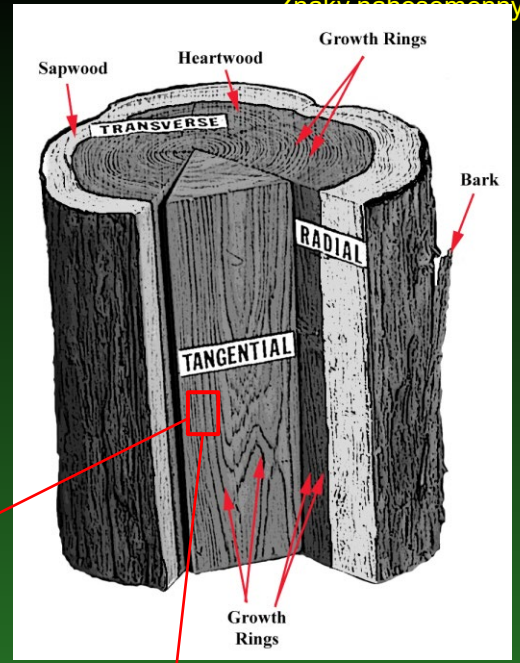
Robinia pseudacacia

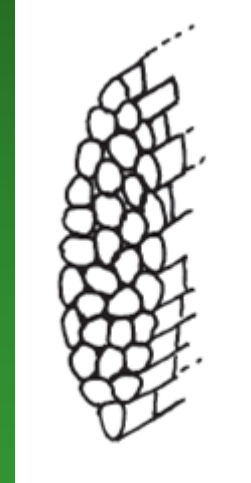
4. Parenchymatické paprsky

ve dřevě nahosemenných – většinou **uniseriální**

krytosemenné mají multiseriální

Juniperus communis

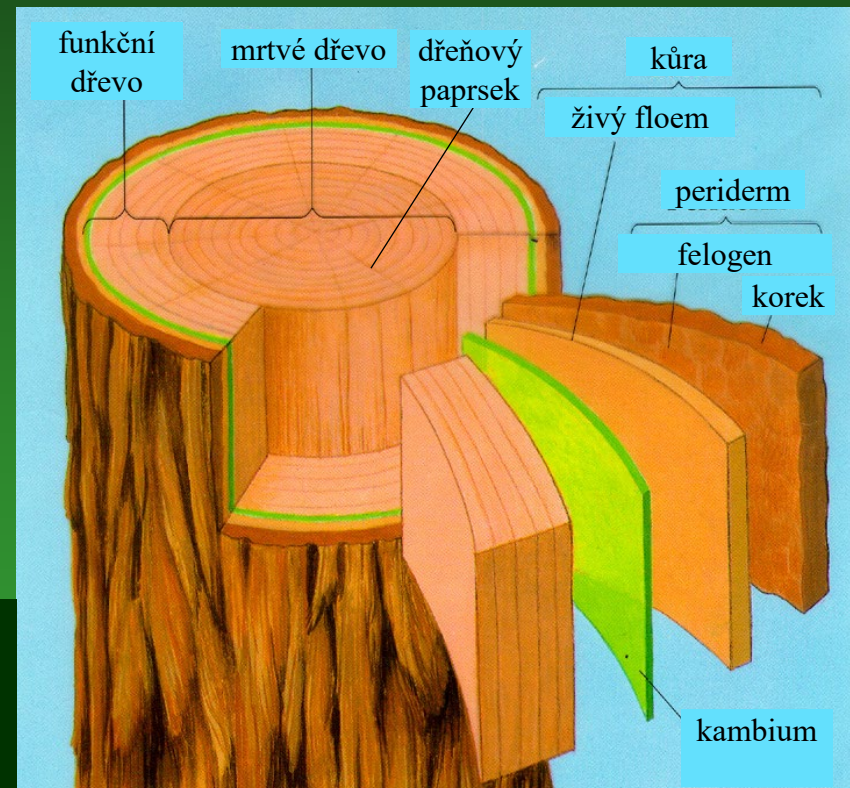
Robinia pseudacacia

Sekundární tloustnutí

– trvalou aktivitou interkalárních meristémů:

kambium – růst objemu

felogen – zacelování povrchu rostoucího v závislosti na objemu

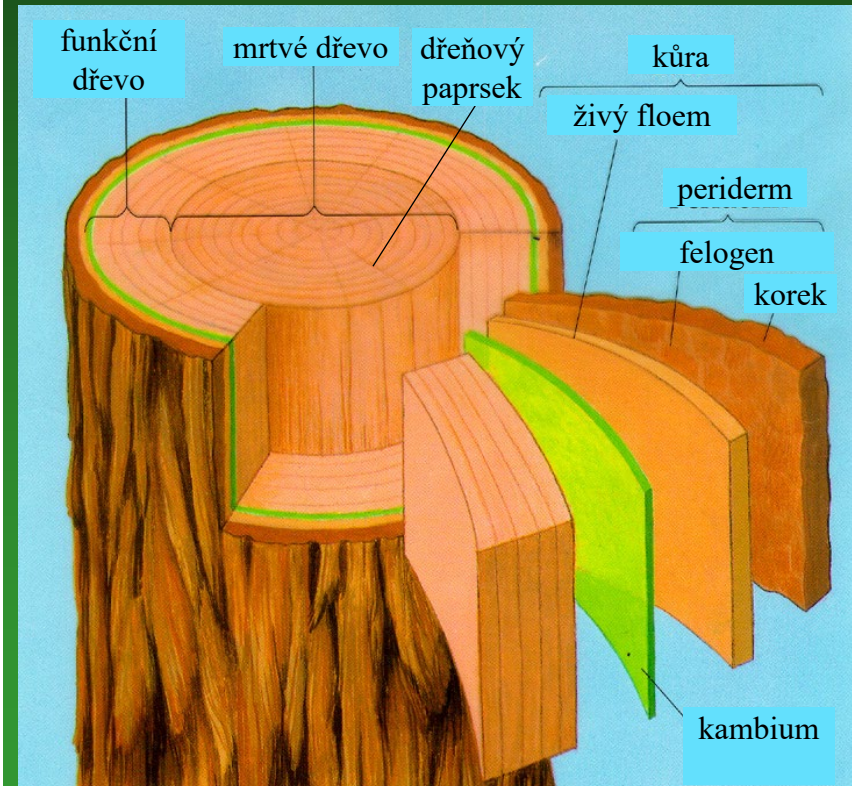
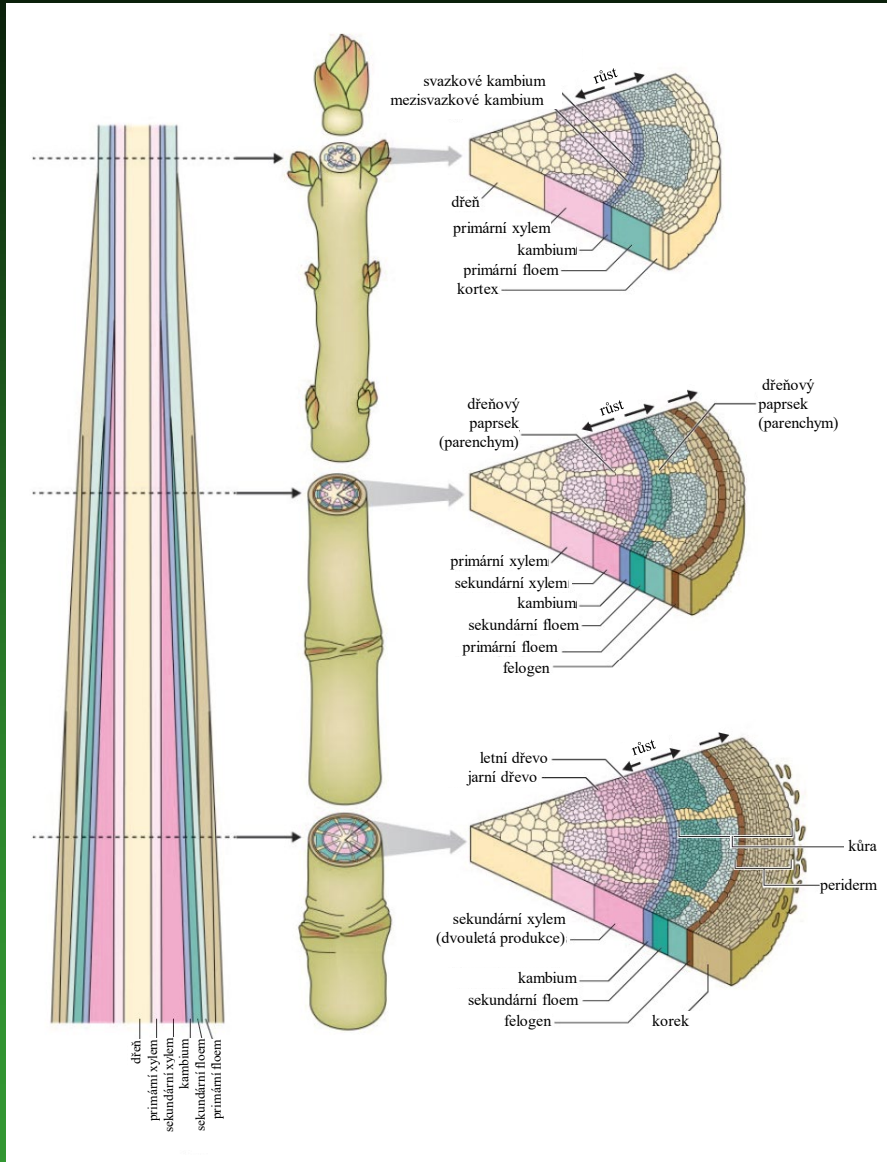

Primární tloustnutí – zprostředkováno diferenciací buněk, zejména cévních svazků

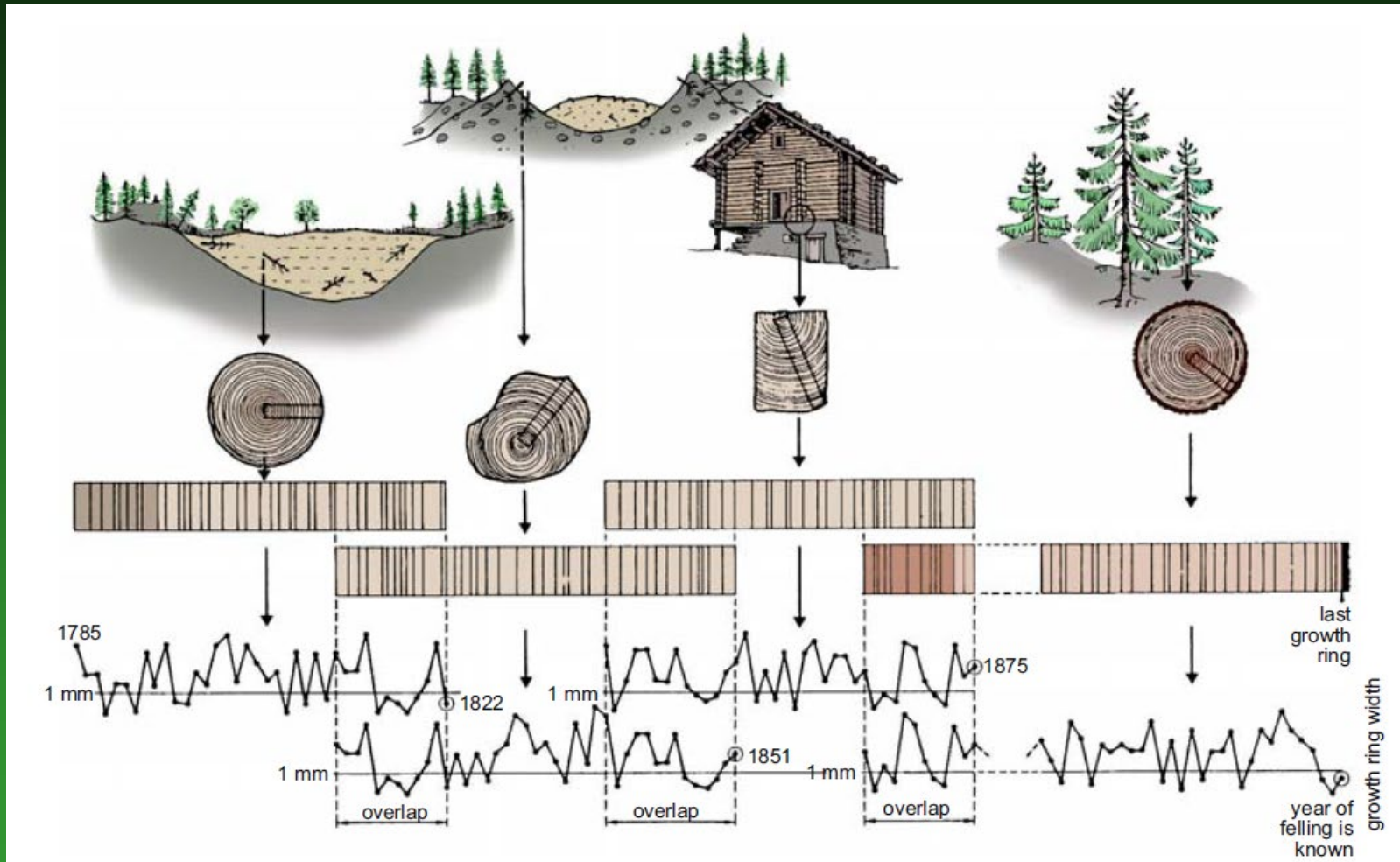

Sekundární tloustnutí

– pozice svazků původního eustélé je v kmeni jen sotva znatelná – tvoří ji „díly dortu“ oddělené dřevnými paprsky (původně parenchymatickou dřevní mezi jednotlivými svazky); mezi tyto „původní paprsky“ se směrem k obvodu kmene vkládají činnosti kambia další dřevné paprsky

Sekundární tloušťnutí – analýza šířky letokruhů – dendrochronologické datování ze zbytků dřeva

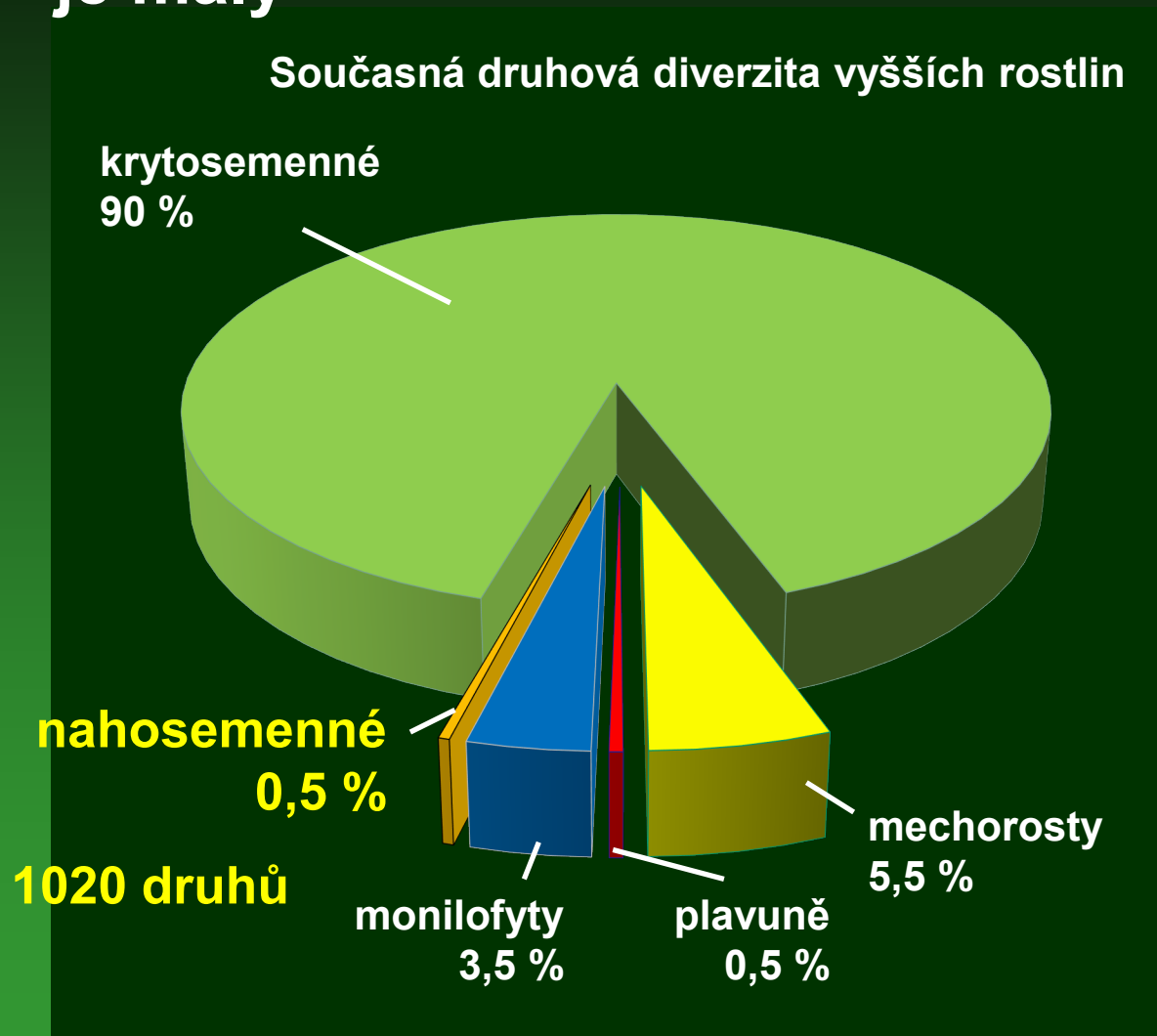

oddělení *Gymnospermy* = nahosemenné

má šest tříd:

1. tř. *Cordaitopsida* – kordaity
2. tř. *Cycadopsida* – cykasy
3. tř. *Cycadeoideopsida* – benetity
4. tř. *Ginkgoopsida* – jinany
5. tř. *Pinopsida* – jehličnany
6. tř. *Gnetopsida* – liánovce

Podíl na recentní druhové diverzitě vyšších rostlin je malý

1. tř. *Cordaitopsida* (kordaity)

Fosilní nahosemenné dřeviny s páskovitými listy a složenými šiškami
? Předchůdci jehličnanů

Jméno řádu je odvozeno od rodu *Cordaites*, pojmenovaného podle našeho mykologa a paleontologa z první poloviny 19. stol. Augusta Josefa Cordy (1809-1849).

Až 30 m vys. stromy

Vodivé elementy – eustélické, kmen
druhotně tloustne (na bázi až 1 m v průměru)

Dřevo – husté pyknoxylické, jako recentní
jehličnany; střed kmene – dřeň, na povrchu borka

Větve koruny – monopodiálně větvené

Xylem – podobný recentním jehličnanům z čel. *Araucariaceae* – tracheidami hustě spirálně dvojtečkovanými, parenchymové paprsky jednovrstevné (uniseriátní) jako u jehličnanů

Fosilní kordaity

Dadoxylon

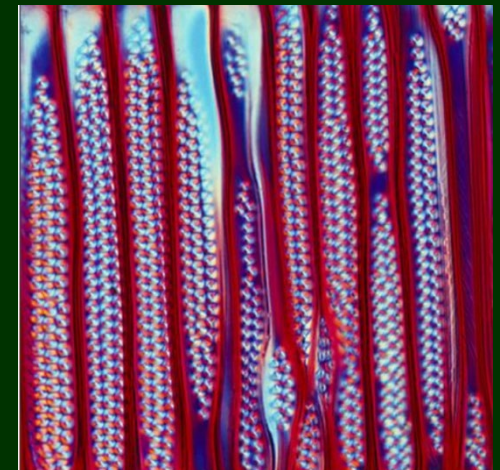
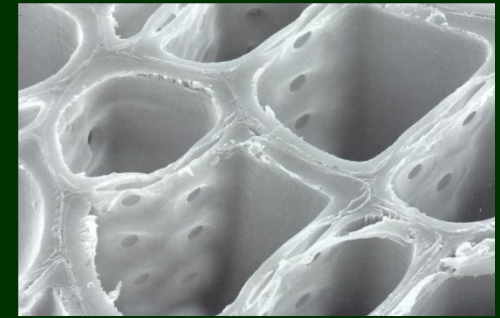
tracheidy a uniseriátní paprsky

tracheidy hustě spirálně dvojtečkované

Recentní *Araucariaceae*

Wollemia – tracheidy

Araucaria – tracheidy

Kořeny – často chůdovité
– jako stromy v záplavových zónách
s dlouho stagnující vodou
(např. mangrove)

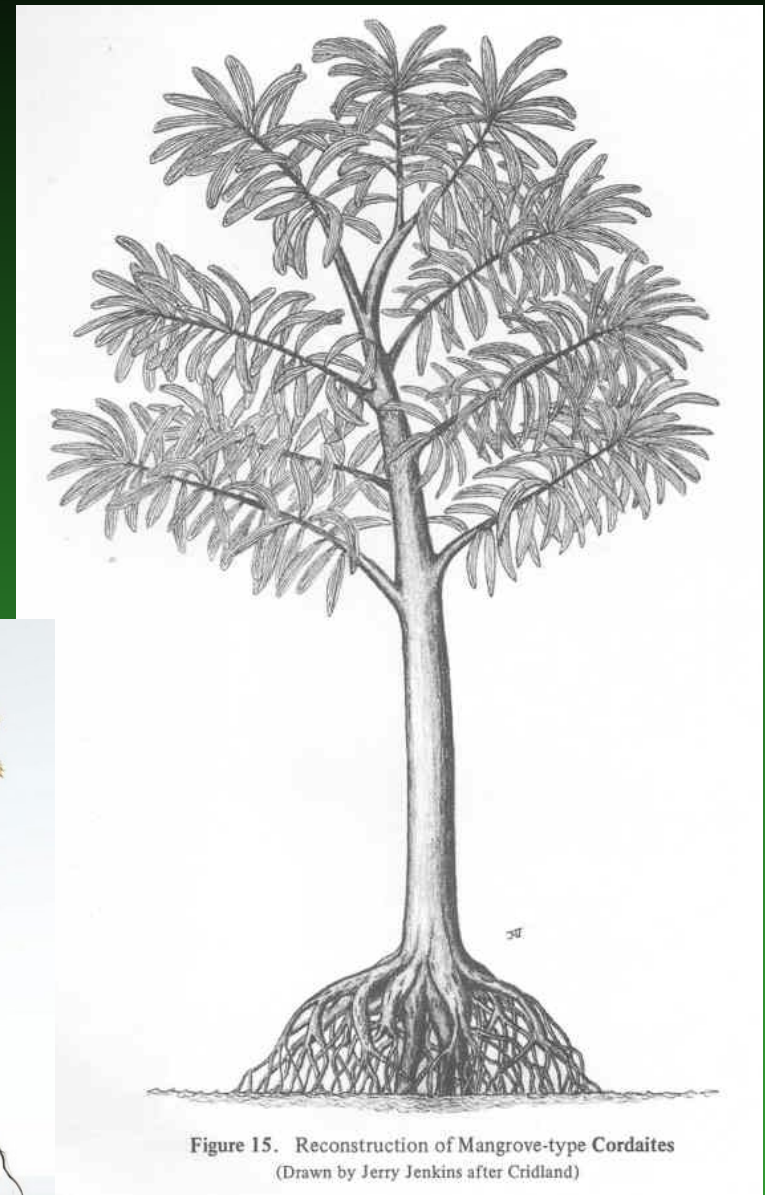

Figure 15. Reconstruction of Mangrove-type Cordaites
(Drawn by Jerry Jenkins after Cridland)

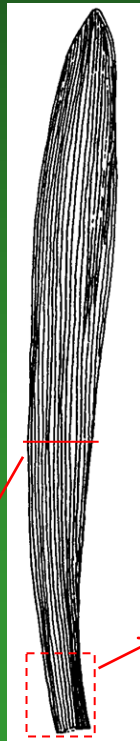
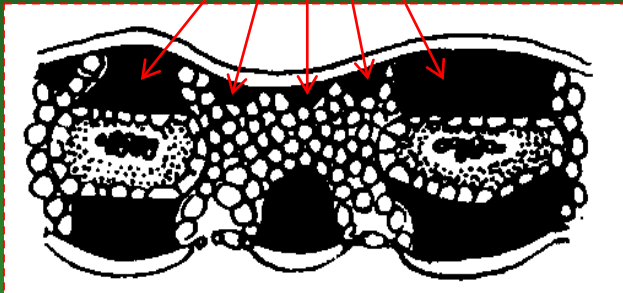
Listy

- kopinaté se souběžnou hustou žilnatinou
- 20-70 cm dlouhé,
- přisedlé
- spirálovitě uspořádané,

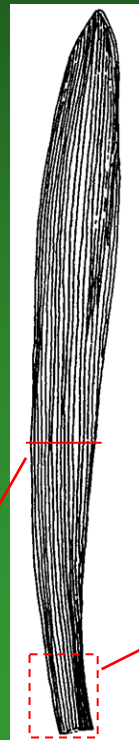
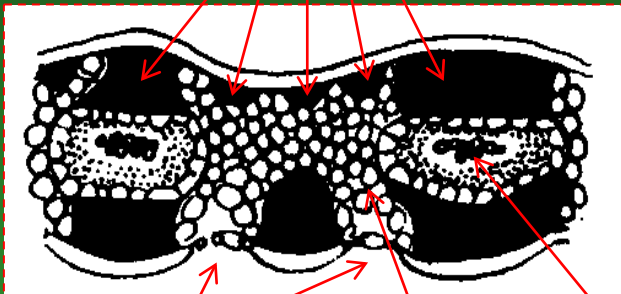
Listy

- kopinaté se souběžnou hustou žilnatinou
- 20-70 cm dlouhé,
- přisedlé
- spirálovitě uspořádané, tuhé,
- se sklerenchymovými výztužemi mezi žilkami

Listy

- kopinaté se souběžnou hustou žilnatinou
- 20-70 cm dlouhé,
- přisedlé
- spirálovitě uspořádané, tuhé,
- se sklerenchymovými výztužemi mezi žilkami

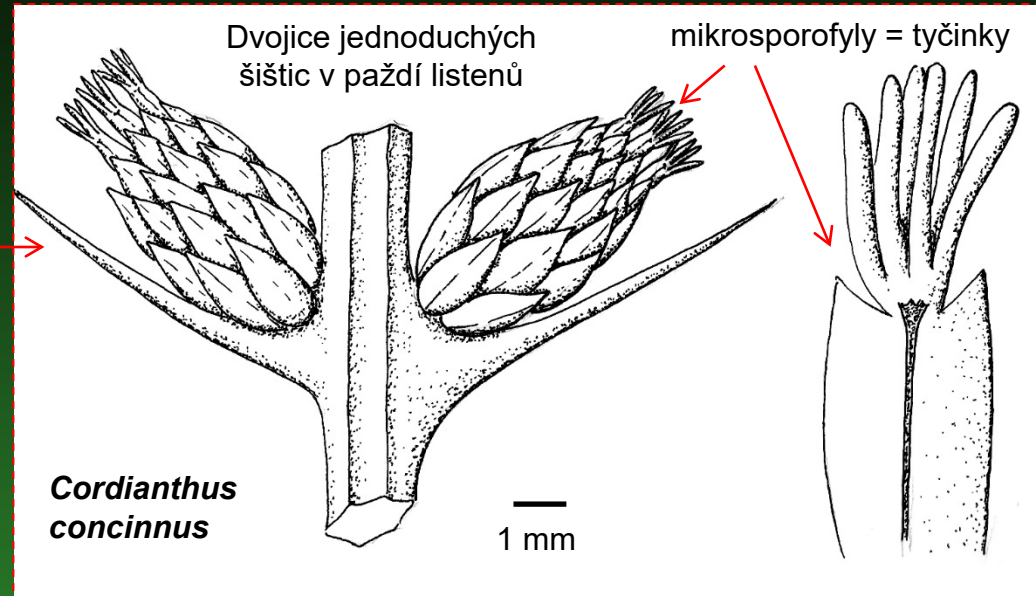
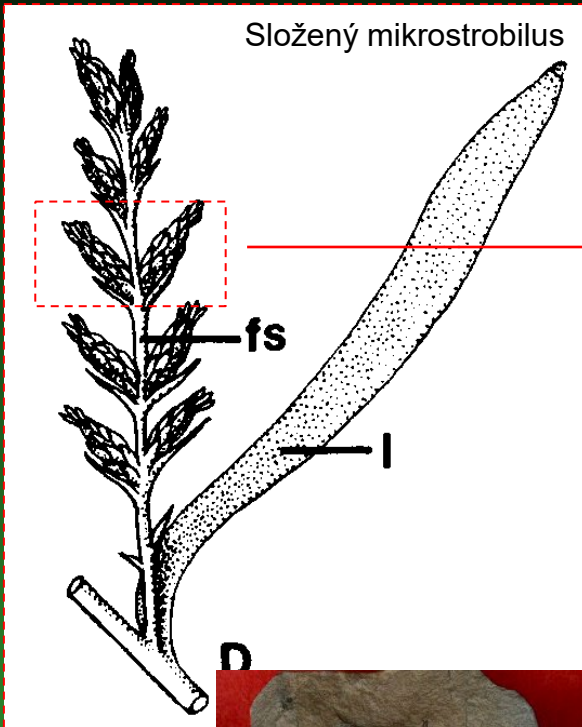
průduchy
v řadách
na spodu
listu

mezofyl

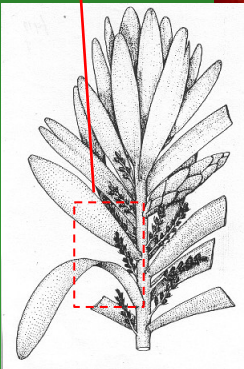
cévní
svazek

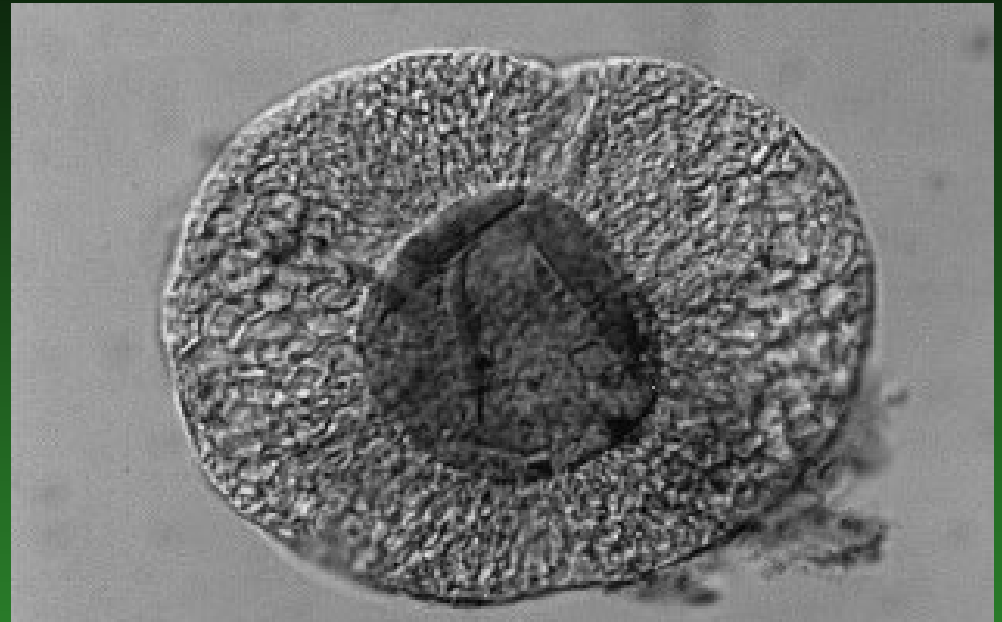
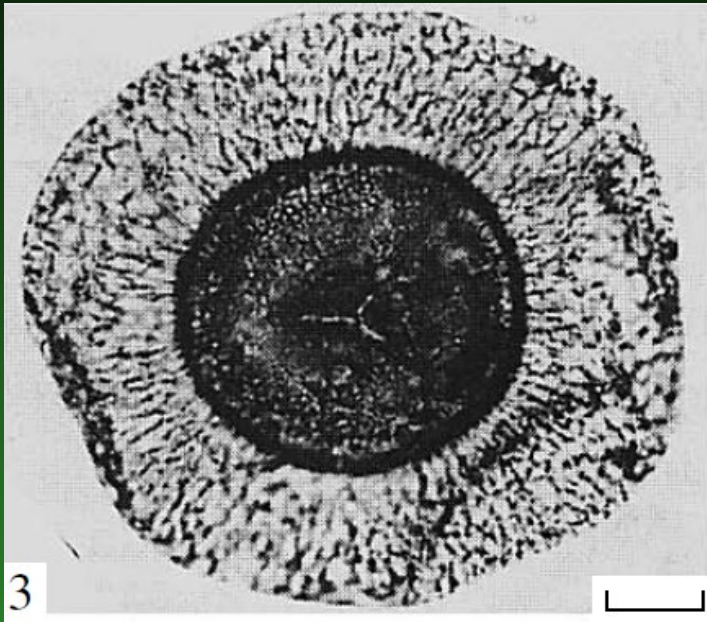
Mikrostrobily – složené strobily = šišky drobných šišek v paždí listenů

Mikrosporofyly = „tyčinky“ – v paždí fertálních šupin (listenů) tvořících drobné jednoduché šišky

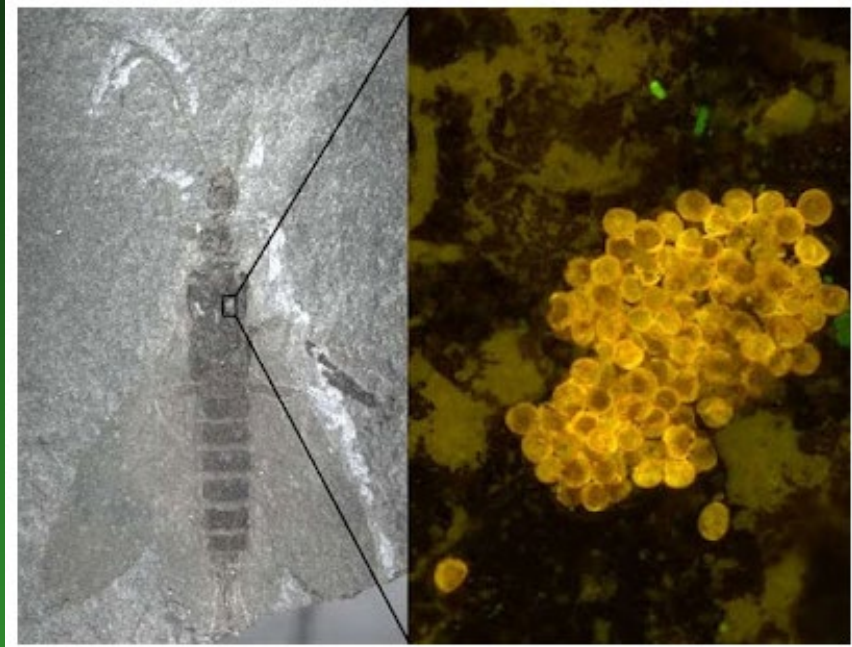
Pyl – většinou s jedním obvodovým vzduchovým vakem

Pyl – většinou s jedním obvodovým vzduchovým vakem

Na opylení se mohl kromě větru podílet i permský rovnokřídlý hmyz

BIOLOGY LETTERS

royalsocietypublishing.org/journal/rsbl

Research

Cite this article: Khrumov AV, Foraponova T, Węgierek P. 2023 The earliest pollen-loaded

Palaeontology

The earliest pollen-loaded insects from the Lower Permian of Russia

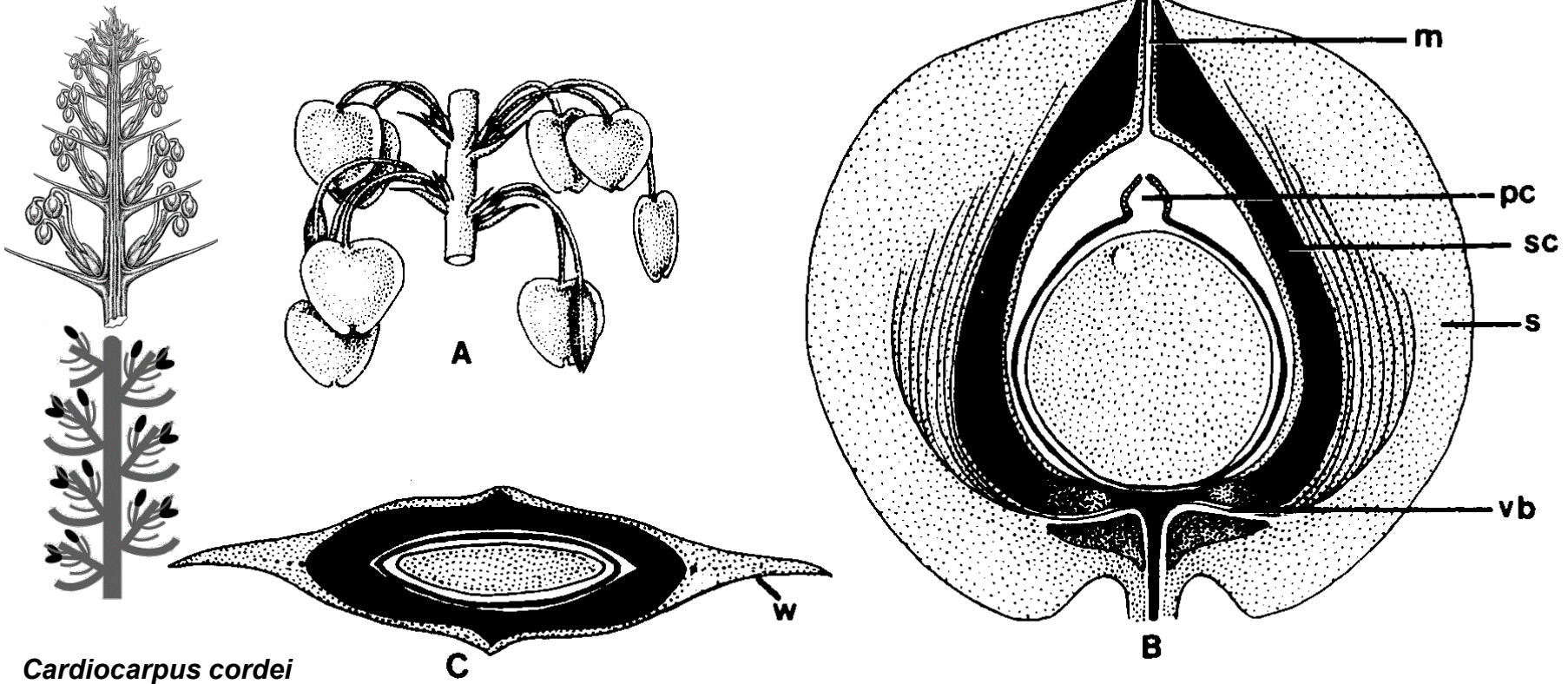
Alexander V. Khrumov¹, Tatiana Foraponova¹ and Piotr Węgierek²

¹Borissiak Palaeontological Institute, Russian Academy of Sciences, Moscow 117647, Russia

²Institute of Biology, Biotechnology and Environmental Protection, Faculty of Natural Sciences, University of Silesia in Katowice, Katowice, 40-007, Poland

DOI: 10.1098/rsbl.2023.0000

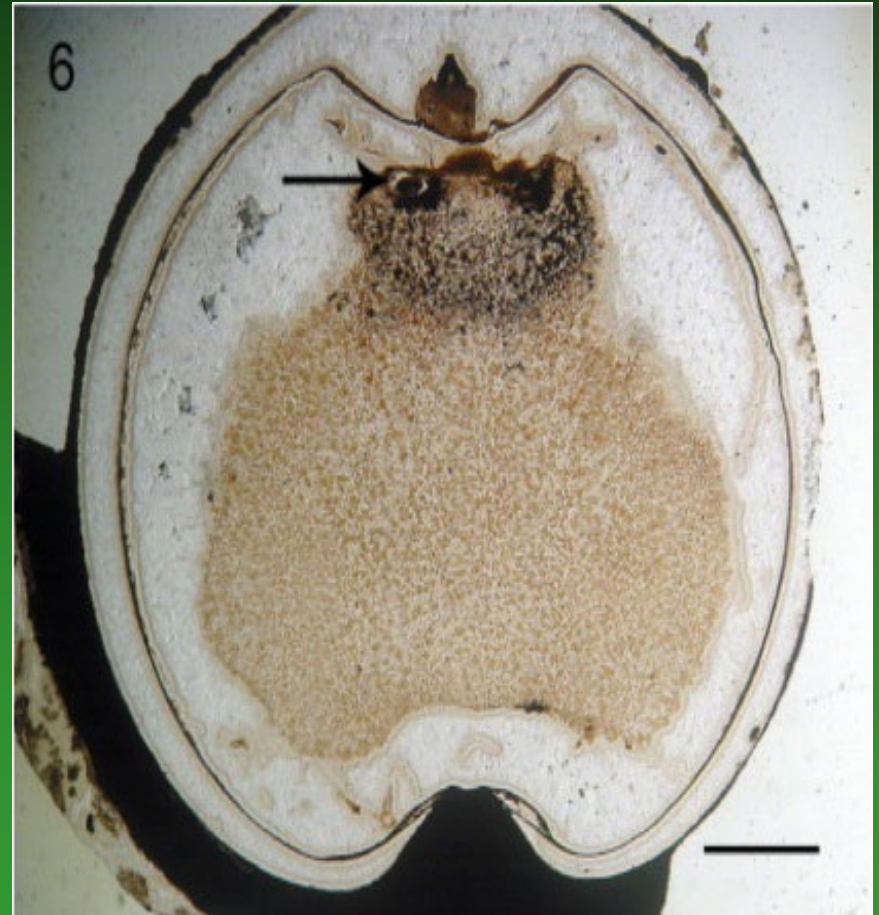
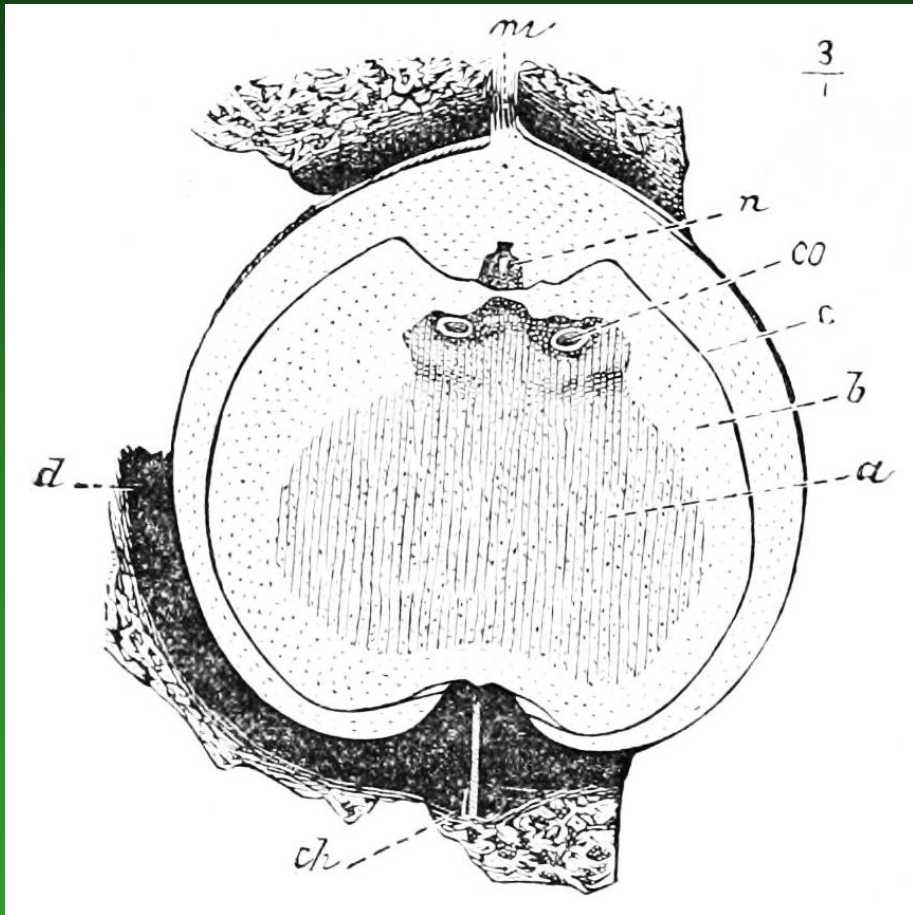
- Megastrobily** – taky jehnědovité nebo klasovité „šišky složené ze šišek“
- stopkatá plochá srdčitá vajíčka v paždí listenů jednoduchých šišek
  - semena drobná plochá „okřídlená“

Vajíčka

- s pylovou a archeconiální komorou
- se dvěma archeconií

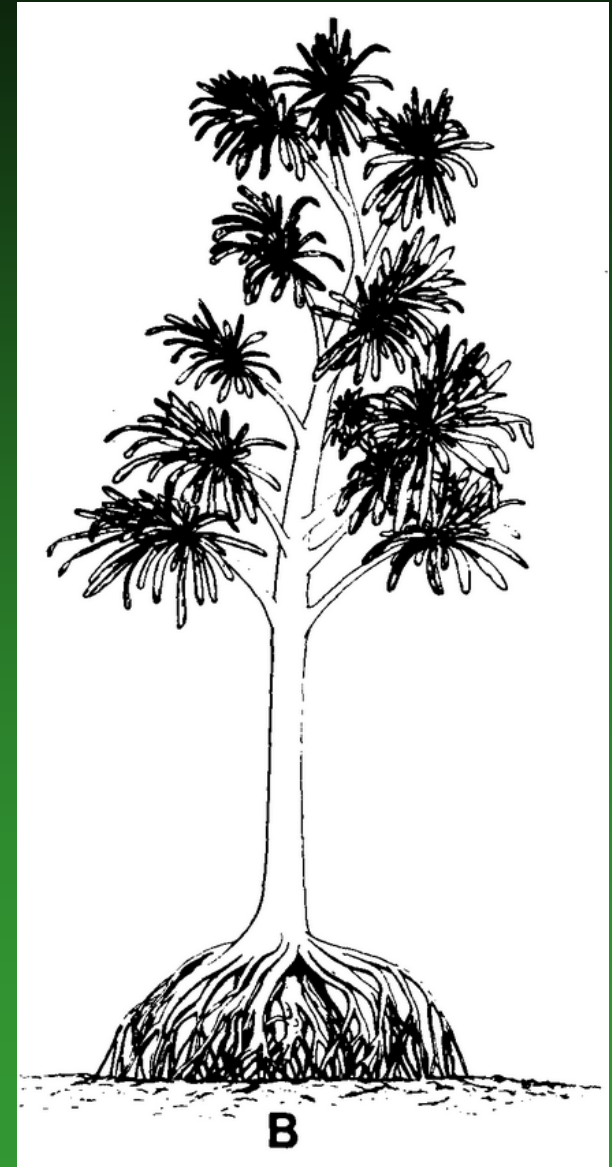
Cardiocrarpus sclerotesta

Historie

- poprvé svrchní karbon (307 mya)
- vrchol přelomu karbonu a permu, kdy tvořily dominanty lesní vegetace
- vymírají ve svrchním permu (250 mya)

Zástupci - *Cordaites principalis*

Naleziště: Německo, Belgie

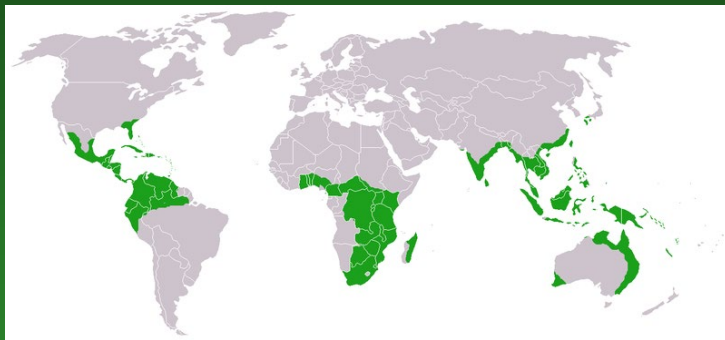

2. tř. *Cycadopsida* (cykasy)

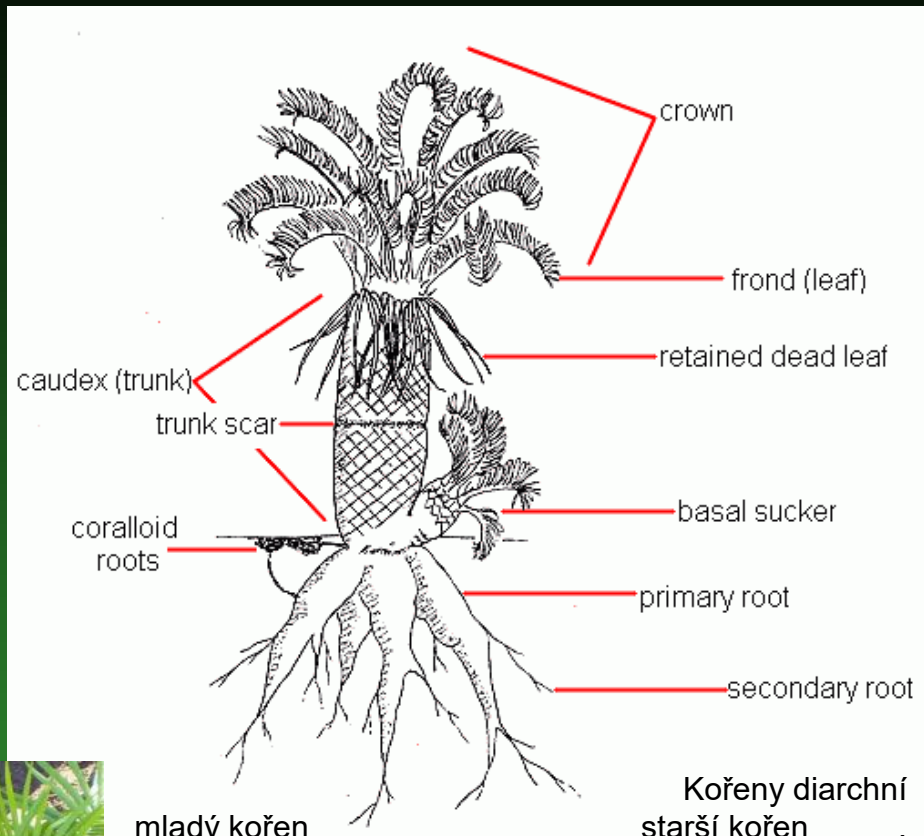
Stálezelené recentní i fosilní dvoudomé dřeviny,
vzhledem připomínají palmy
recentně ~300 druhů
Hlavně tropy,
spíše sušší stanoviště

hlavní kořen křulovitý, s četnými postranními, dichotomicky větvenými

při ohni se může kořen i kmen smrštit tak, že se část kmene zasune pod zem.

mladý kořen

Kořeny diarchní starší kořen

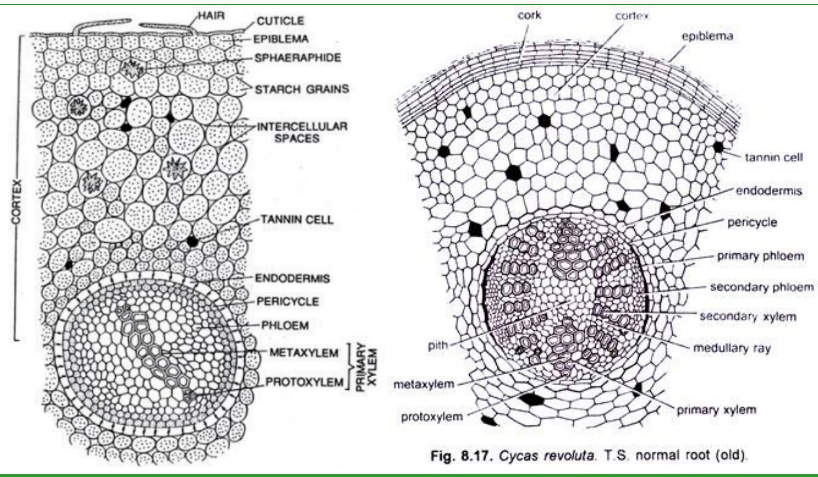
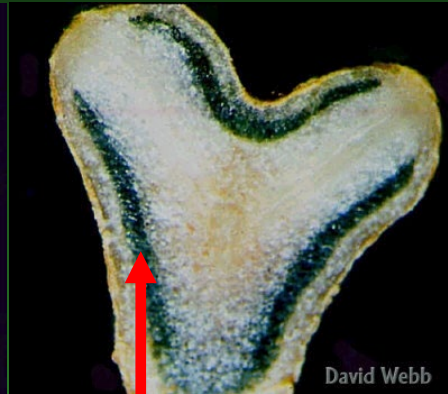
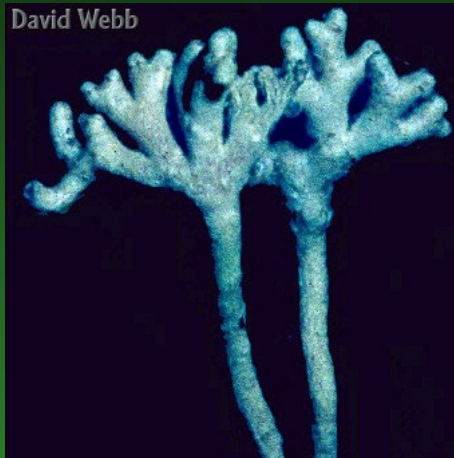

Fig. 8.17. *Cycas revoluta*. T.S. normal root (old).

Na bázi kmene adventivní **korálovité kořeny** (hlízkovité), horizontálně rostoucí. V hlízkách vrstva buněk se symbiotickými sinicemi (*Nostoc*, *Anabaena* nebo *Trichormus*, popř. bakterie rodu *Azotobacter*), fixujícími vzdušný dusík do biologicky využitelné formy - např. dusičnanů.

David Webb

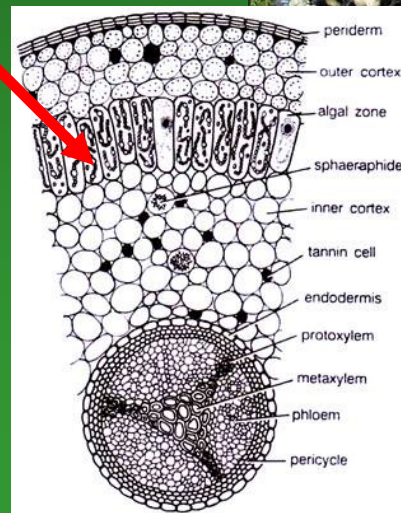
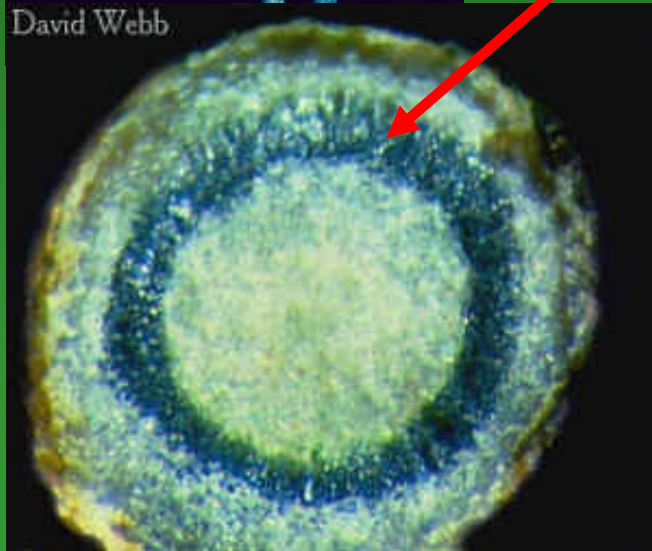

David Webb

tmavá vrstva se sinicemi

David Webb

Fig. 8.18. *Cycas revoluta* T S. coralloid root.

Kromě fixovaného dusíku produkují sinice také neurotoxin beta-N-methylamino-L-alanin (BMAA). Transportován do megastrobilů, kde je během vývoje vajíček vylučován z idioblastů jako obrana proti herbivorům.

Vodivé pletivo korálovitých kořenů je triarchní

Kmen štíhlý, válcovitý nebo kulovitý, většinou nevětvený vysoký až 15 m (tu dosahuje australská *Lepidozamia hopei*)

V kmeni je kromě xylemu vysoký podíl parenchymu = „řídká“ manoxylická struktura => nemůže odolávat mrazu a neunesl by těžké boční větve

Soustředná kambia – při tloušťnutí kmene se vně zakládají nové kruhy kambia, vnitřní ale zůstávají ještě několik let dál aktivní = kmen tvořen soustřednými vodivými válci xylemu a floemu

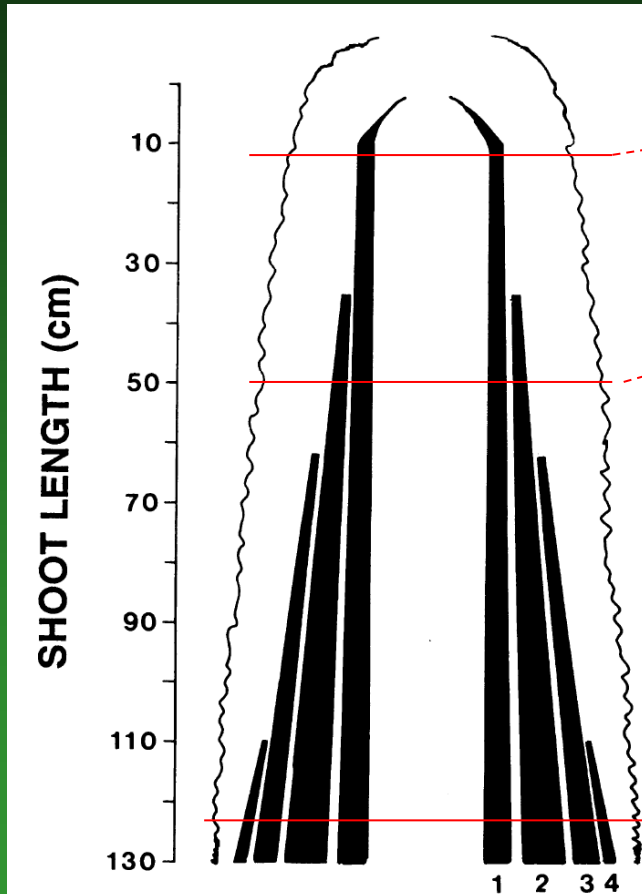
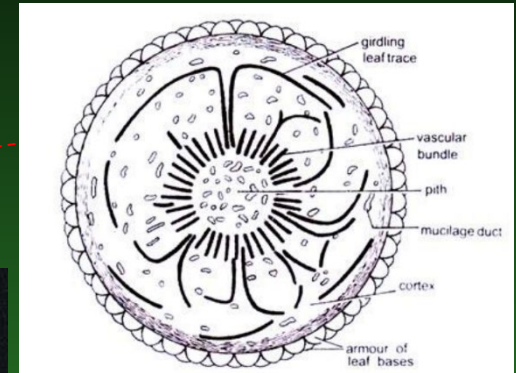
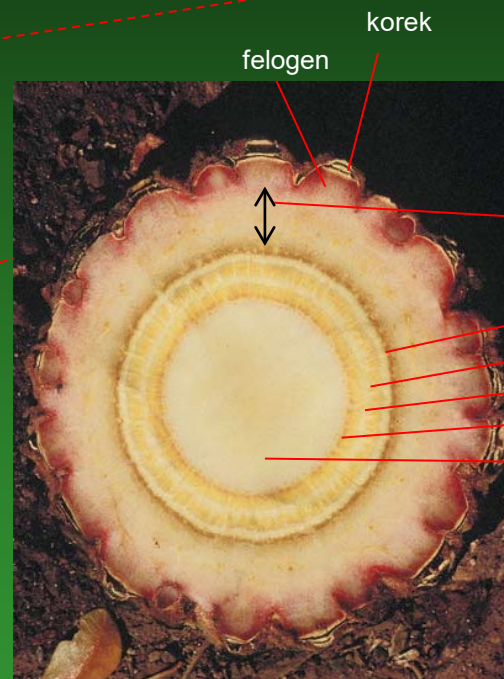

Fig. 1. Diagrammatic representation of the occurrence and maturation of the successive concentric vascular cylinders in *Cycas*. 1 = first vascular cylinder, 2-4 = successive vascular cylinders.

parenchymatická primární kůra

floem + kambium
xylem

floem + kambium
xylem

dřev (parenchym)

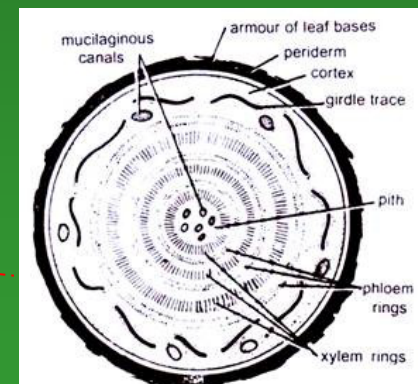

Fig. 8.22. *Cycas*. T.S. old stem (diagrammatic)

Ságo (nepravé) = škrobnatá opalizující kaše, která se suší a drtí na mouku. Získává se z parenchymatické kůry, dřevě a mezisvazkových parenchymatických paprsků kmene některých cykasů.

Listy v růžici na vrcholu kmene, řapíkaté, až 7 m dlouhé, tuhé, kožovité, zpravidla 1x zpeřené (velmi vz. 2x zpeřené nebo jednoduché).

Cycas micholitzii
s vidličnatě
dělenými
lístky

Macrozamia stenomera
s vícenásobně vidličnatě
dělenými lístky / úkrojky

Fosilní cykas *Bjuvia simplex*
s jednoduchými listy

Vedle zpeřených asimilujících listů mají také nezelené trojúhelníkovité, často hrotité, ochranné šupiny (katafyly), porostlé trichomy, Katafyly chrání vzrostný vrchol kmene.

Kolaterální cévní svazky v řapíku a vřeteni listu cykasů uspořádány do tvaru obráceného písmene omega Ω

Jednotlivý svazek floem svazková pochva

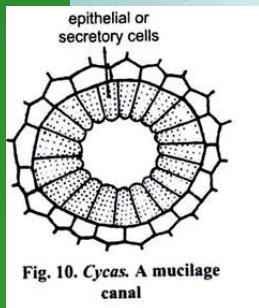
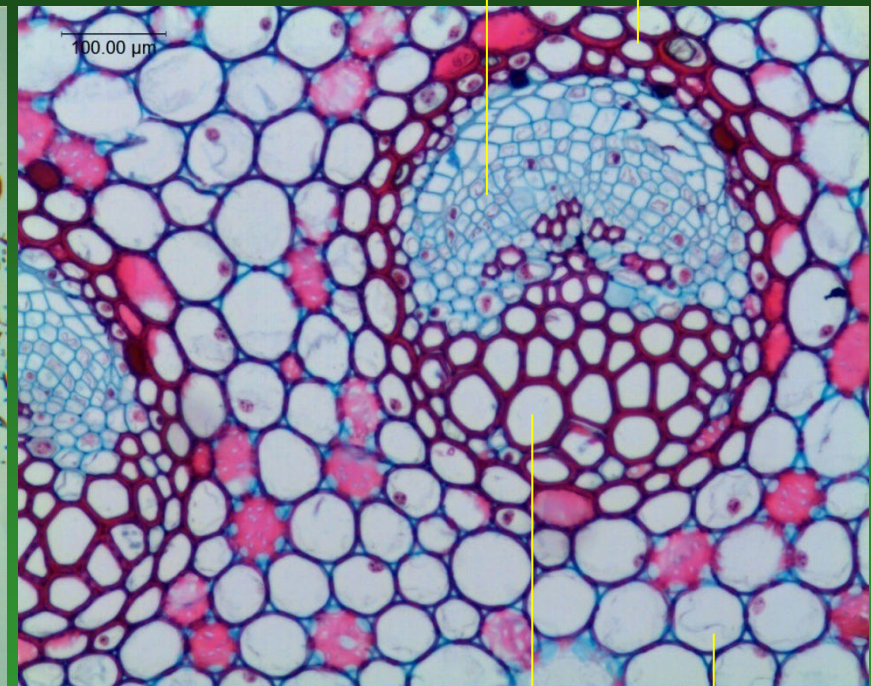

Fig. 10. *Cycas*. A mucilage canal

slizové kanálky – jsou ve všech parenchymatických částech listů i kmene

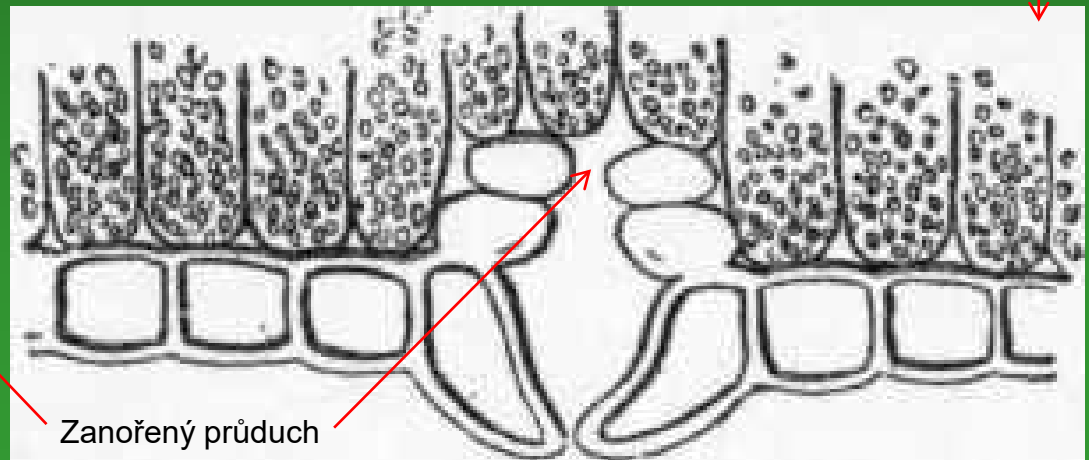
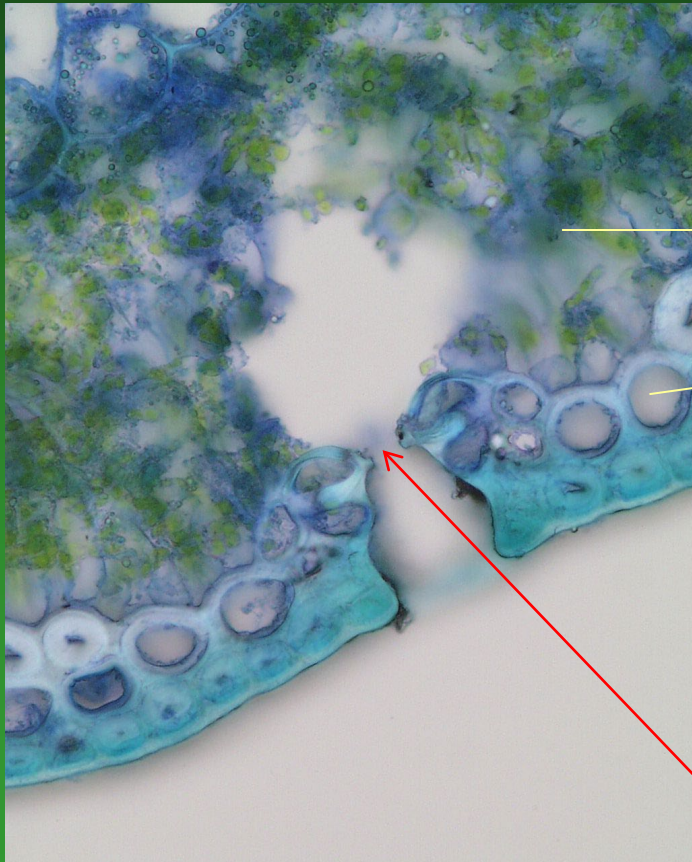
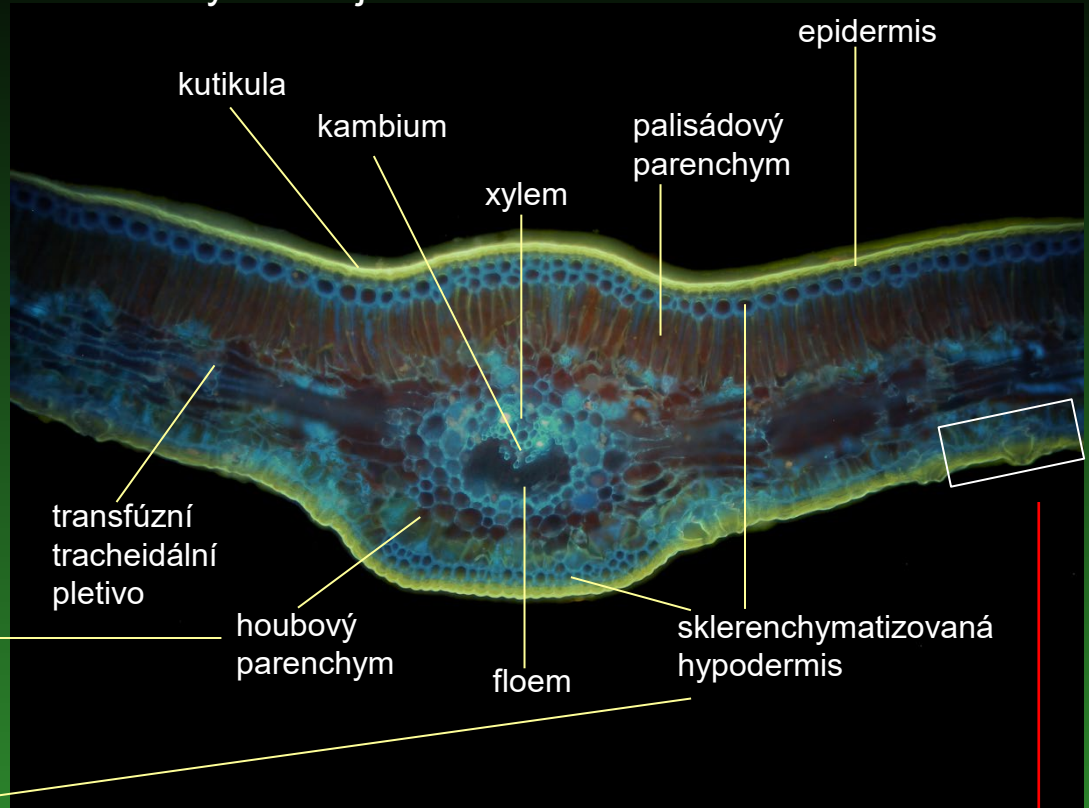
xylem s tracheidami

parenchym

Řez listovým úkrojkem s kolaterální střední žilkou

Kutikula - silná

Průduchy – často hluboce zanořené

Úkrojky listů - v mládí circinálně svinuté, v dospělosti často s hrotitou špičkou

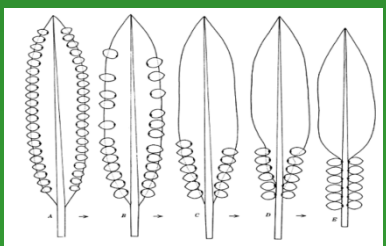

Sporofyly často v šišticích (strobilech), nebo ve spirálovitém terminálním chocholu. Reprodukční orgány mohou vznikat každý rok, u některých druhů však jejich tvorba může být jen jednou za 10–15 let; u některých druhů je tvorba šištic inicializovaná požárem.

Na jednom sporofylu většinou 2 vajíčka (někdy až 8)

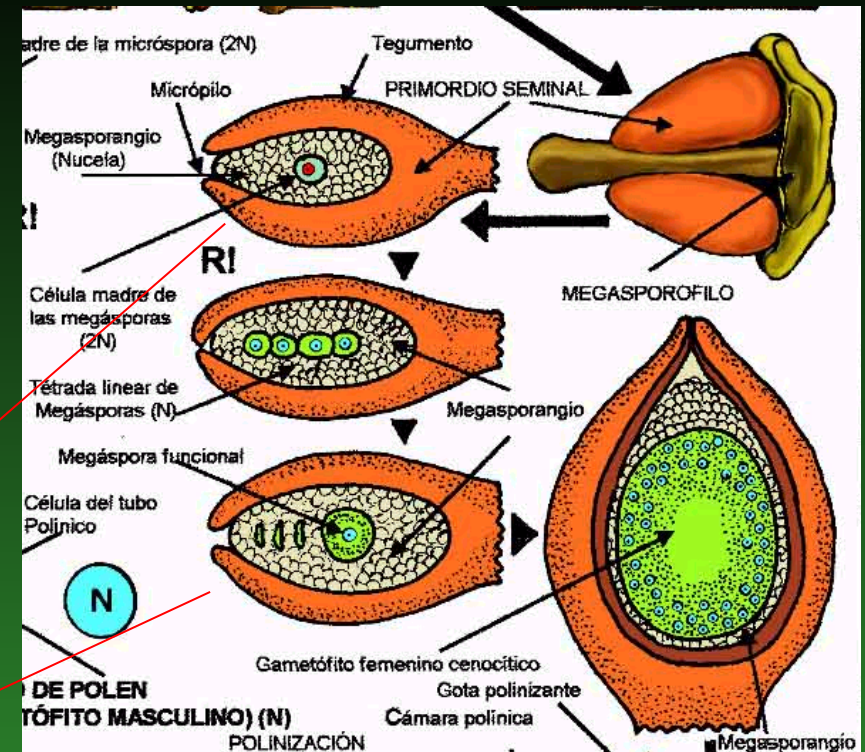

Vajíčko (= homolog
megasporangia)

Pletivo uvnitř vajíčka = nucellus
= (homolog archesporia)

(1) Jedna z buněk nucellu
(mateřská) se meiózou rozdělí
na 4 haploidní spóry;

(2) Tři z nich zaniknou

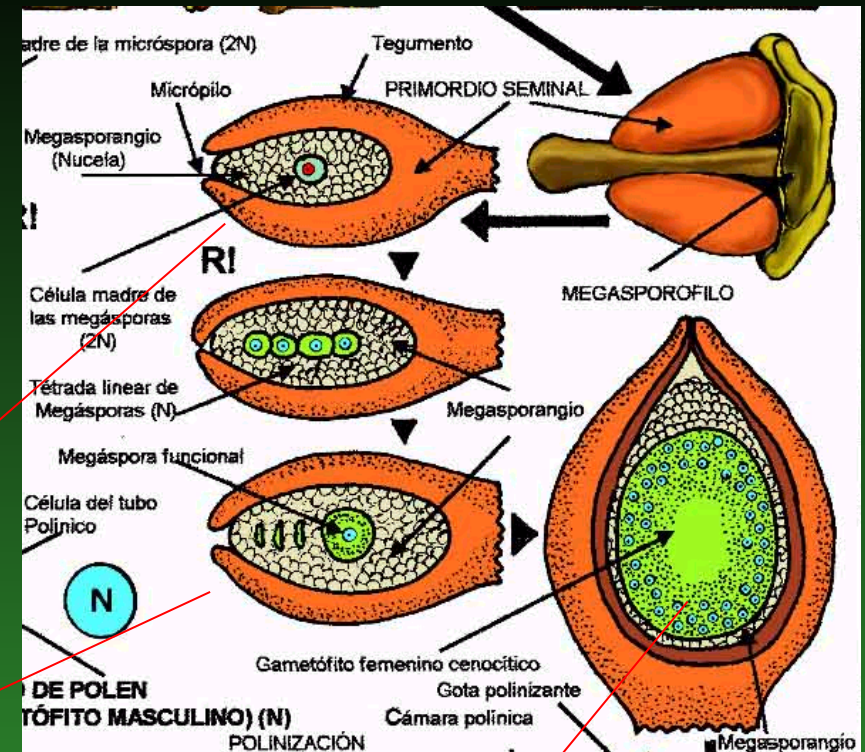
Vajíčko (= homolog
megasporangia)

Pletivo uvnitř vajíčka = nucellus
= (homolog archesporia)

(1) Jedna z buněk nucellu
(mateřská) se meiózou rozdělí
na 4 haploidní spóry;

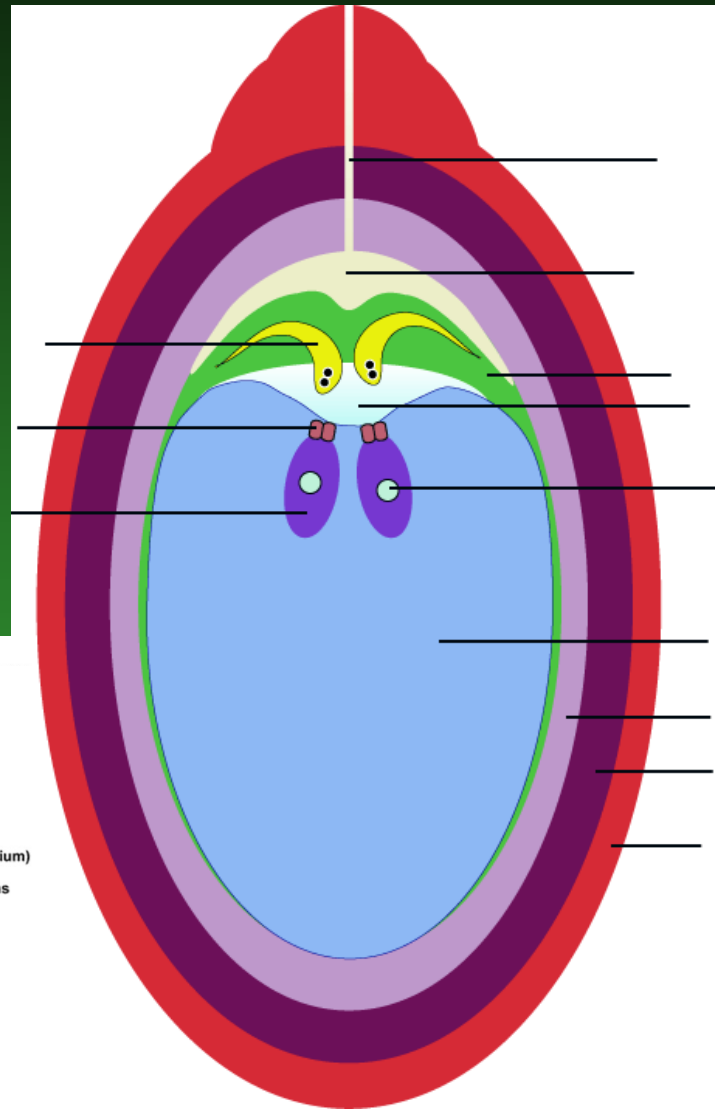
(2) Tři z nich zaniknou

(3) Zbude 1 megaspóra, která dělením vyplní vnitřek vajíčka
megaprothaliem (= samičím gametofytem) s archegonií.

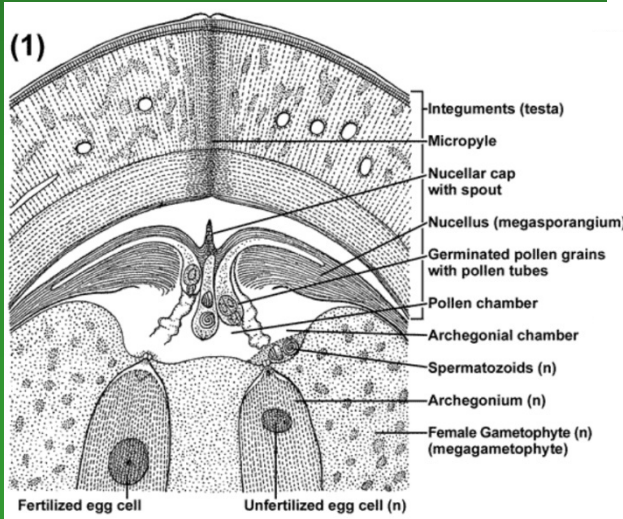

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

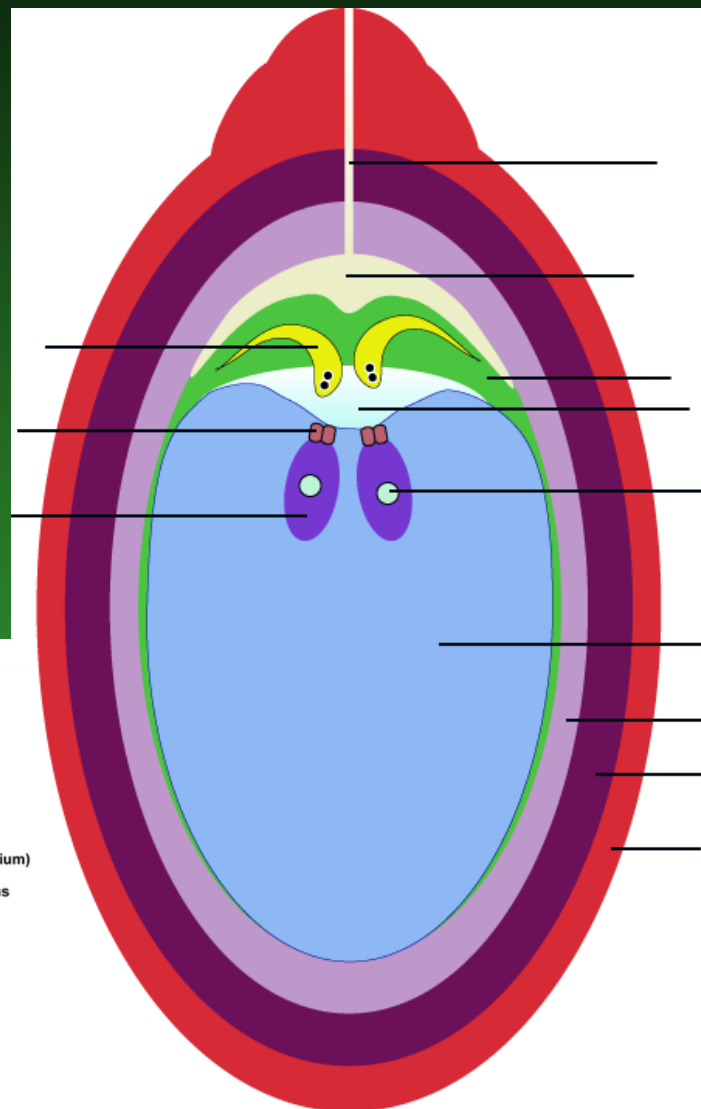

nucellus

\ (→ vnitřní blanité osemení)
 – integument (→ sklerotesta)
 / (→sarkotesta)

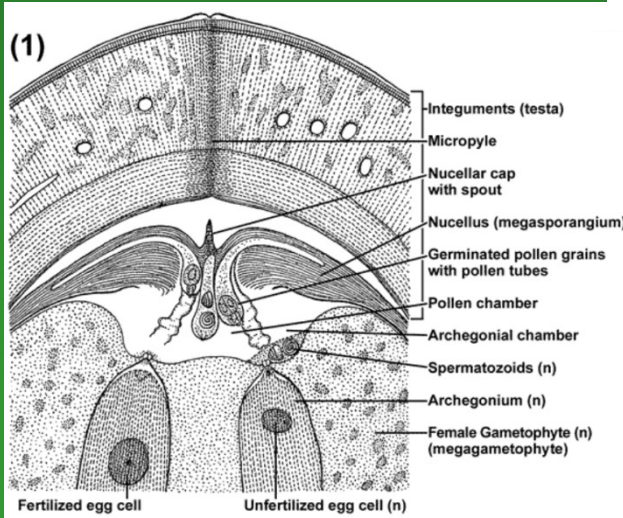
Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

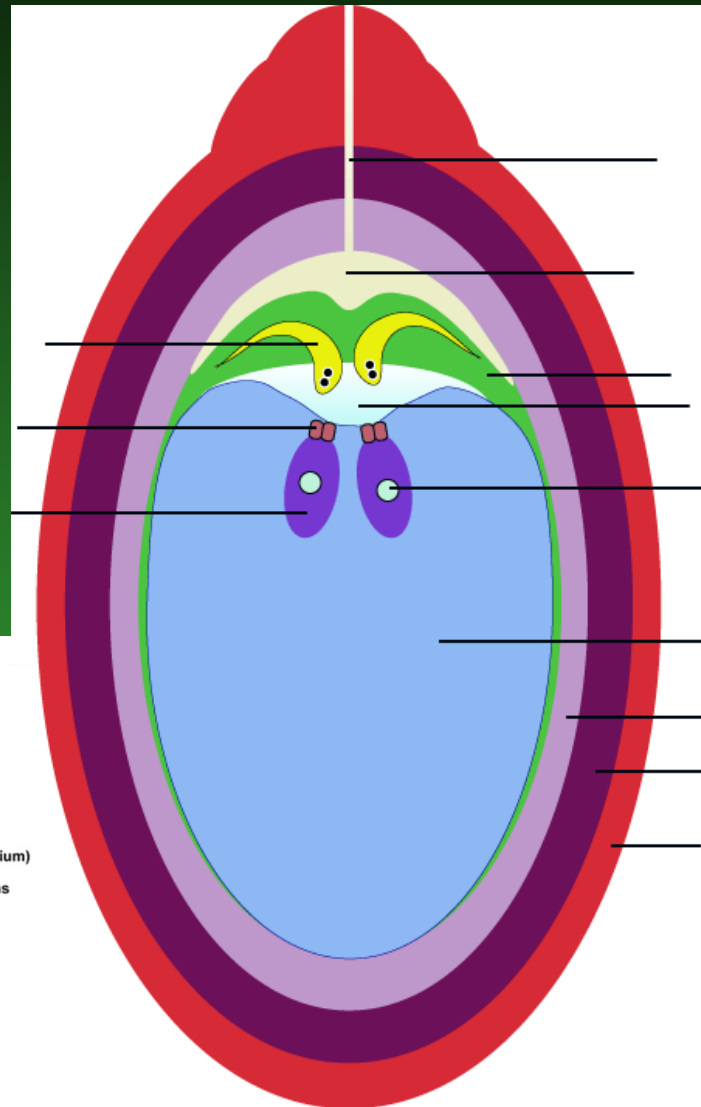
mikropyle

nucellus

\ (→ vnitřní blanité osemení)
 – integument (→ sklerotesta)
 / (→sarkotesta)

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

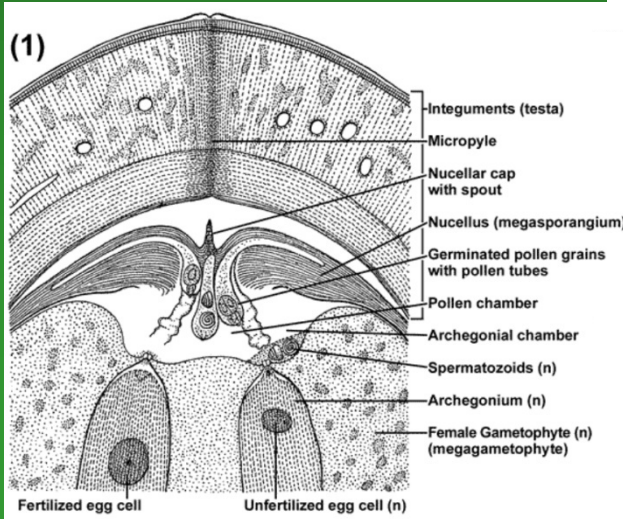

mikropyle

pylová komora

nucellus

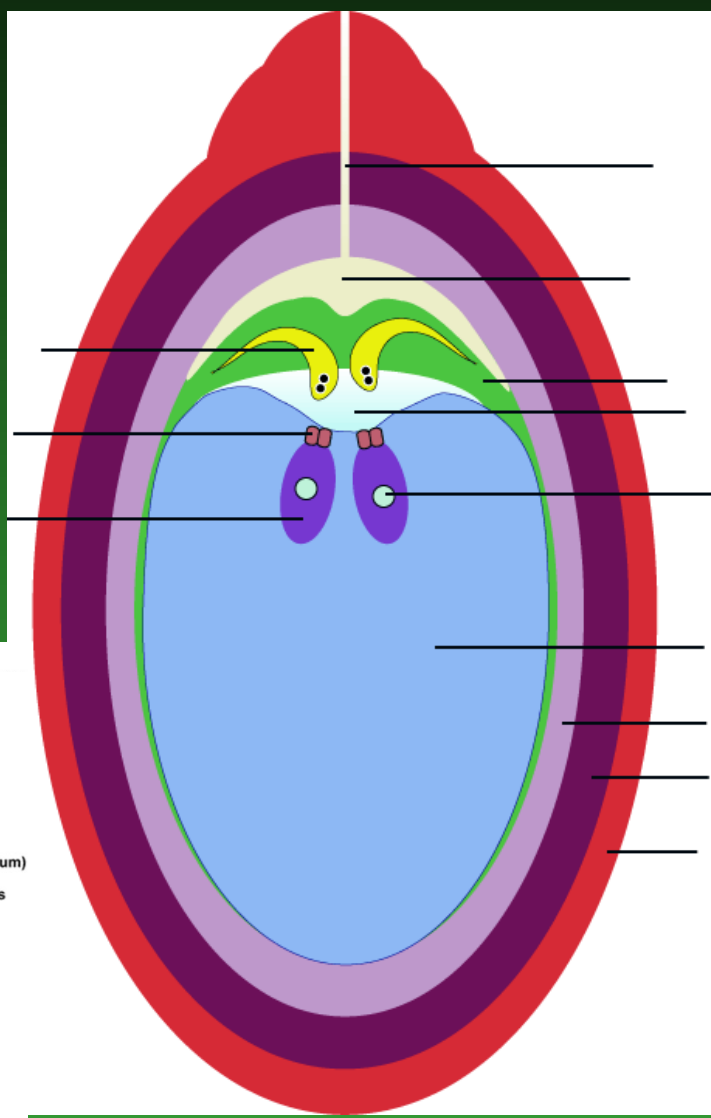
\ (→ vnitřní blanité osemení)
 – integument (→ sklerotesta)
 / (→ sarkotesta)

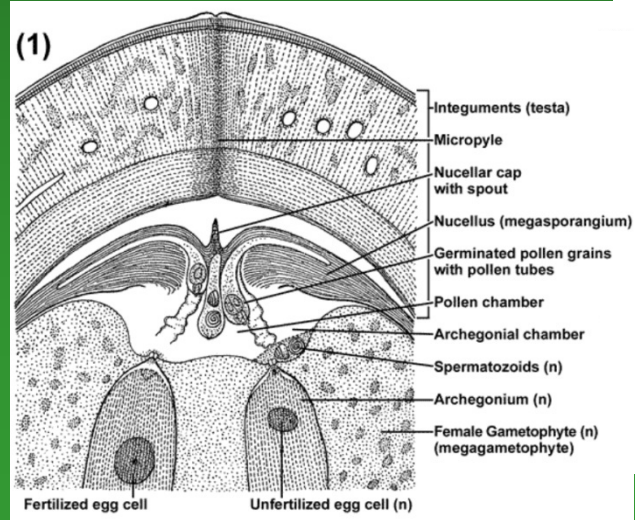

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

láčka pylová = mikroprothalamium
= samčí gametofyt

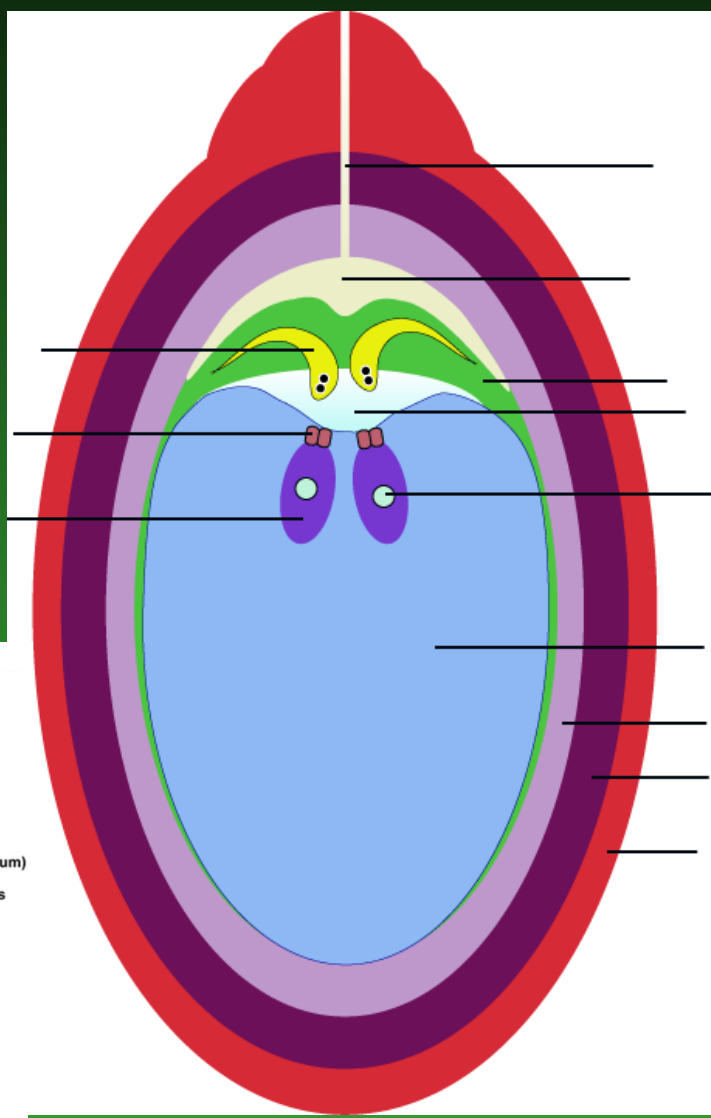

- mikropyle
- pylová komora
- nucellus
- \ (→ vnitřní blanité osemení)
- integument (→ sklerotesta)
- / (→ sarkotesta)

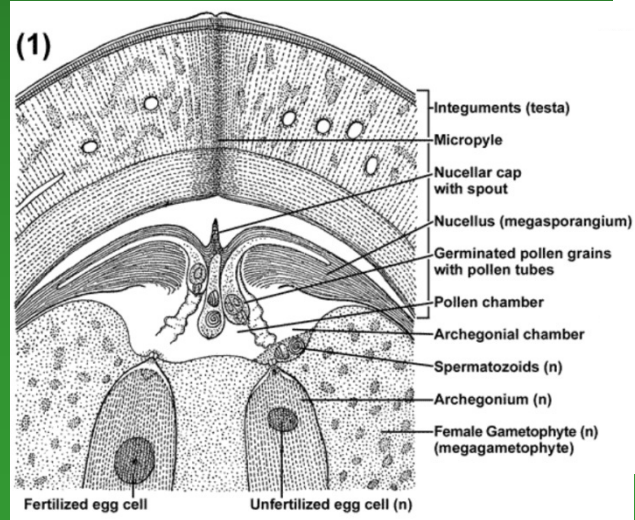

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

láčka pylová = mikroprothalamium
= samčí gametofyt

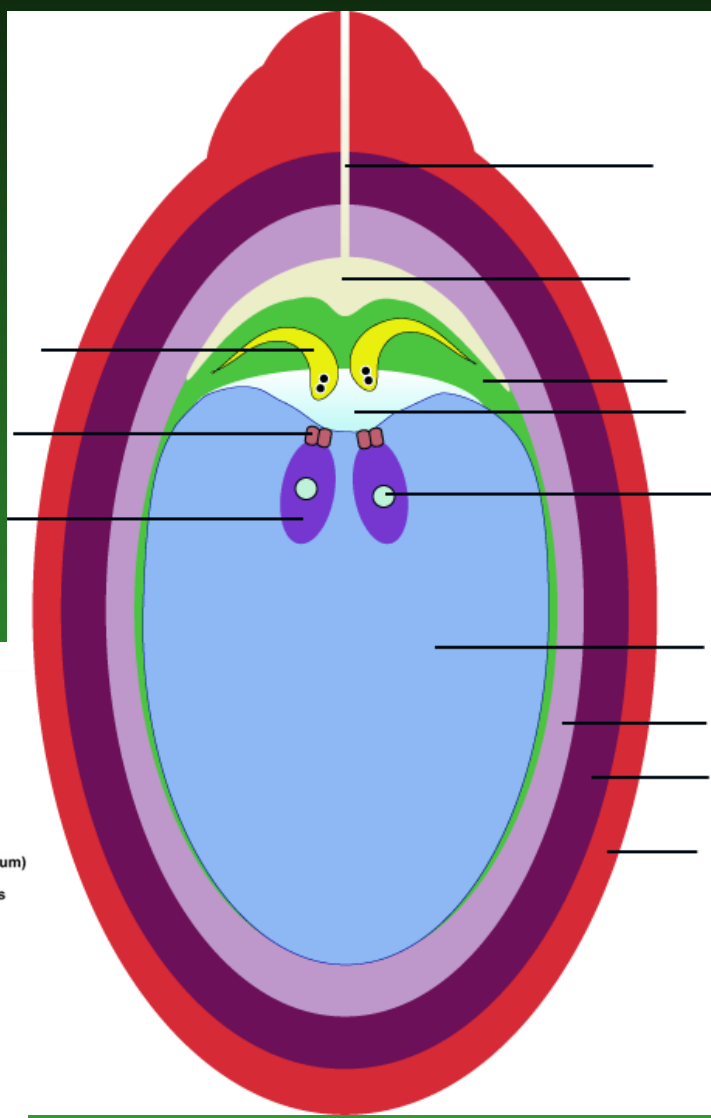

- mikropyle
- pylová komora
- nucellus
- archegoniální komora**
- \ (→ vnitřní blanité osemení)
- integument (→ sklerotesta)
- / (→sarkotesta)

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

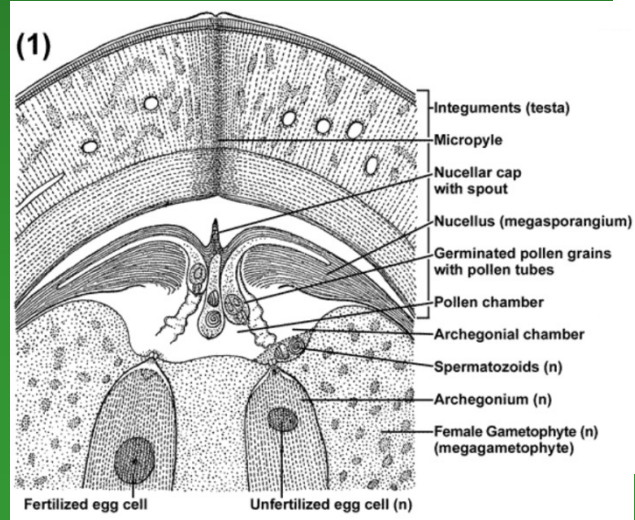
láčka pylová = mikroprothalamium
= samčí gametofyt

mikropyle
pylová komora
nucellus
archegoniální komora

**samičí gametofyt
= megaprothalamium**

\ (→ vnitřní blanité osemení)
– integument (→ sklerotesta)
/ (→ sarkotesta)

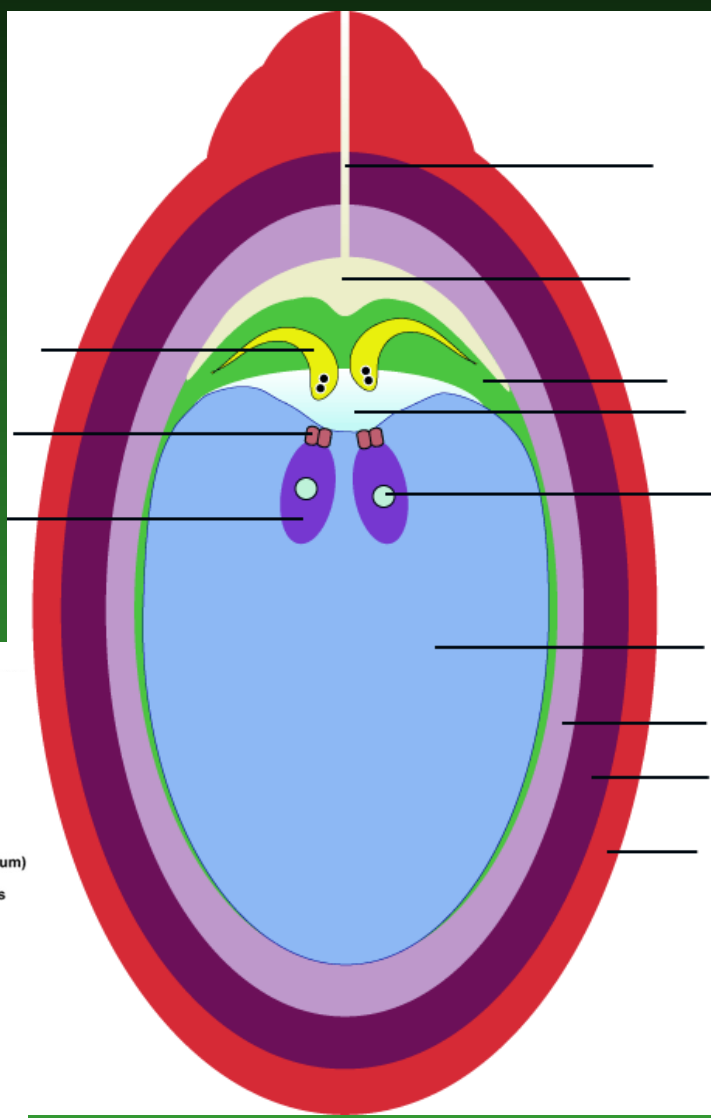

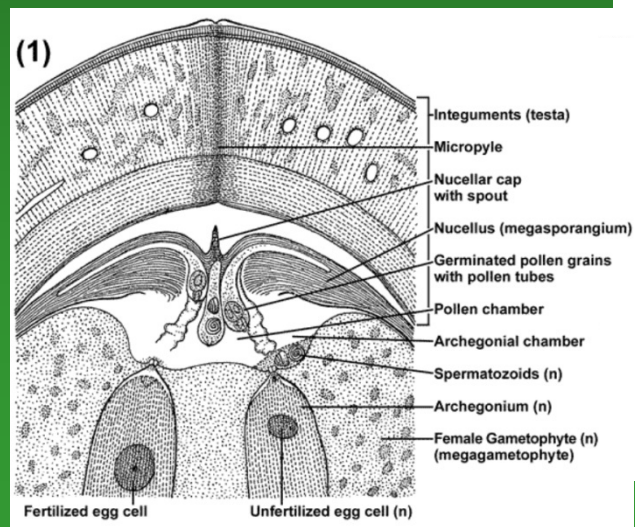
Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

láčka pylová = mikroprothalamium
= samčí gametofyt

krček archegonia
archegonium

mikropyle
pylová komora
nucellus
archegoniální komora
samičí gametofyt = megaprothalamium
\ (→ vnitřní blanité osemení)
- integument (→ sklerotesta)
/ (→ sarkotesta)

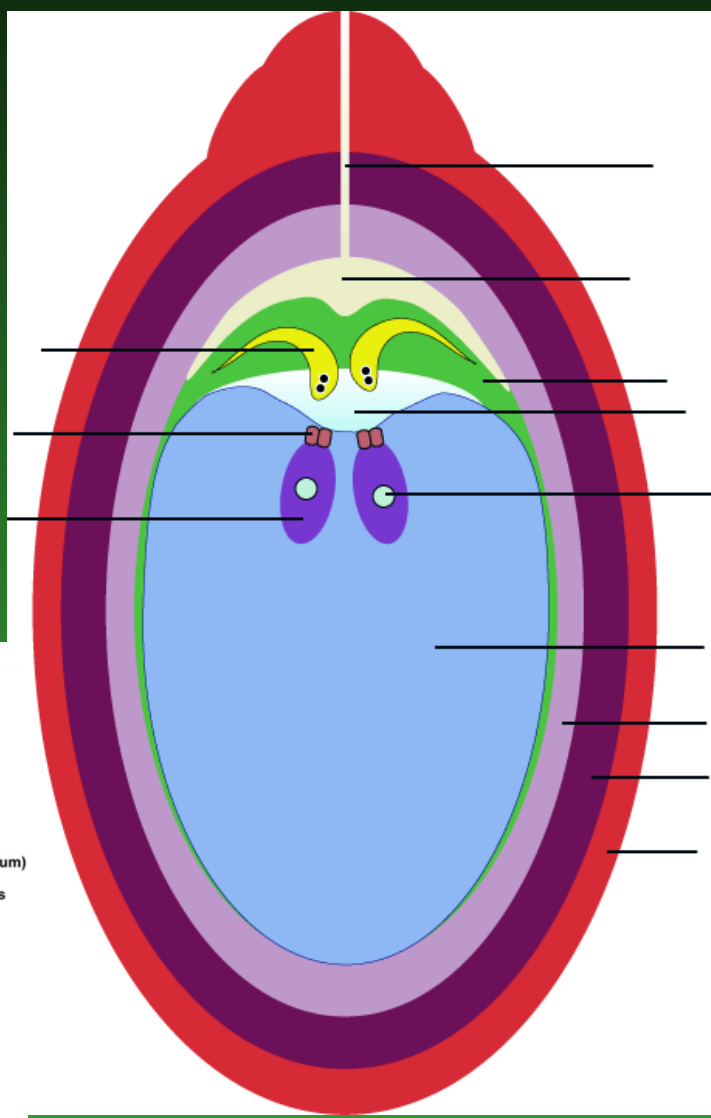

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

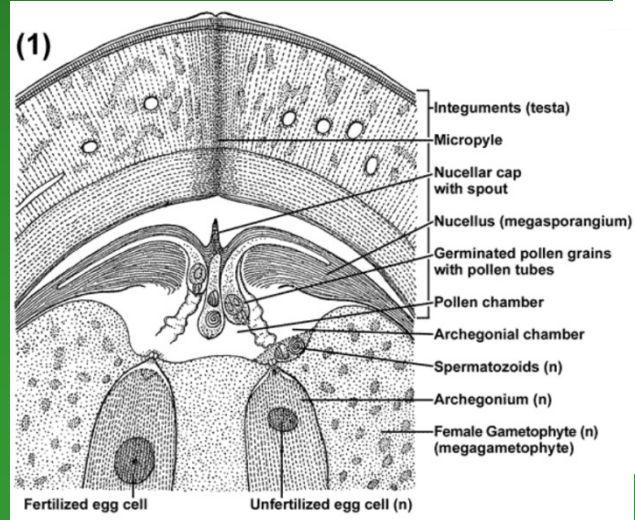
láčka pylová = mikroprothalamium
= samčí gametofyt

krček archegonia

archegonium

mikropyle
pylová komora
nucellus
archegoniální komora
oosféra
samičí gametofyt = megaprothalamium
\ (→ vnitřní blanité osemení)
- integument (→ sklerotesta)
/ (→sarkotesta)

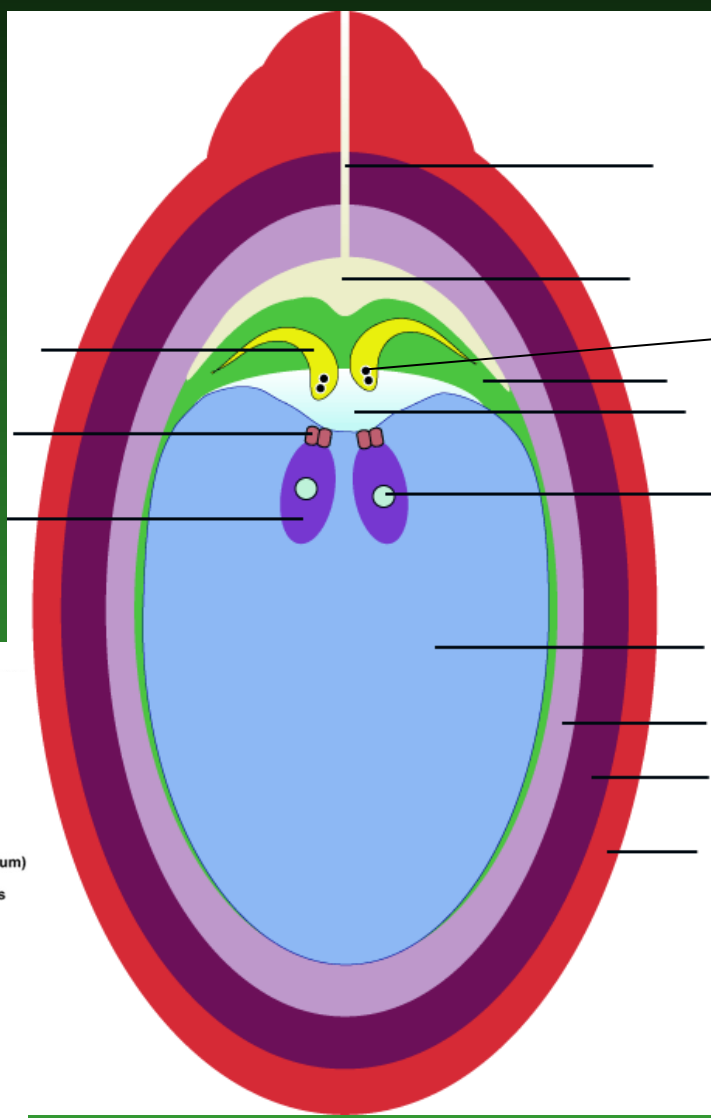

Vajíčka mají 1 trojvrstevný obal + obal nucelární

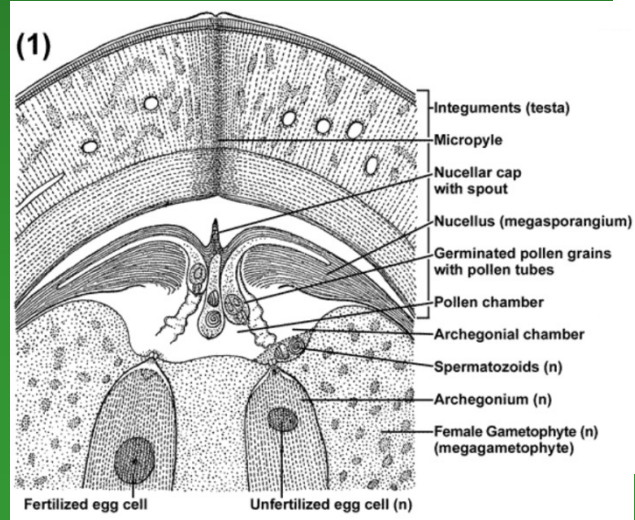
láčka pylová = mikroprothalam
= samčí gametofyt

krček archegonia

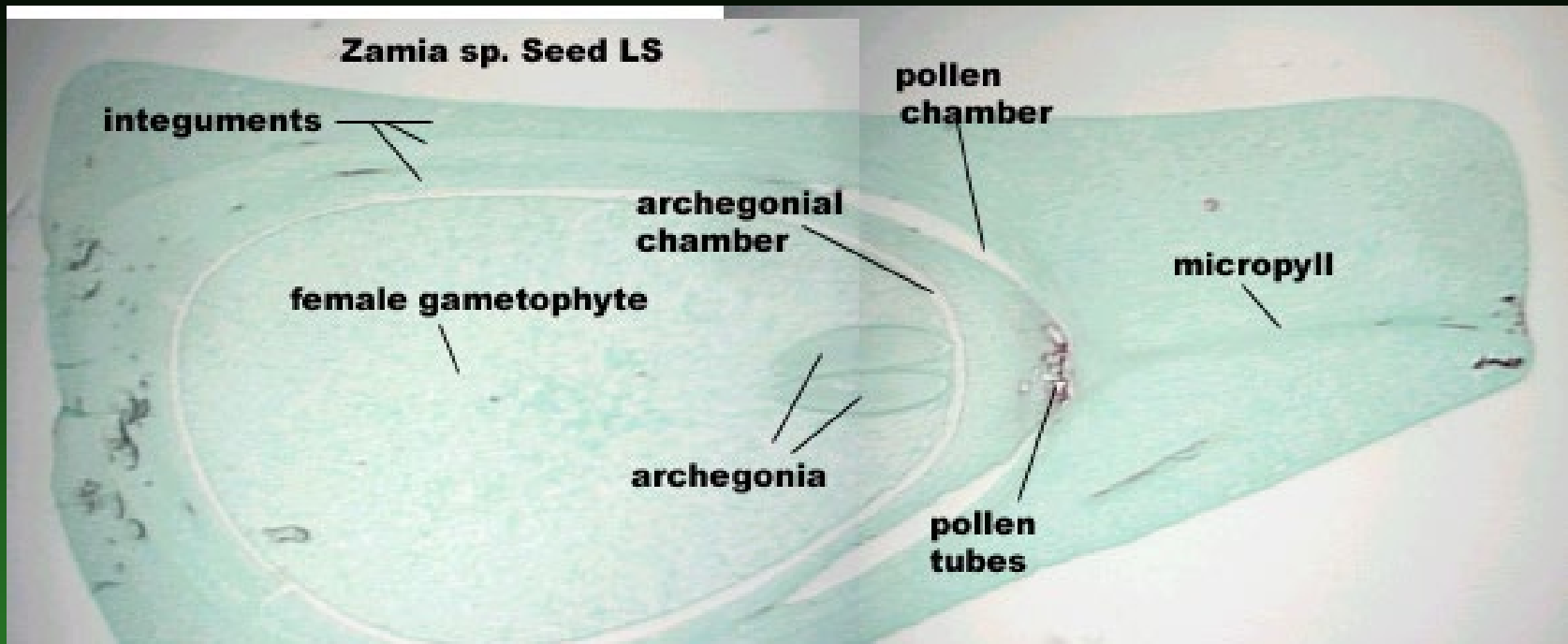
archegonium

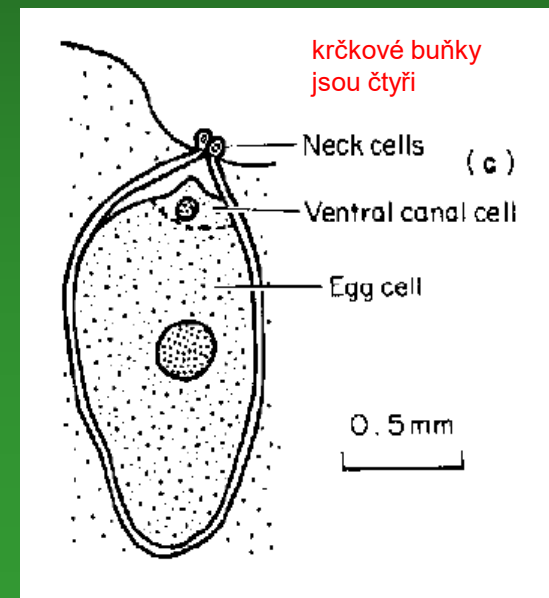
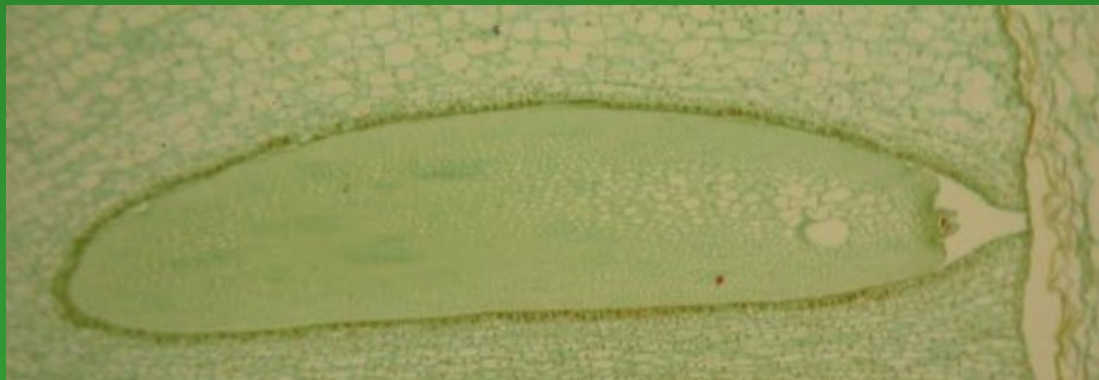
mikropyle
pylová komora
spermatozoidy
nucellus
archegoniální komora
oosféra
samičí gametofyt = megaprothalam
\ (→ vnitřní blanité osemení)
- integument (→ sklerotesta)
/ (→ sarkotesta)

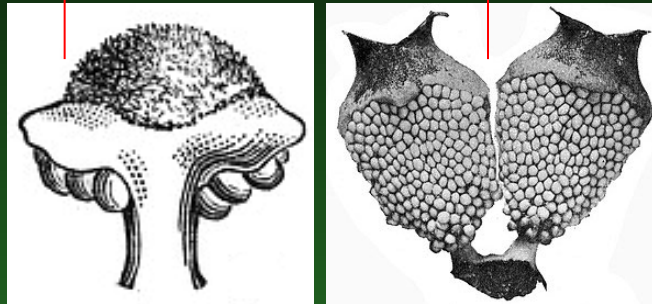

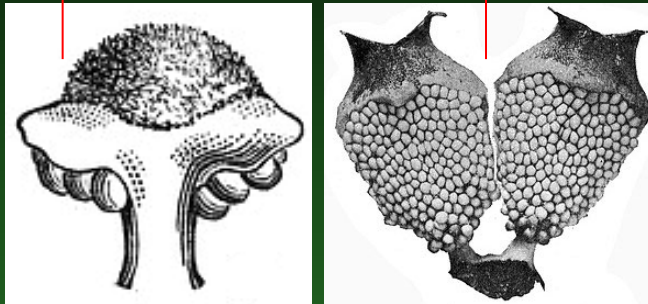
archegonia poměrně jednoduché stavby 6 buněk

Mikrosporofyly – štítkovité nebo šupinovitě

Mikrosporofyly – štitkovité nebo šupinovitě

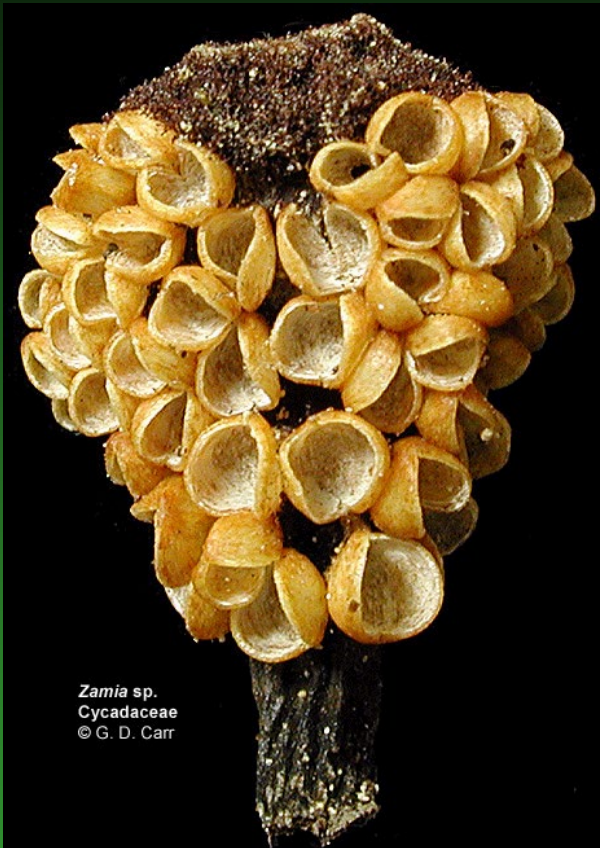
vždy ve strobilech

Zamia sp.
Cycadaceae
© G. D. Carr

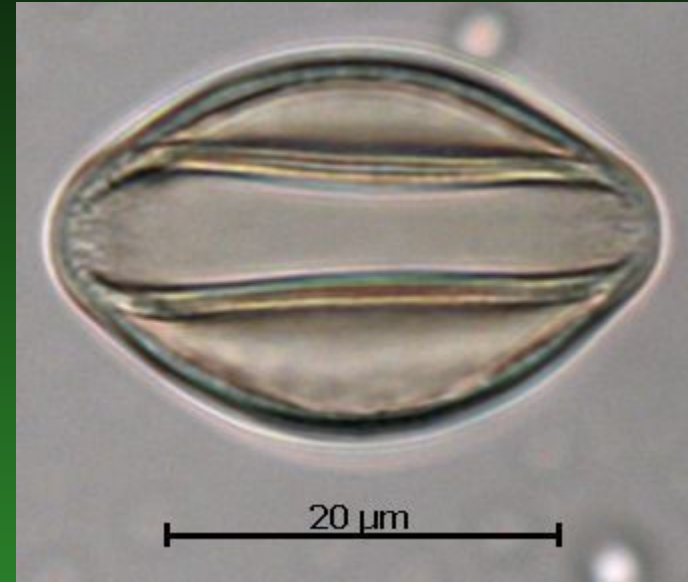
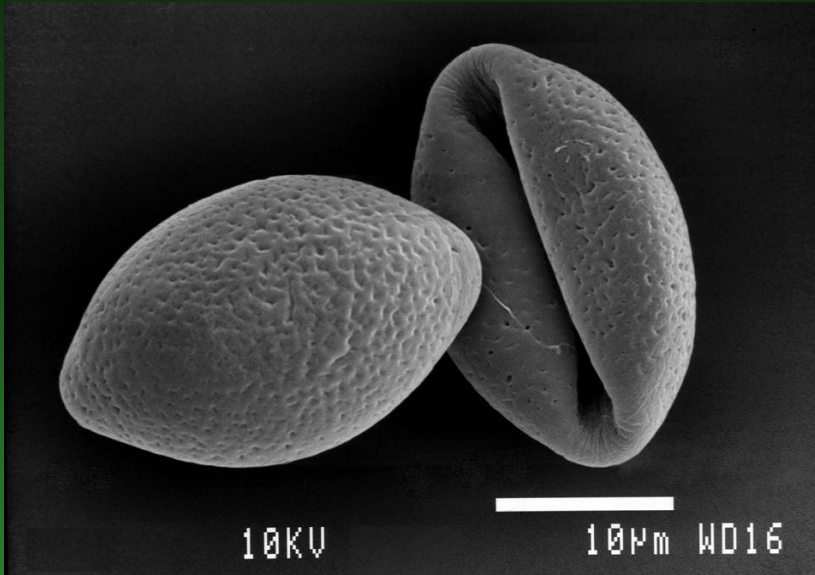

Mikrosporangia – ve velkém množství na abaxiální ploše mikrosporofylu

Pyl – monokolpátní bez vzdušných vaků

Přenos pylových zrn – větrem

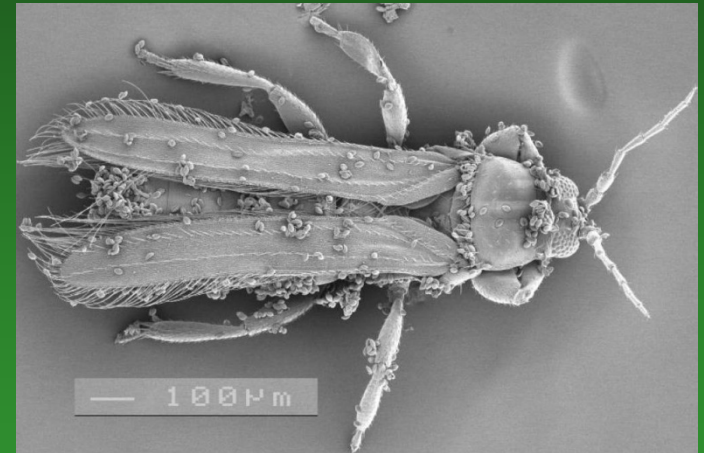

Přenos pylových zrn třásněnkami

Třásněnky žerou pyl cykasů

slabá koncentrace myrcenu láká třásněnky do
mikrostrobilů (jejich přítomnost detekována uvolněním teploty z jejich těl)

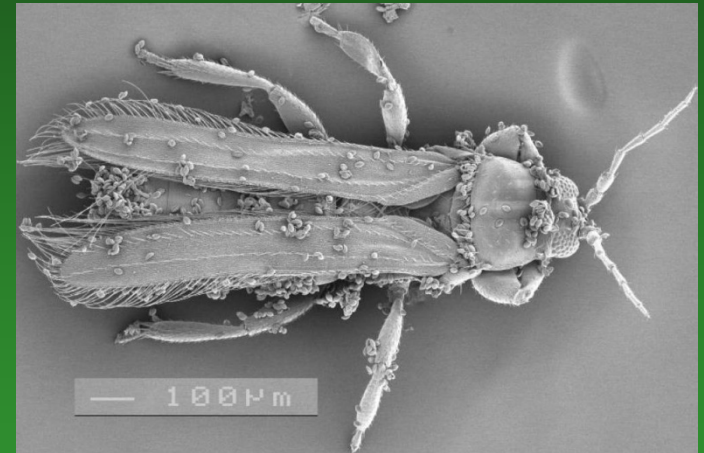

třásněnka *Cycadotherips chadwicki*
pokrytá mikrospórami
Macrozamia lucida

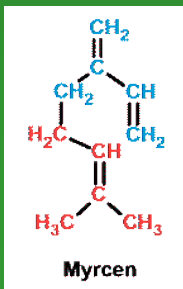
Přenos pylových zrn třásněnkami

Třásněnky žerou pyl cykasů

slabá koncentrace myrcenu láká třásněnky do mikrostrombilů (jejich přítomnost detekována uvolněním teploty z jejich těl)

třásněnka *Cycadothrips chadwicki*
pokrytá mikrospórami
Macrozamia lucida

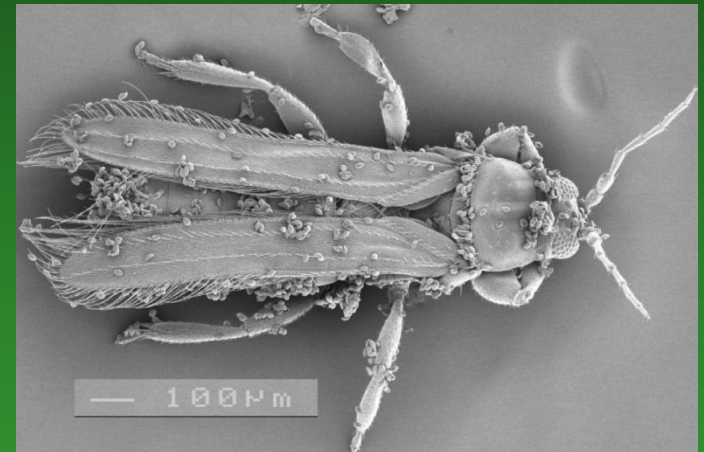
Myrcen (nazýván dle myrtovitých, u nichž byl poprvé detekován.
Surovina v parfumní výrobě.

Přenos pylových zrn třásněnkami

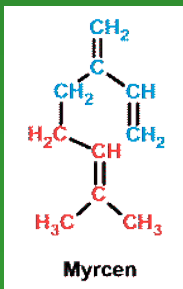
Třásněnky žerou pyl cykasů

slabá koncentrace myrcenu láká třásněnky do mikrostrombilů (jejich přítomnost detekována uvolněním teploty z jejich těl)

mikrostrombily s třásněnkami metabolicky zvýší teplotu až o 25 °C (oxidací sacharidů, zejm. škrobu, ve specializovaných termogenních buňkách s vysokou koncentrací mitochondrií uvnitř strobilu)

třásněnka *Cycadothrips chadwicki*
pokrytá mikrospórami
Macrozamia lucida

Myrcen (nazýván dle myrtovitých, u nichž byl poprvé detekován. Surovina v parfumní výrobě.

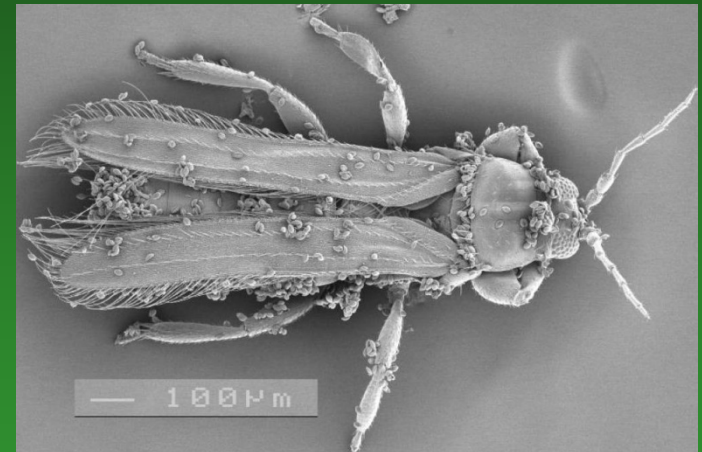
Přenos pylových zrn třásněnkami

Třásněnky žerou pyl cykasů

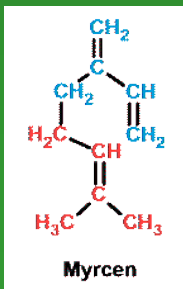
slabá koncentrace myrcenu láká třásněnky do mikrostrombilů (jejich přítomnost detekována uvolněním teploty z jejich těl)

mikrostrobily s třásněnkami metabolicky zvýší teplotu až o 25 °C (oxidací sacharidů, zejm. škrobu, ve specializovaných termogenních buňkách s vysokou koncentrací mitochondrií uvnitř strobilu)

uvolní se myrcen a jeho vysoká koncentrace vypudí třásněnky

třásněnka *Cycadothrips chadwicki*
pokrytá mikrospórami
Macrozamia lucida

Myrcen (nazývá dle myrtovitých, u nichž byl poprvé detekován. Surovina v parfumní výrobě.

Přenos pylových zrn třásněnkami

Třásněnky žerou pyl cykasů

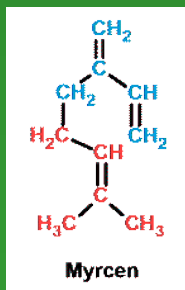
slabá koncentrace myrcenu láká třásněnky do mikrostrombilů (jejich přítomnost detekována uvolněním teploty z jejich těl)

mikrostrombily s třásněnkami metabolicky zvýší teplotu až o 25 °C (oxidací sacharidů, zejm. škrobu, ve specializovaných termogenních buňkách s vysokou koncentrací mitochondrií uvnitř strobilu)

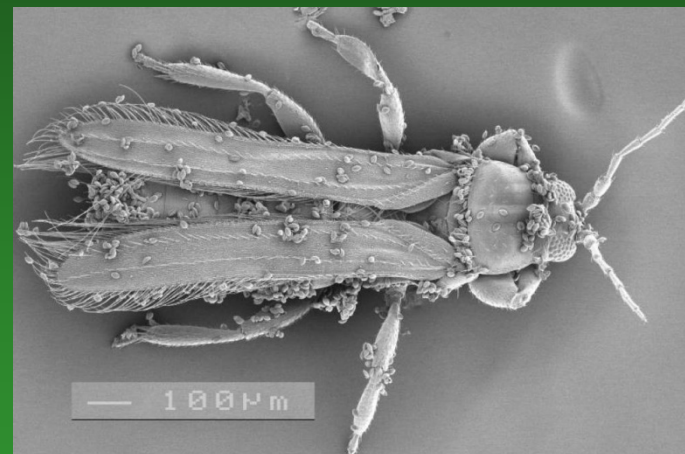
uvolní se myrcen a jeho vysoká koncentrace vypudí třásněnky

vypuzené třásněnky hledají pyl v podobně vonících megastrobilech

Zahřívání se cyklicky opakuje => přenos pylu mezi pohlavími.

Myrcen (nazýván dle myrtovitých, u nichž byl poprvé detekován. Surovina v parfumní výrobě.

třásněnka *Cycadothrips chadwicki*
pokrytá mikrospórami
Macrozamia lucida

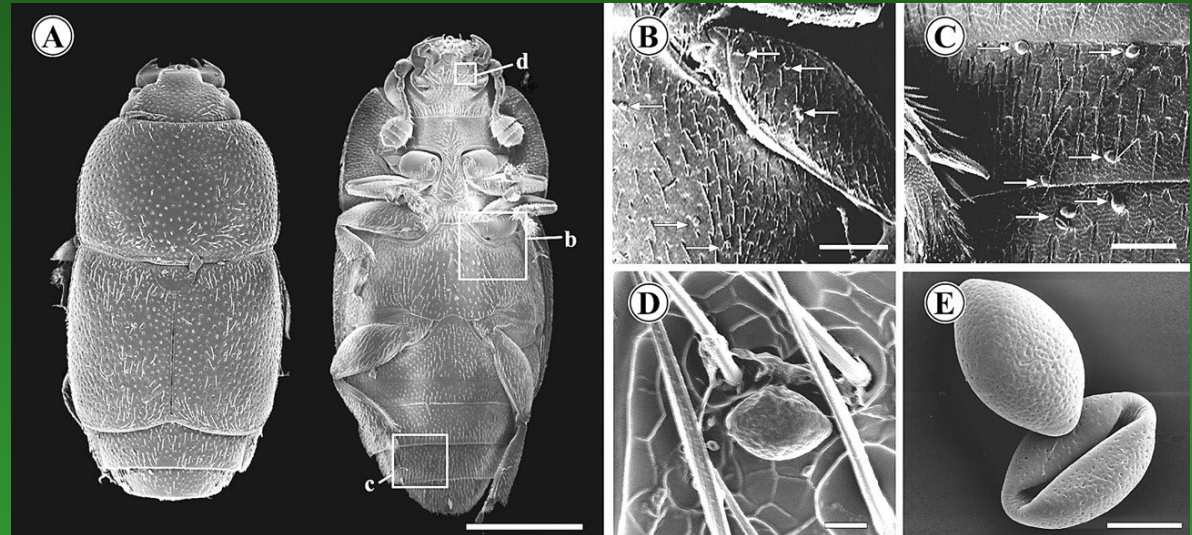
Podobně se přenášejí pyl zamií i brouci

Samčí strobily – bez toxinů = brouci je mohou žrát a při tom se kontaminovat pylem

Samičí šišťice – s toxiny z kořenových sinic = brouci po nalétnutí do samičí šišťice zjistí, že se díky toxinům žrát nedá = kontaminují vajíčka pylem ale nesežerou je!

Pharaxonotha zamiae
larvy se živí pylem dospělci také
přenos pylu nastane při
nechtěných návštěvách
samičích šištic

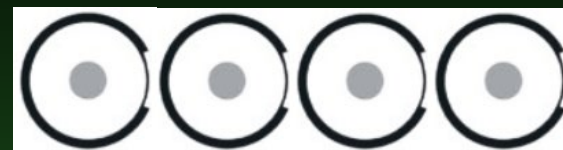

Konzervativní morfologie cykasů = kantarogamie u nich může být stará až 300 mil. let – právě z té doby pocházejí nejstarší fosílie brouků!

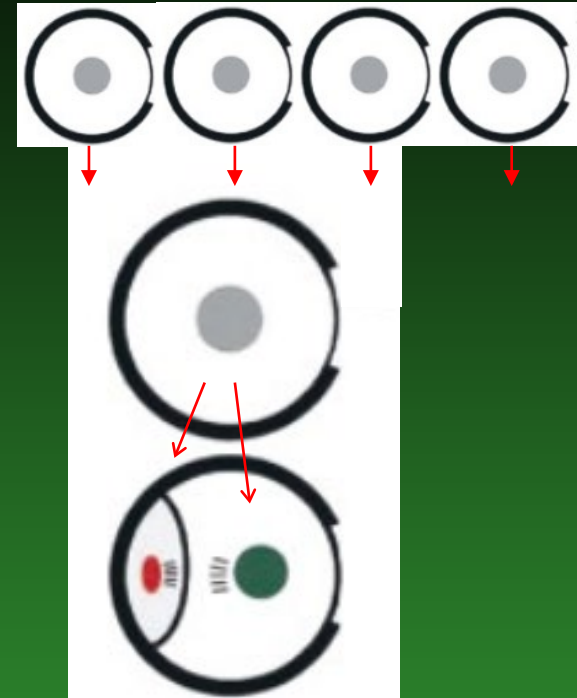
Vznik pylu v mikrosporangiu

1. Meióza → tetráda haploidních mikrospór

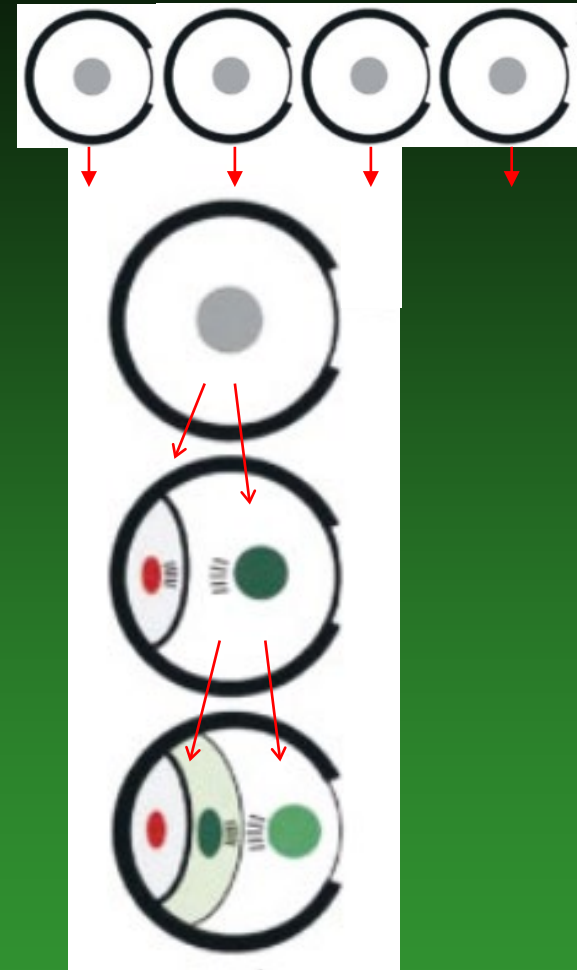
Vznik pylu v mikrosporangiu

1. Meióza → tetráda haploidních mikrospór
2. Každá mikrospóra se mitózou rozdělí ve dvoubuněčné pylové zrno:
  - menší buňka prothaliová
  - velká buňka generativní

Vznik pylu v mikrosporangiu

1. Meióza → tetráda haploidních mikrospór
2. Každá mikrospóra se mitózou rozdělí ve dvoubuněčné pylové zrno:
  - menší buňka prothaliová
  - velká buňka generativní
3. Generativní buňka se rozdělí na buňku antheridiovou a láčkovou.

Vznik pylu v mikrosporangiu

1. Meióza → tetráda haploidních mikrospór

2. Každá mikrospóra se mitózou rozdělí ve dvoubuněčné pylové zrno:

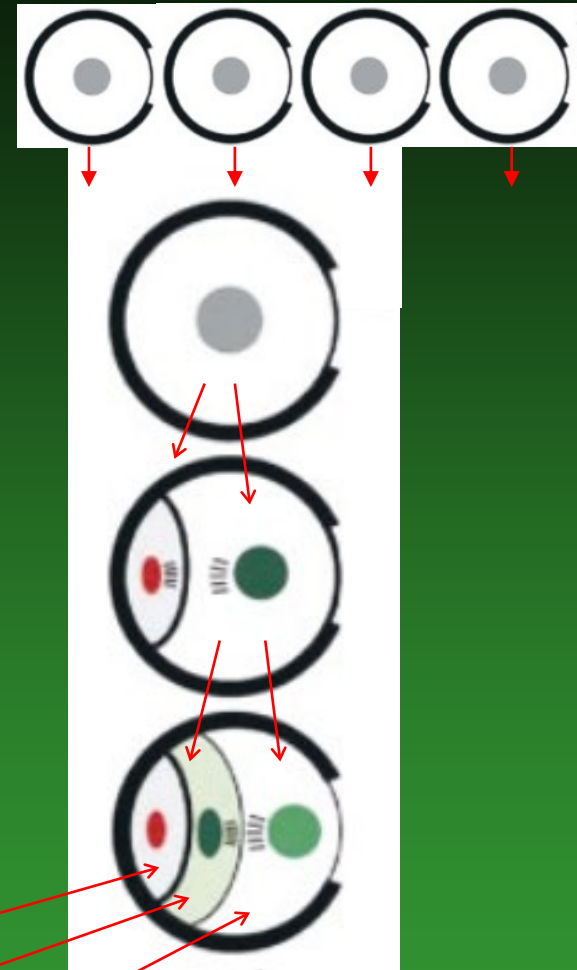
– menší buňka prothaliová

– velká buňka generativní

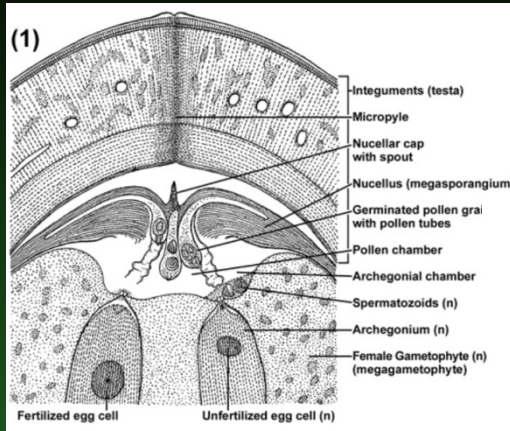
3. Generativní buňka se rozdělí na buňku antheridiovou a láčkovou.

Zralé pylové zrno cykasů je tak trojbuněčné a obsahuje buňky:

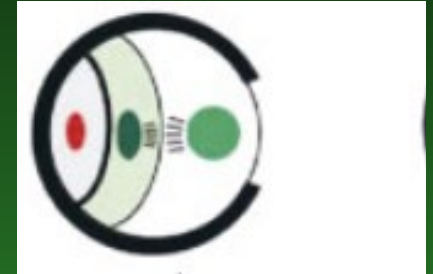
prothaliovou, antheridiovou a láčkovou

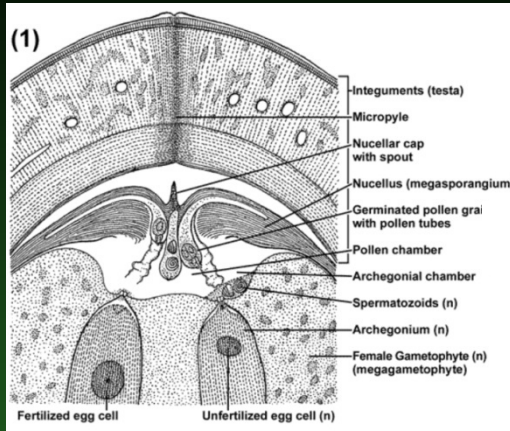
Dozrání pylu v samčí gametofyt

1. 3-buněčný pyl zachycen polinační kapkou
2. Zachycení pylu vyvolá vysychání kapky
3. Vysycháním kapky pyl vtažen do pylové komory
4. V pylové komoře vyklíčí pylová láčka

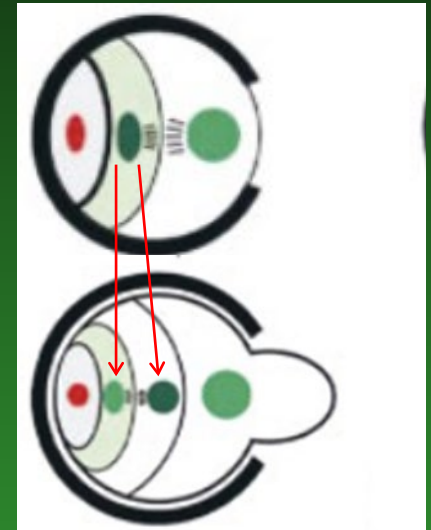
Dozrání pylu v samčí gametofyt

1. 3-buněčný pyl zachycen polinační kapkou
2. Zachycení pylu vyvolá vysychání kapky
3. Vysycháním kapky pyl vtažen do pylové komory
4. V pylové komoře vyklíčí pylová láčka

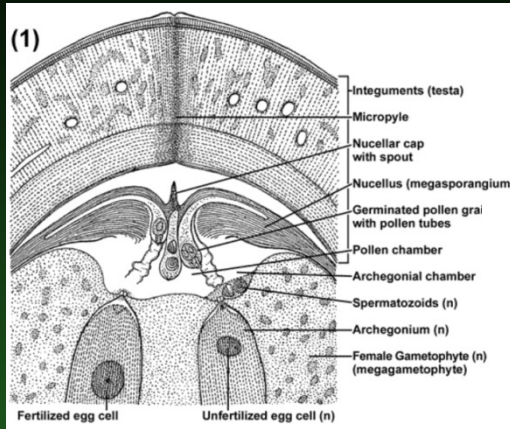

4a. Antheridiová buňka se rozdělí na spermatickou a vegetativní

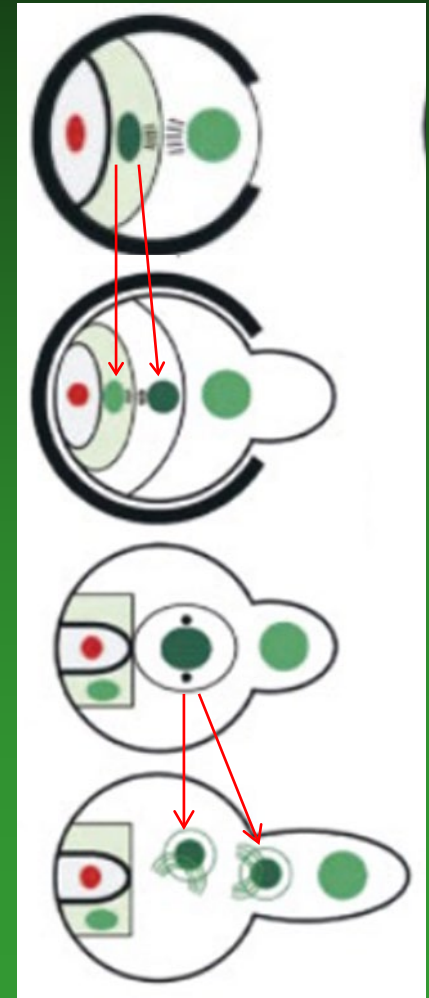
Dozrání pylu v samčí gametofyt

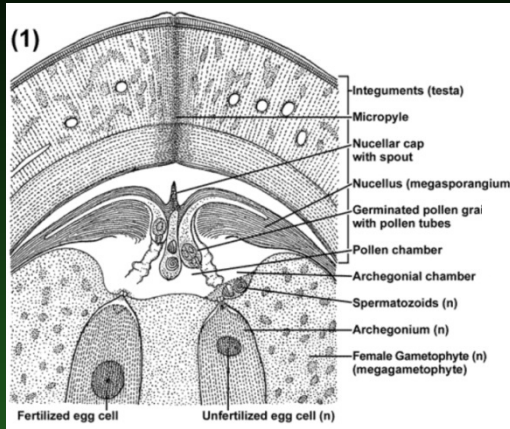
1. 3-buněčný pyl zachycen polinační kapkou
2. Zachycení pylu vyvolá vysychání kapky
3. Vysycháním kapky pyl vtažen do pylové komory
4. V pylové komoře vyklíčí pylová láčka

- 4a. Antheridiová buňka se rozdělí na spermatickou a vegetativní
- 4b. Spermatická buňka se rozdělí na dva polyciliální spermatozoidy
- 4c. Zralý samčí gametofyt má tedy 5 buněk/jader (prothaliová, vegetativní, dva spermatozoidy a láčková)

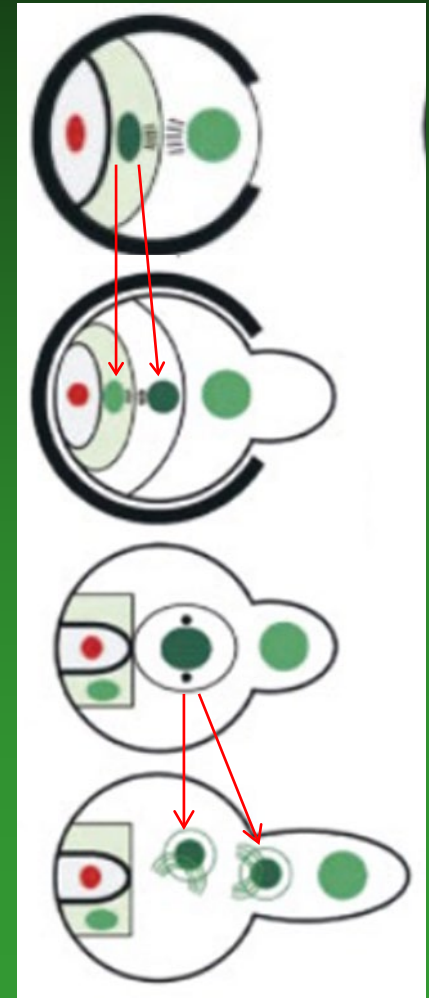
Dozrání pylu v samčí gametofyt

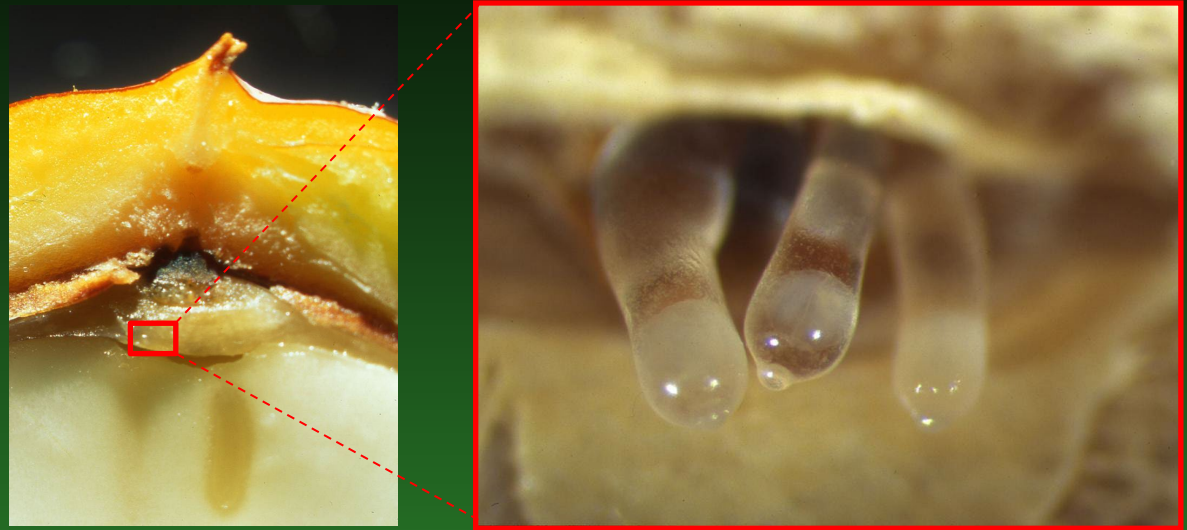
1. 3-buněčný pyl zachycen polinační kapkou
2. Zachycení pylu vyvolá vysychání kapky
3. Vysycháním kapky pyl vtažen do pylové komory
4. V pylové komoře vyklíčí pylová láčka

- 4a. Antheridiová buňka se rozdělí na spermatickou a vegetativní
- 4b. Spermatická buňka se rozdělí na dva polyciliární spermatozoidy
- 4c. Zralý samčí gametofyt má tedy 5 buněk/jader (prothaliová, vegetativní, dva spermatozoidy a láčková)

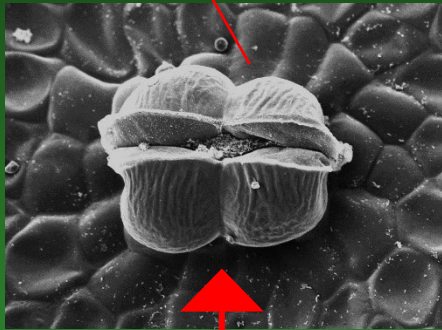
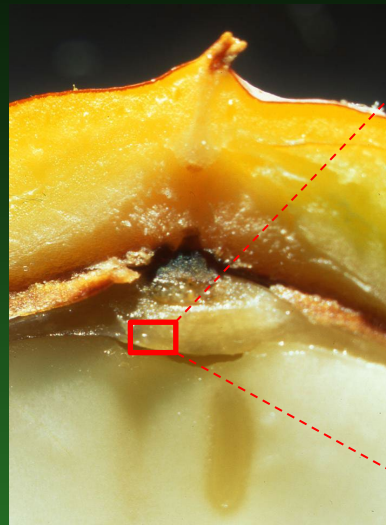
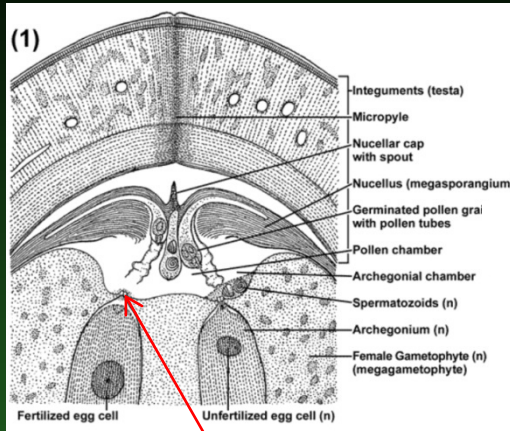
Oplození

1. Láčka proroste skrz nucellus do archegoniální komory

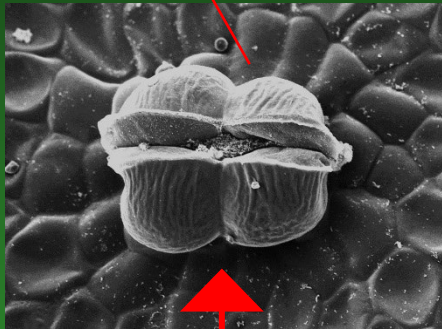
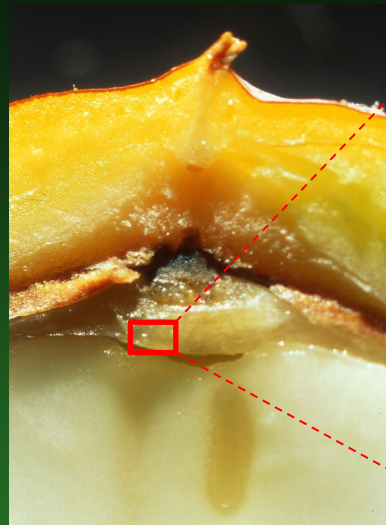
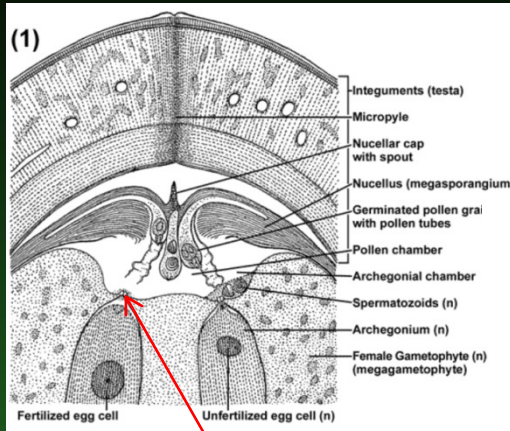

Oplození

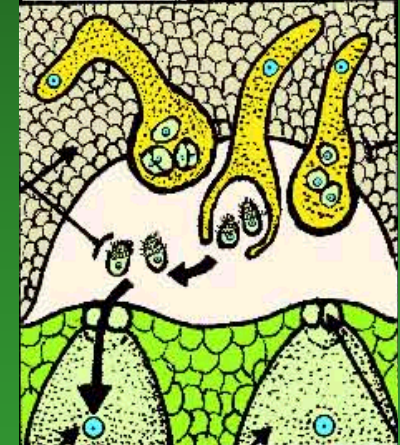

1. Láčka proroste skrz nucellus do archegoniální komory
2. Průnik láčky do archegoniální komory vyvolá **otevření krčků archegonií** a vyloučení tekutiny do archegoniální komory

Oplození

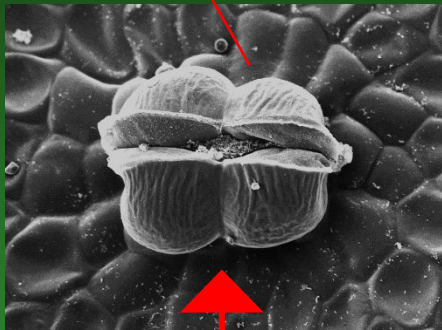
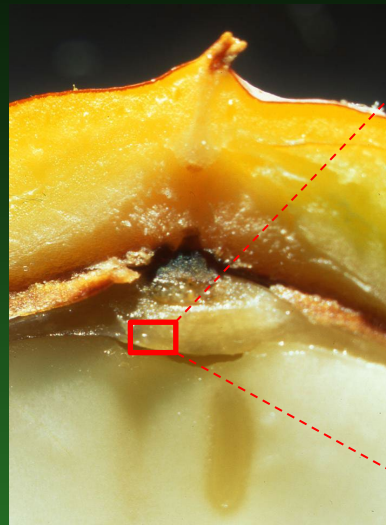
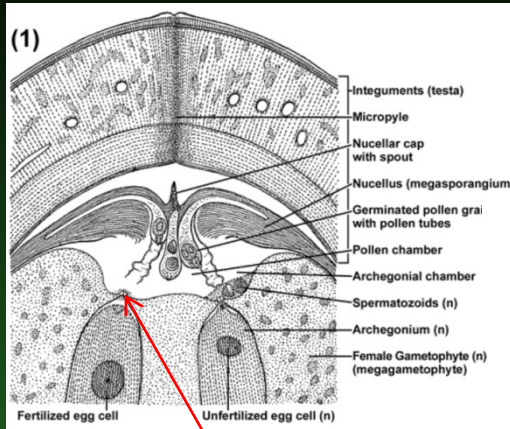
1. Láčka proroste skrz nucellus do archegoniální komory
2. Průnik láčky do archegoniální komory vyvolá **otevření krčků archegonií** a vyloučení tekutiny do archegoniální komory
3. Spermatozoidy se uvolní z láčky do zvlhlé archegoniální komory

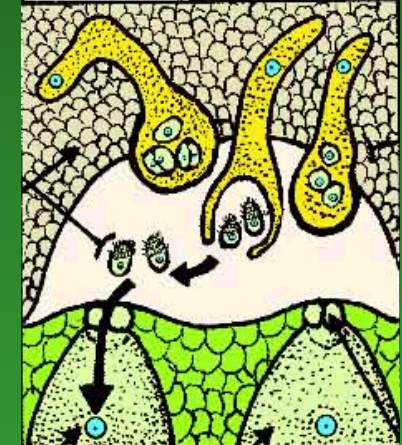
Cycadaceae – láčky větvené
Zamiaceae – láčky nevětvené

Oplození

1. Láčka proroste skrz nucellus do archegoniální komory
2. Průnik láčky do archegoniální komory vyvolá **otevření krčků archegonií** a vyloučení tekutiny do archegoniální komory
3. Spermatozoidy se uvolní z láčky do zvlhlé archegoniální komory
4. Pomocí bičků doplavou spermatozoidy tekutinou v archegoniální komoře až k oosféře v archegoniu
5. Jeden z nich splyne s oosférou

Cycadaceae – láčky větvené
Zamiaceae – láčky nevětvené

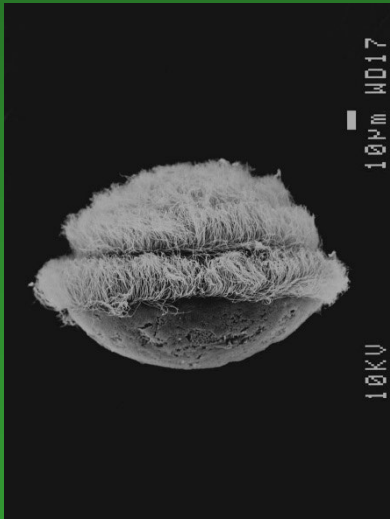
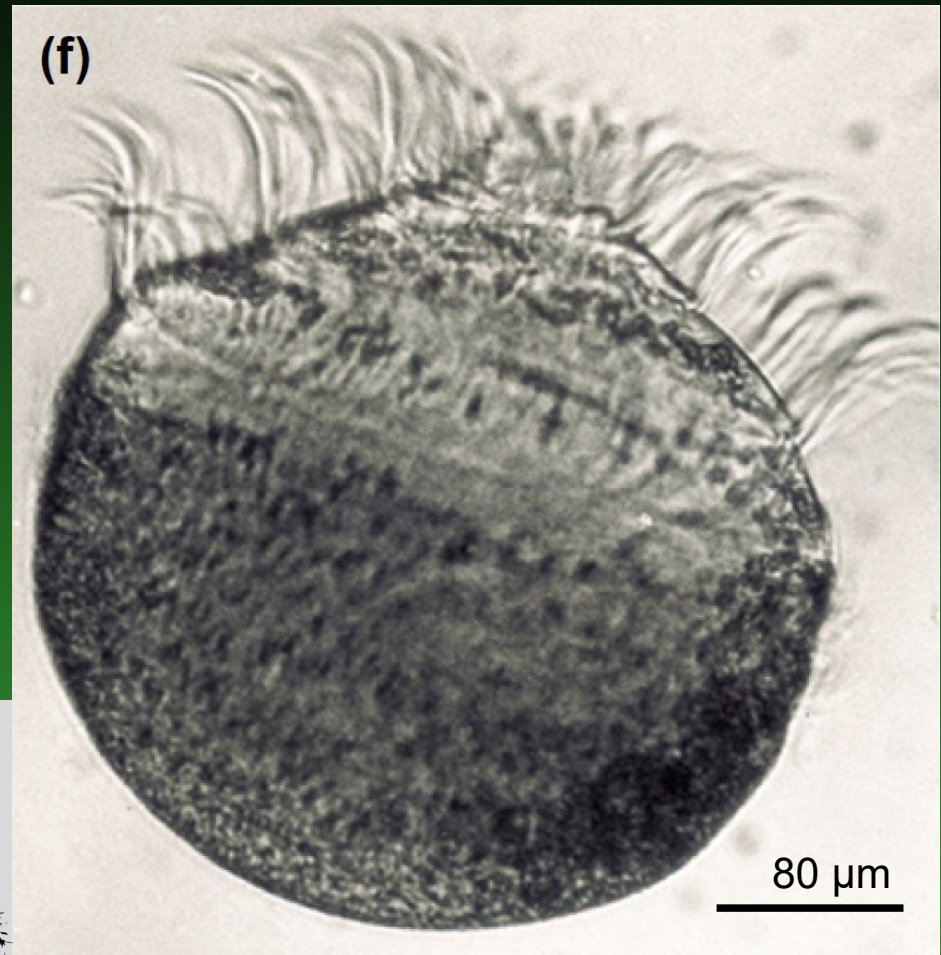

Spermatozoidy

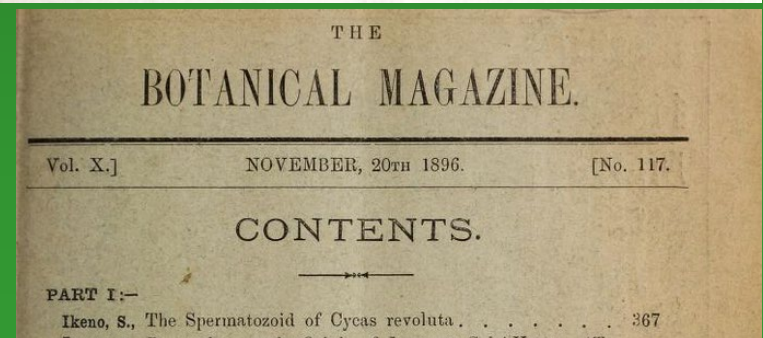
obrovské – až 500 μm velké

Největší samčí pohlavní buňky v rámci rostlinné i živočišné říše

spirálovitě uspořádané bičíky
(bičků je na spermatozoidu až 25 000)

Objevil je Japonec
Seiichiro Ikeno (1866-1943)
v roce 1896

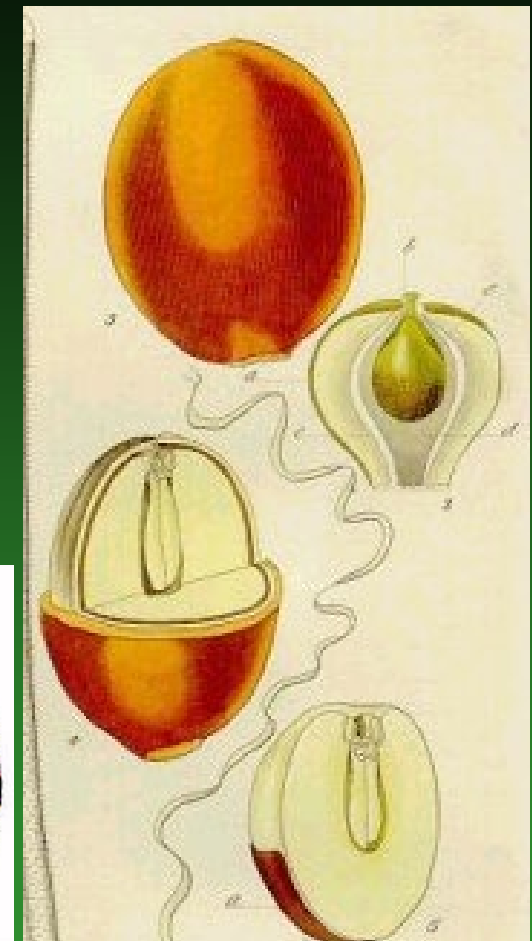
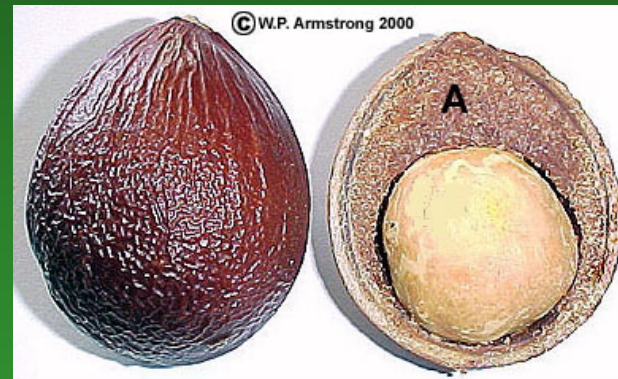

Oplozené vajíčko zraje v semeno

vnější obal = dužnatá sarkotesta (endozoochorie)

střední obal = dřevnatá sklerotesta

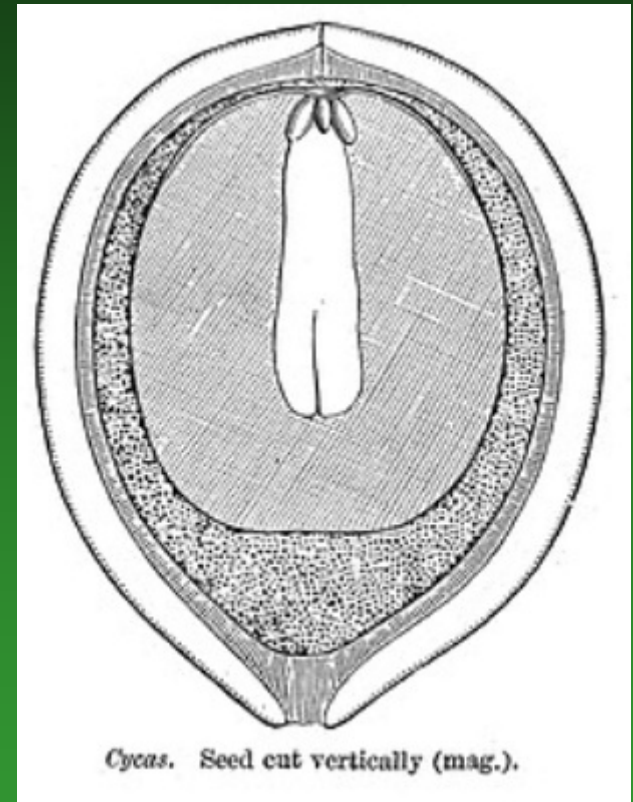
vnitřní obal blanitý.

Změna barvy zralé sarkotesty = jasná adaptace na endozoochorii

Z oplozené oosféry vzniká embryo s
2-6 dělohami

Embryo vyživováno pletivem
megaprothalia = primárním živným
pletivem

Historie

poprvé v permu,

vrchol v juře,

nyní 10 rodů se zhruba 300 druhy

Fylogeneticky navazují *Cycadopsida*
na semenné monilofyty ze tř.
Pteridospermopsida

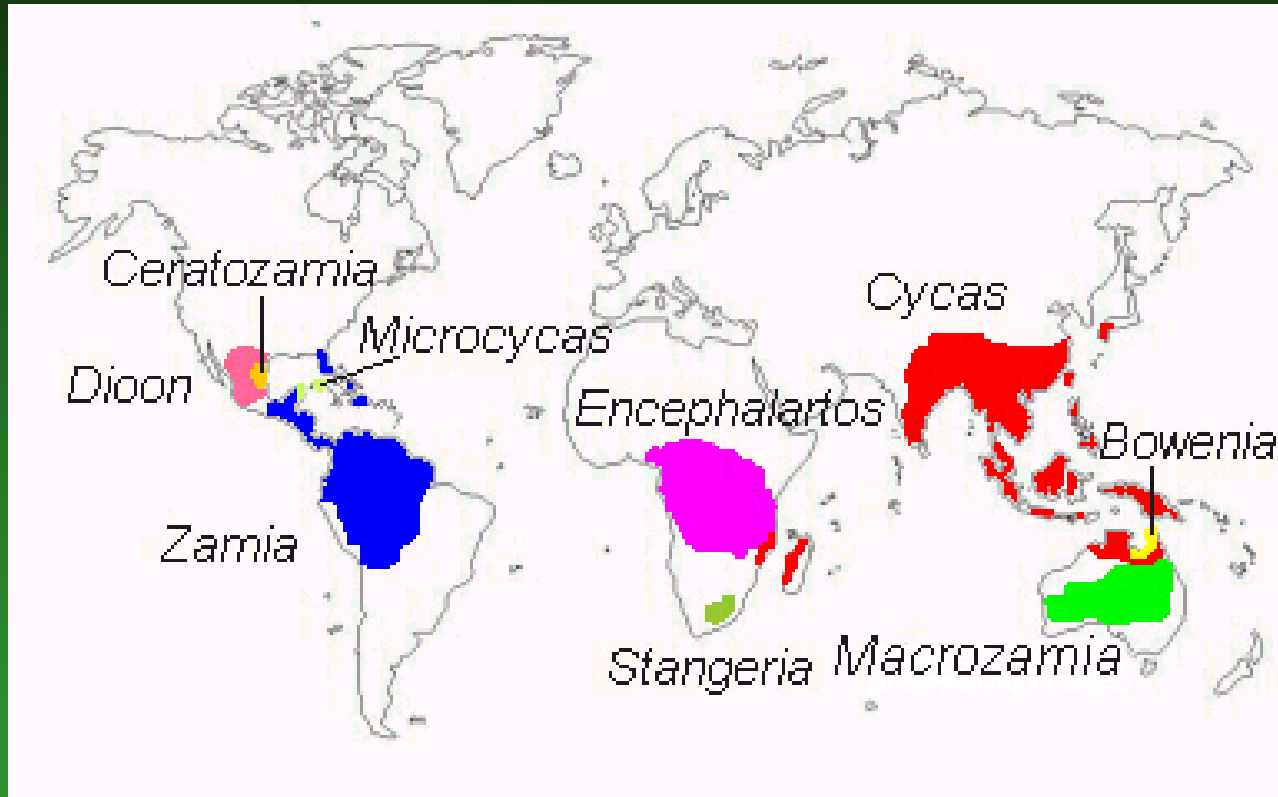

1. čel. *Cycadaceae* jediný rod *Cycas*.

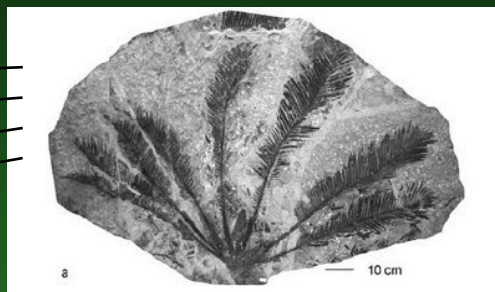
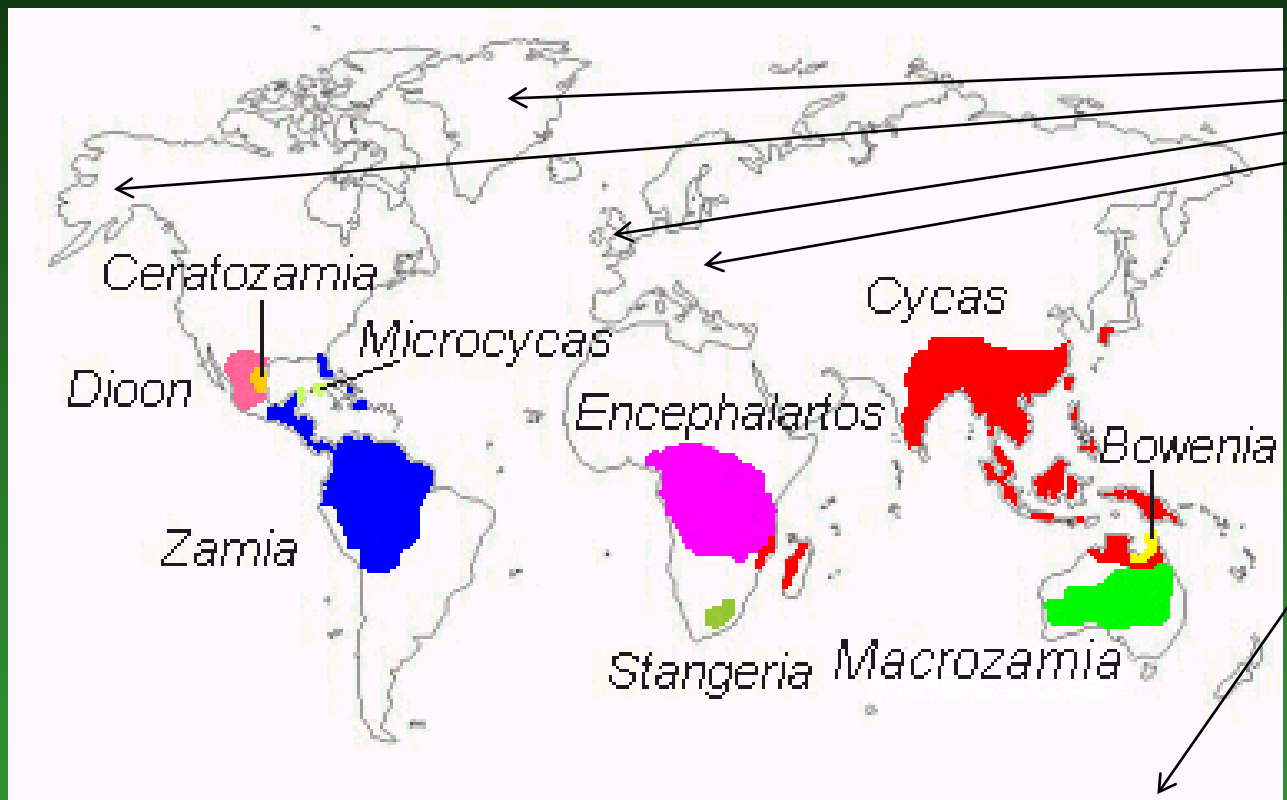
Převážně jihovýchodní Asie, jediný druh na Madagaskaru a pobřeží vých. Afriky.

Geografické rozšíření současných cykasovitých.

1. čel. *Cycadaceae* jediný rod *Cycas*.

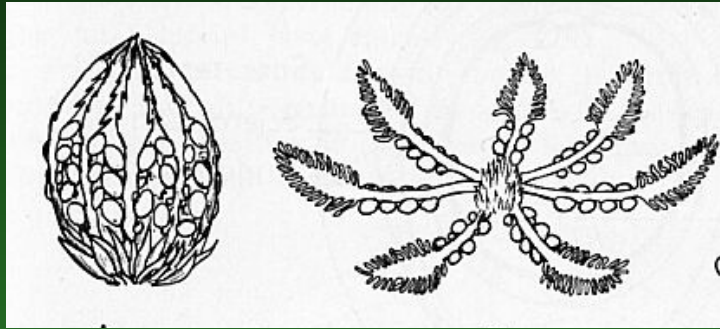
Převážně jihovýchodní Asie, jediný druh na Madagaskaru a pobřeží východní Afriky.

Fosilní doklady
cykasů jsou po
celém světě – mj.
Aljaška,
Antarktida,
Evropa, Grónsko,
...

Geografické rozšíření současných cykasovitých.

Cycas = nejprimitivnější zástupce - ploché megasporofyty - připomínají 1x zpeřené trofofyty, spirálně uspořádané tak jako trofofyty

Zpravidla více než dvě (4-8) vajíčka (semena) na jednom megasporofylu

úkrojky listů jednožilné

Cycas revoluta má pohlavní chromosomy

system podobný jako u člověka XX = samice; XY = samec;

chromosom Y kratší než X

JAPAN. J. GENETICS Vol. 46, No. 1: 33-39 (1971)

SEX CHROMOSOMES OF CYCAS REVOLUTA

MICHIHARU SEGAWA*, SEKIKO KISHI** AND SEIZI TATUNO***

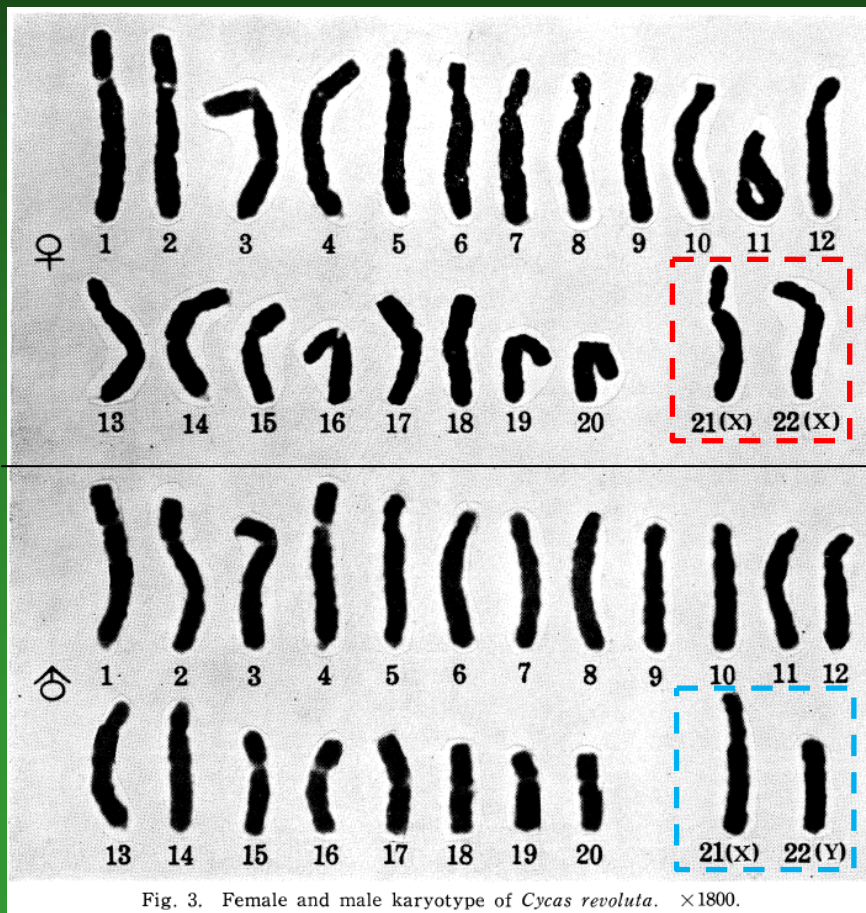
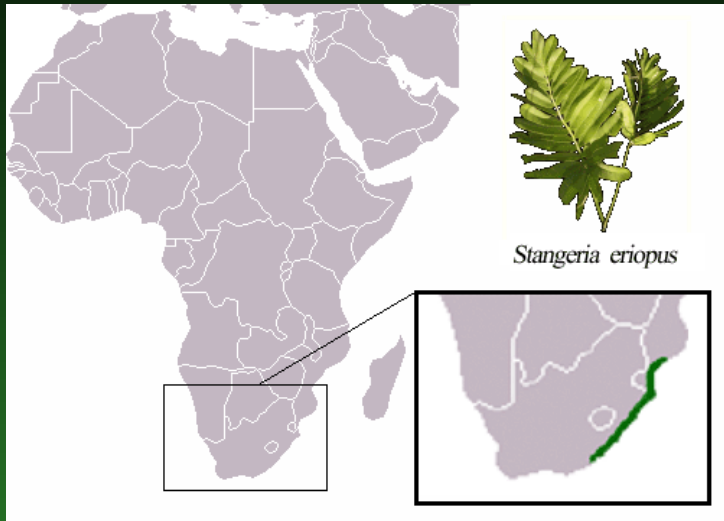

Fig. 3. Female and male karyotype of *Cycas revoluta*. $\times 1800$.

© Yonatan Matalon, www.ColorfulNature.com

2. čel. *Stangeriaceae*

Průduchy

– nezapuštěné

Cycadaceae

Stangeriaceae

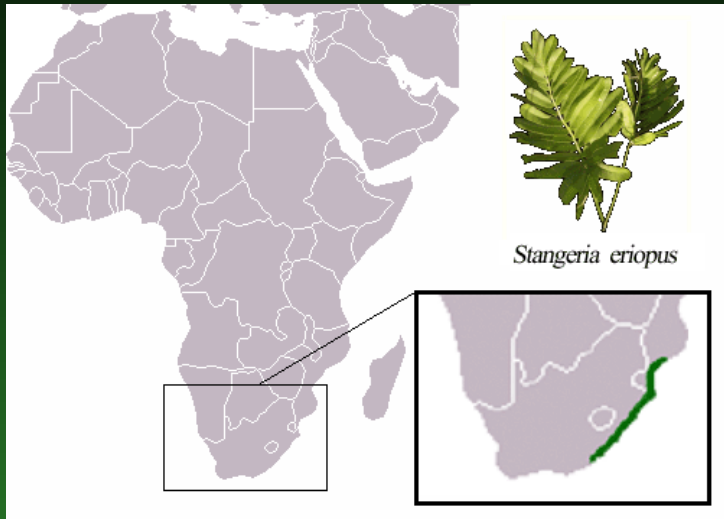

Zamiaceae

2. čel. *Stangeriaceae*

Průduchy
– nezapuštěné

Cycadaceae

Stangeriaceae

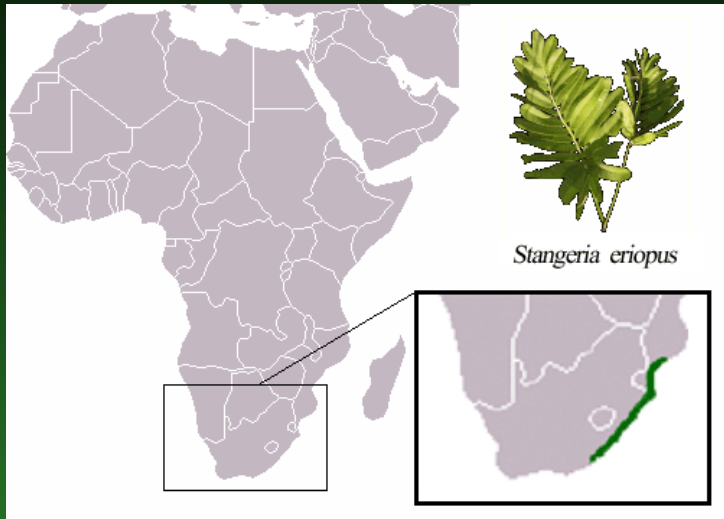
Zamiaceae

Úkrojky listů – s 1 centrální žilkou a mnoha bočními (transverzálními) žilkami rovnoběžnými resp. zčásti vidličnatě větvenými

2. čel. *Stangeriaceae*

Megasporofyly – ve strobilech

Průduchy

– nezapuštěné

Cycadaceae

Stangeriaceae

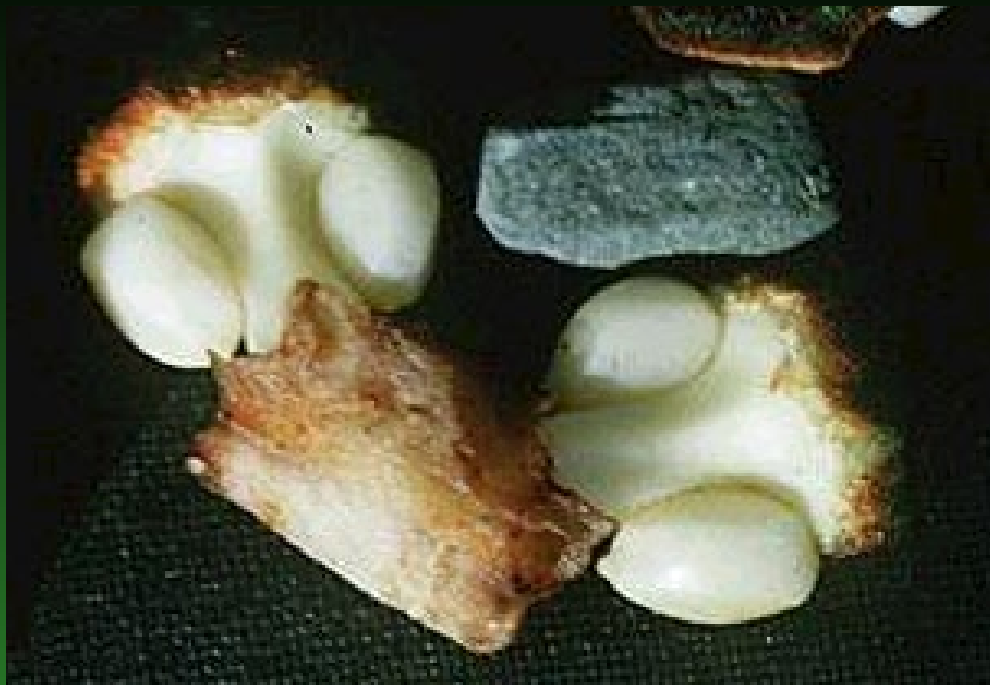

Zamiaceae

Úkrojky listů – s 1 centrální žilkou a mnoha bočními (transverzálními) žilkami rovnoběžnými resp. zčásti vidličnatě větvenými

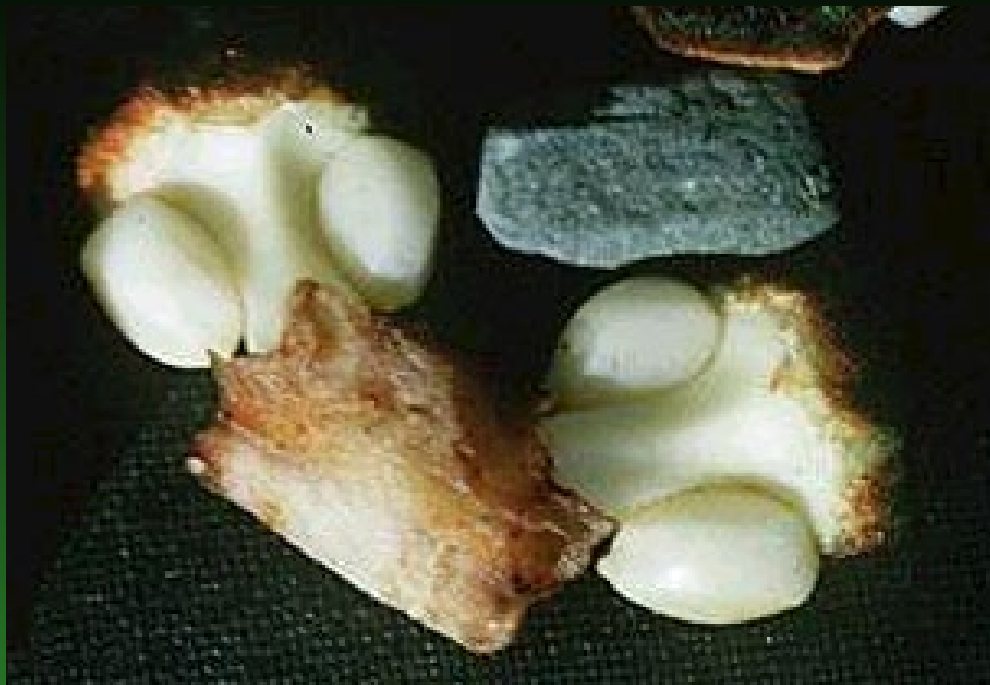

3. čel. *Zamiaceae*

- megasporofyly se 2 vajíčky

Čeleď zahrnuje 8 rodů

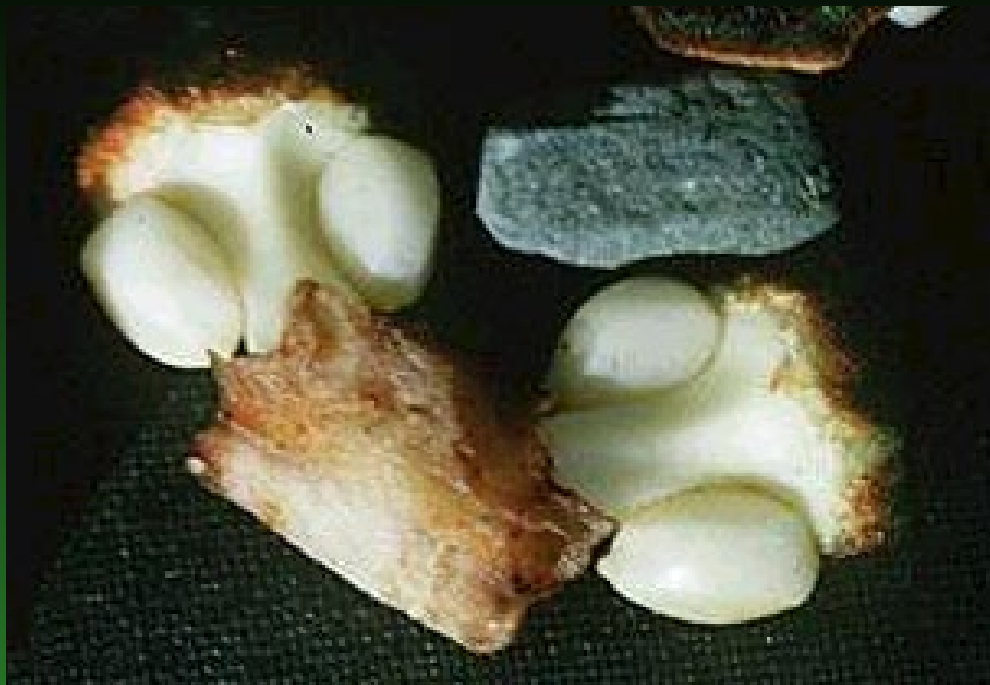
3. čel. *Zamiaceae*

- megasporofyly se 2 vajíčky

- úkrojky listů vícežilné, v mládí ploché nebo konduplikátně svinuté

Čeleď zahrnuje 8 rodů

3. čel. *Zamiaceae*

- megasporofyty se 2 vajíčky

- úkrojky listů vícežilné, v mládí ploché nebo konduplikátně svinuté

Čeleď zahrnuje 8 rodů

Kmen často hladký (na obr. *Encephalartos*)

Zamia

Florida, Mexiko J. Amerika, též Kuba, megastrobily
drobnější

Zamia pumila
Zamiaceae
Male (Abaxial)
© G. D. Carr

Zamia pumila
Zamiaceae
Female (Adaxial)
© G. D. Carr

Zamia pumila
Zamiaceae
© G. D. Carr

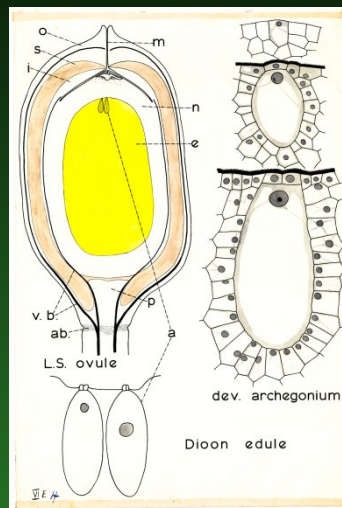

Microcycas calocoma - endemit Kuby, strobily až 90 cm

Dioon - Stř. Amerika, má obrovské oosféry - až 6 mm!

jméno *Dioon edule* je podle toho, že mouka ze škrobnatých semen se využívá k přípravě tortilly v některých částech Mexika

Ceratozamia - Mexiko

Počet jedinců v populacích může snadno klesnout pod kritickou mez.

Celá řada druhů ohrožena např *Encephalartos*.

Encephalartos
(Presly nazývaný píchoš)
roste v Jižní Africe,

strobily až 45 kg
těžké

3. tř. *Cycadeoideopsida*

Fosilní dřeviny, vzhledem připomínající současné cykasy.

Liší se oboupohlavnými strobily!

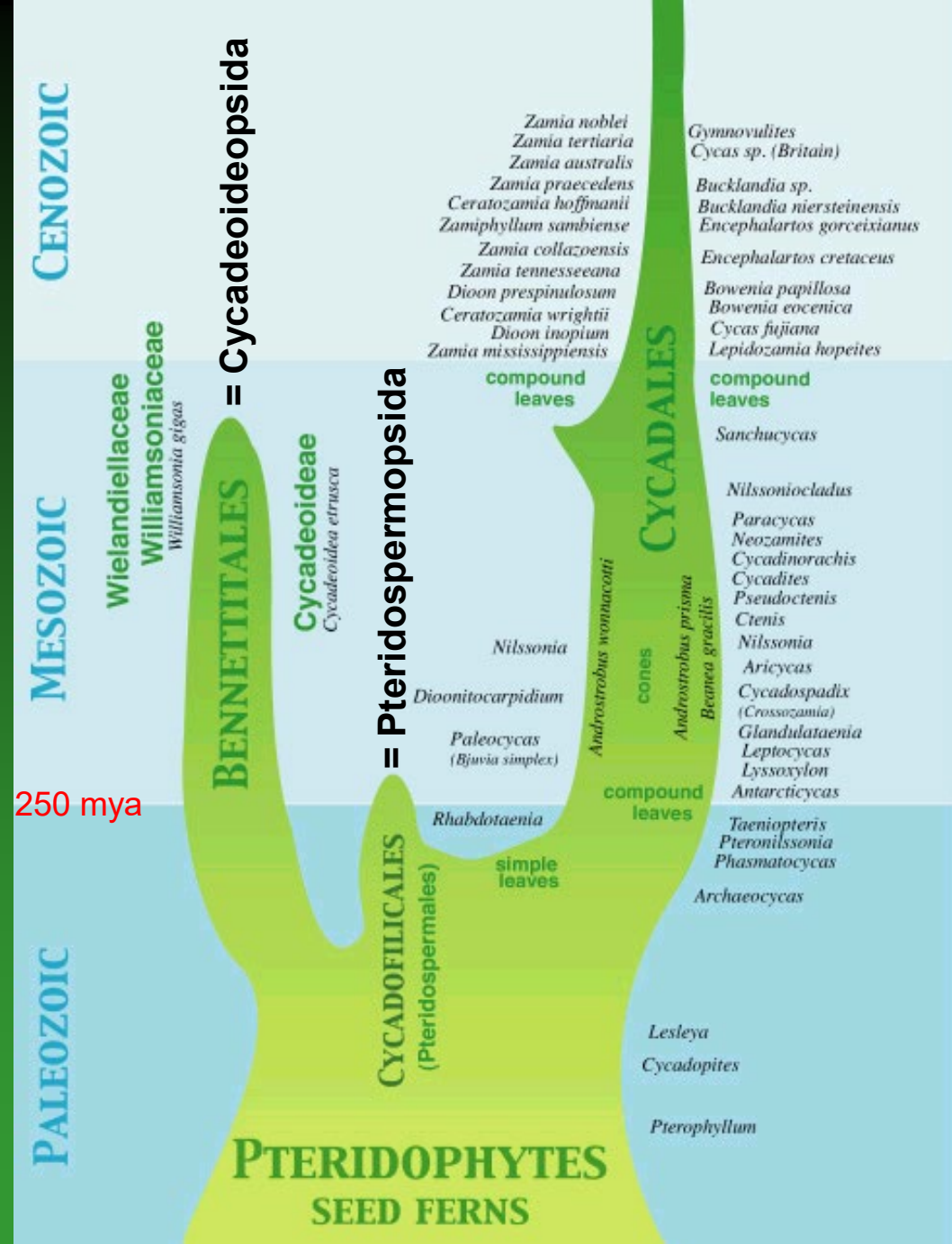
Historie

Původ není zcela jasný -
navazují zřejmě na
kaprad'osemenné
Pteridospermopsida

poprvé – trias

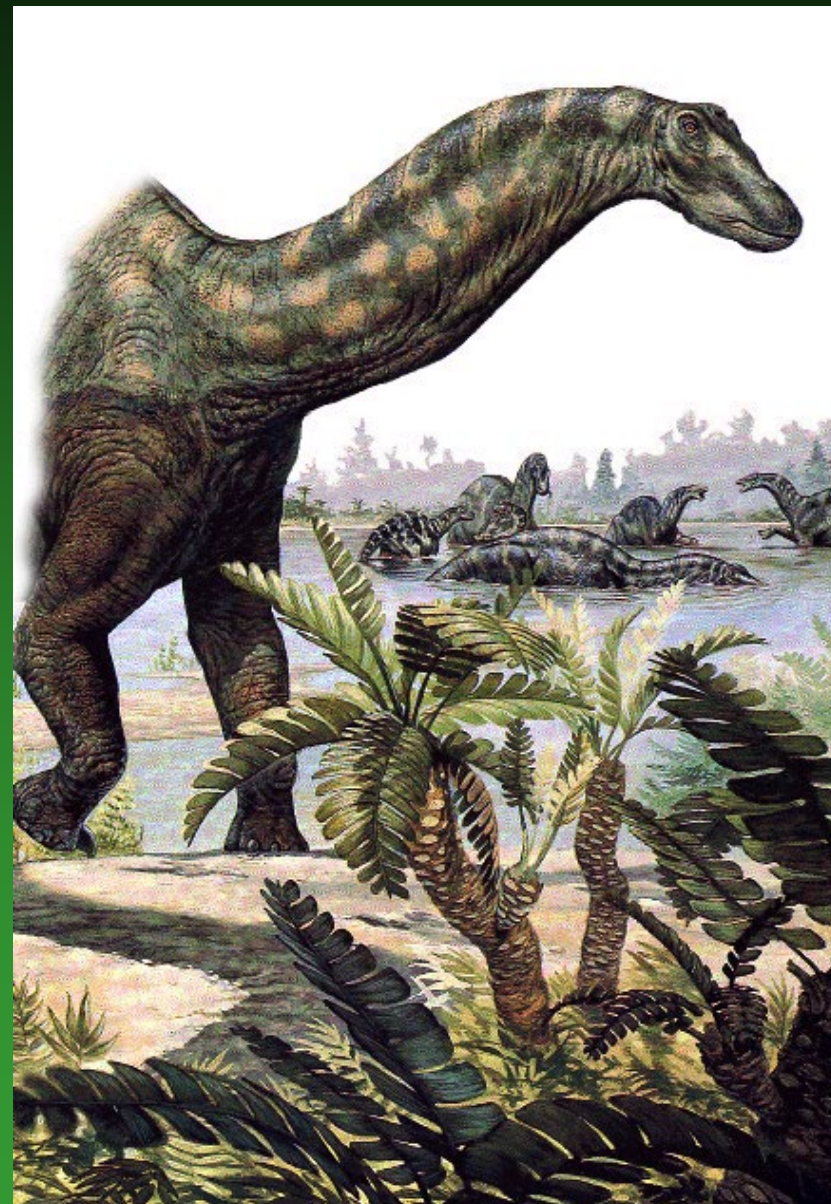
divergence – křída

vymření – horní křída

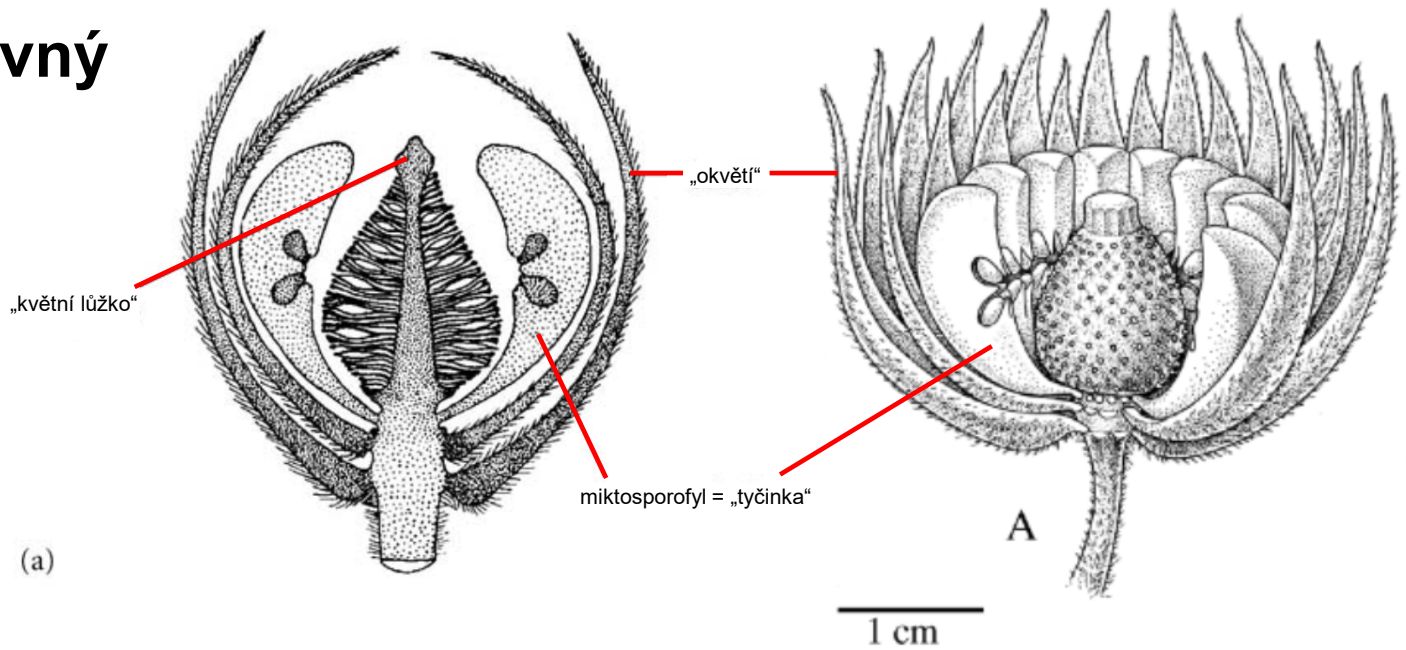

Dominovaly v druhohorách a byly proto pravděpodobně složkou potravy dinosaurů

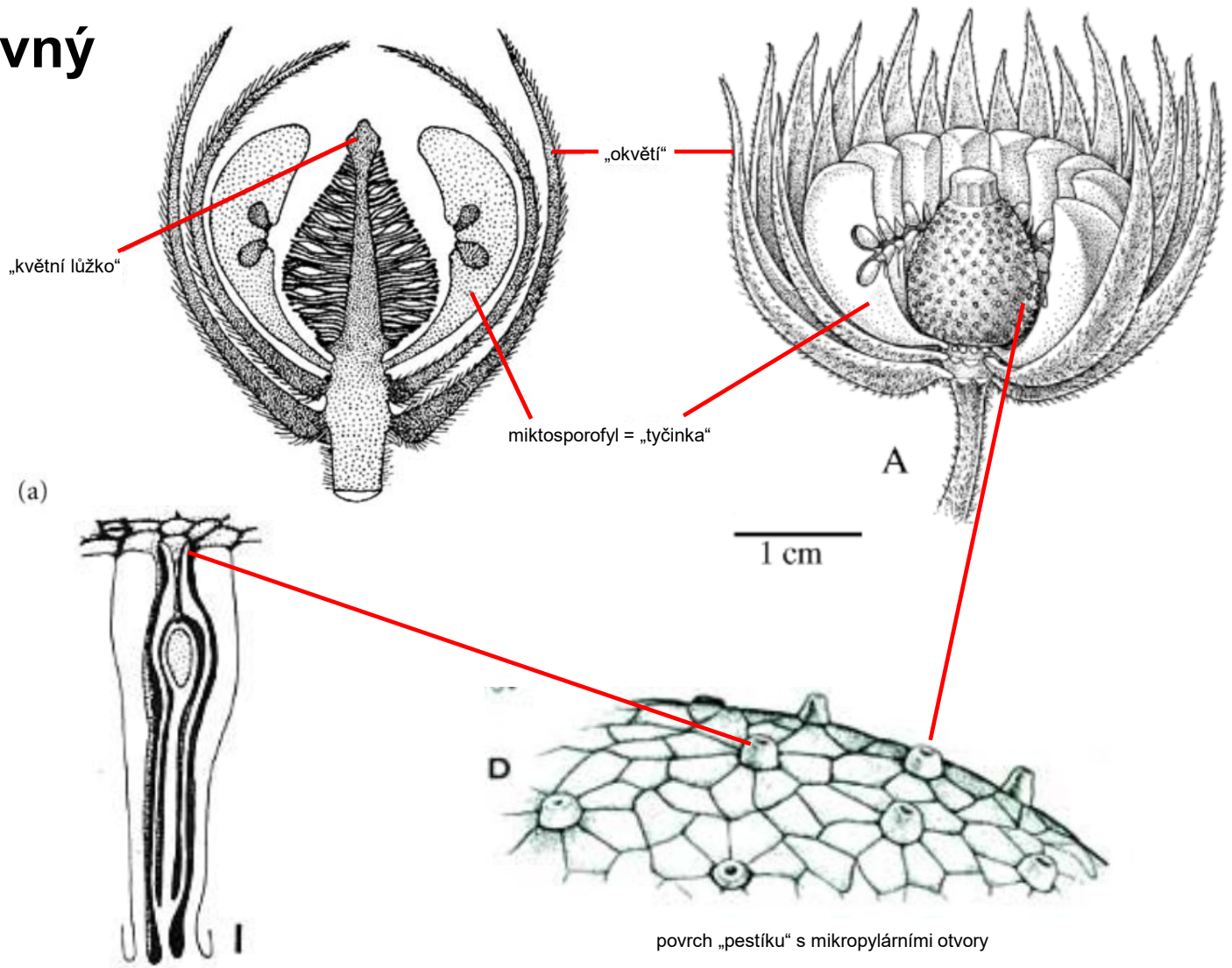

Oboupohlavný strobilus = „květ“

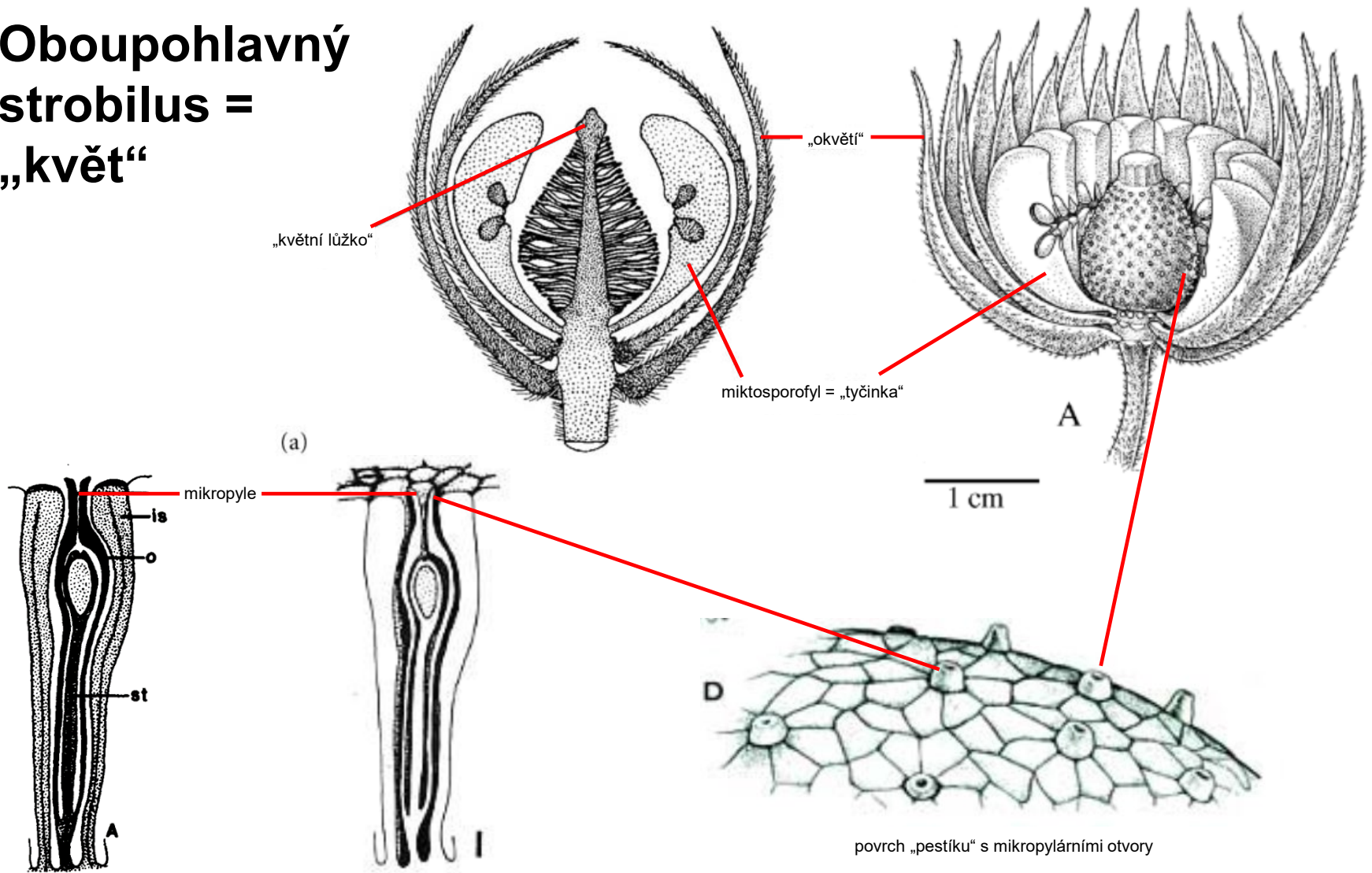
povrch „pestíku“ s mikropylárními otvory

Oboupohlavný strobilus = „květ“

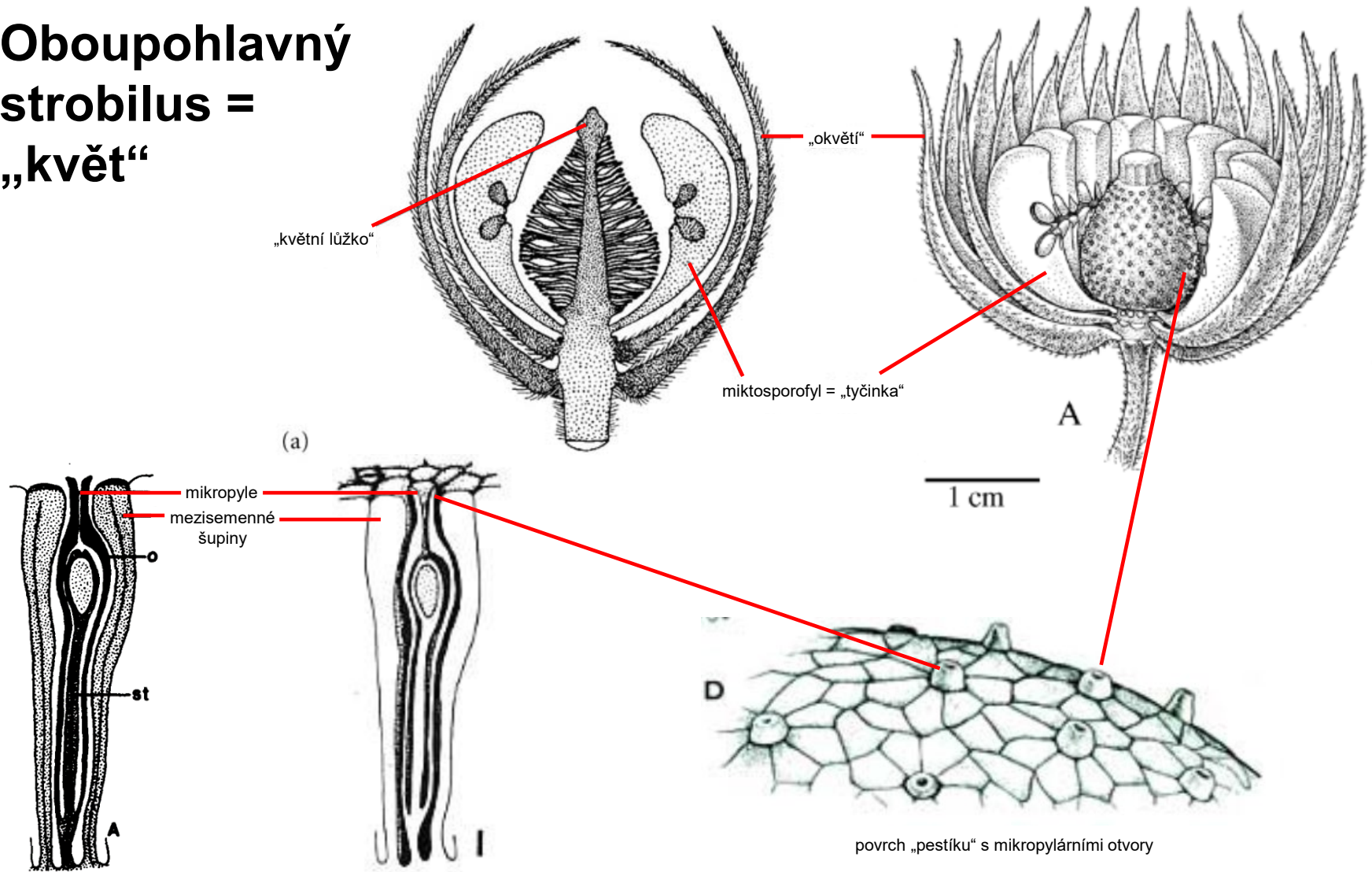

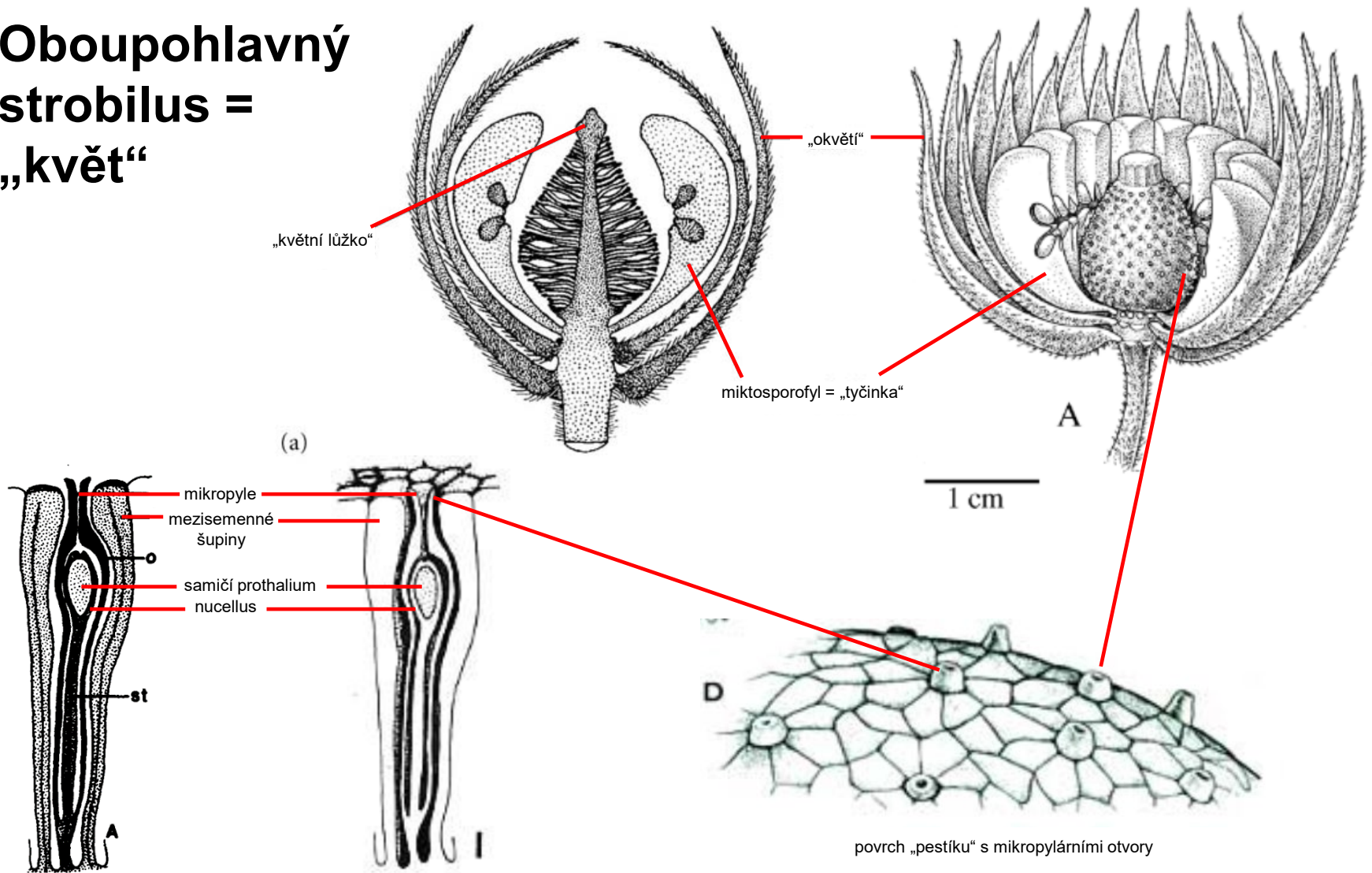
Oboupohlavný strobilus = „květ“

Oboupohlavný strobilus = „květ“

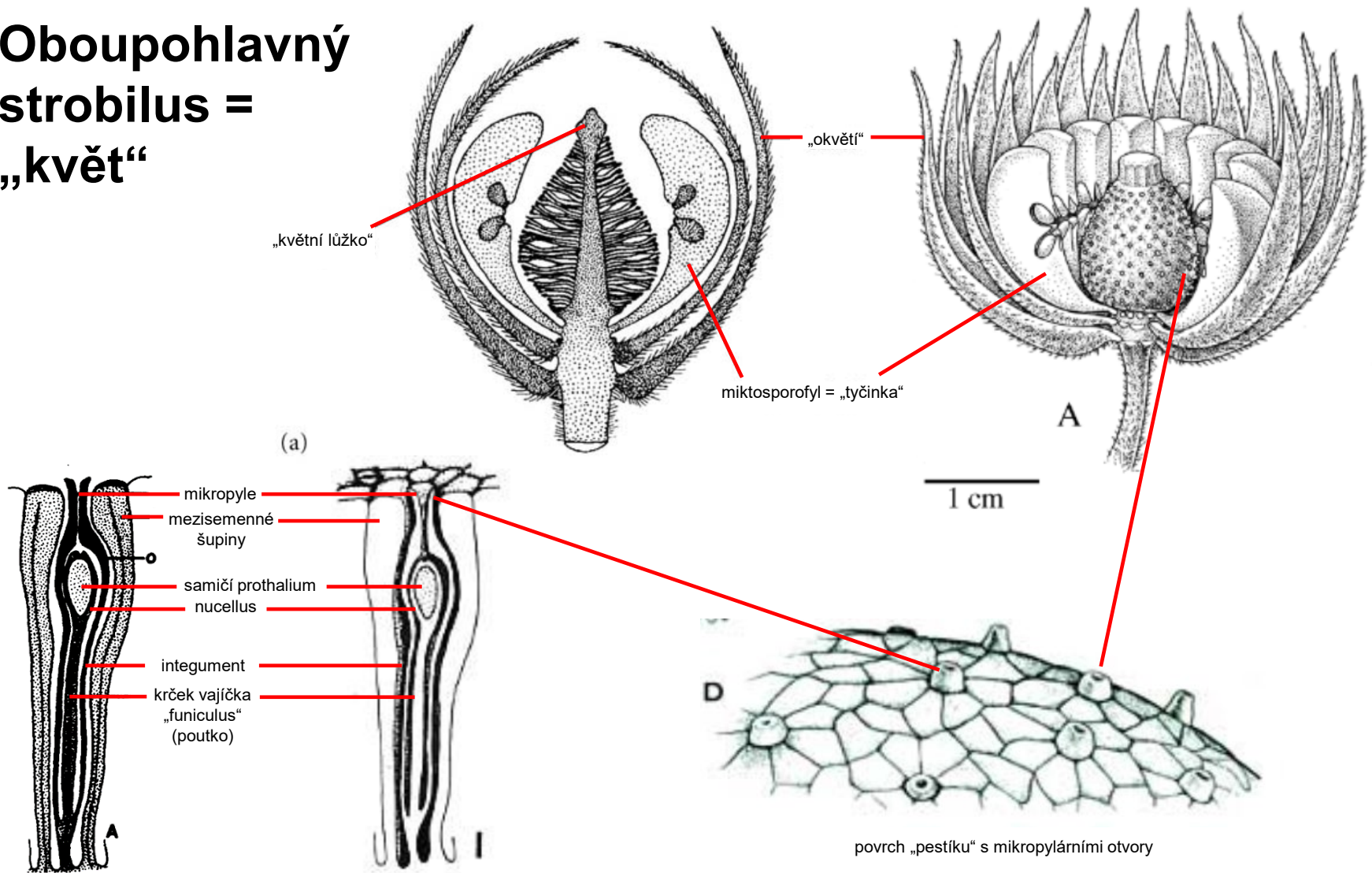

Oboupohlavný strobilus = „květ“

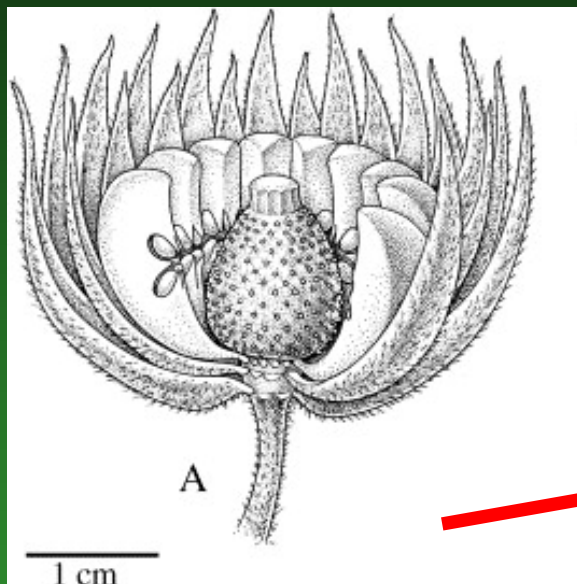

Oboupohlavný strobilus = „květ“

Oboupohlavný strobilus připomíná uspořádáním, vzhledem a funkcí oboupohlavný květ krytosemenných (*Magnoliophyta*).

Williamsonia

Magnolia

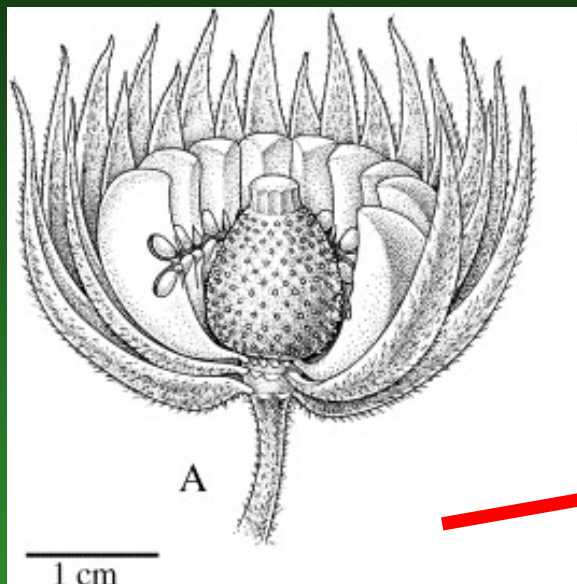

Lilium

Oboupohlavný strobilus připomíná uspořádáním, vzhledem a funkcí oboupohlavný květ krytosemenných (*Magnoliophyta*).

Williamsonia

Magnolia

Lilium

Z toho vychází
tzv. **teorie strobilární (=euanthiové)**

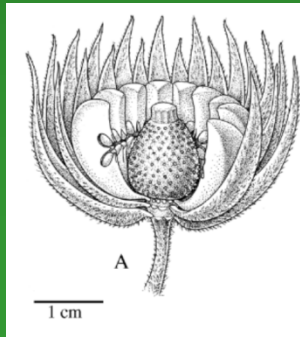
Květ vznikl z jednoduchého oboupohlavného strobilu bennetitů: Cycadeoideopsida ancestoři krytosemenných

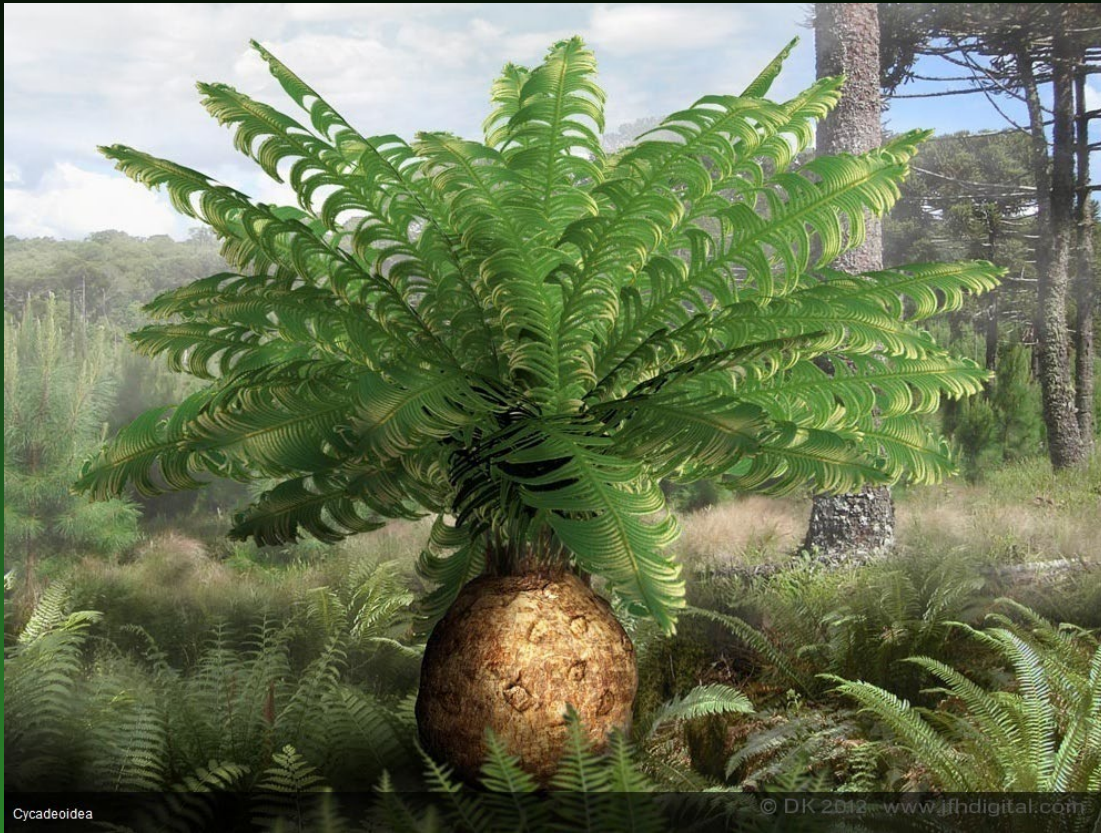
Charles Edwin Bessey, americký botanik
(1845–1915)

Williamsonia - válcovitý kmen, několik m vysoký, již ve svrchním triasu, strobily na koncích větví, semena oválná,

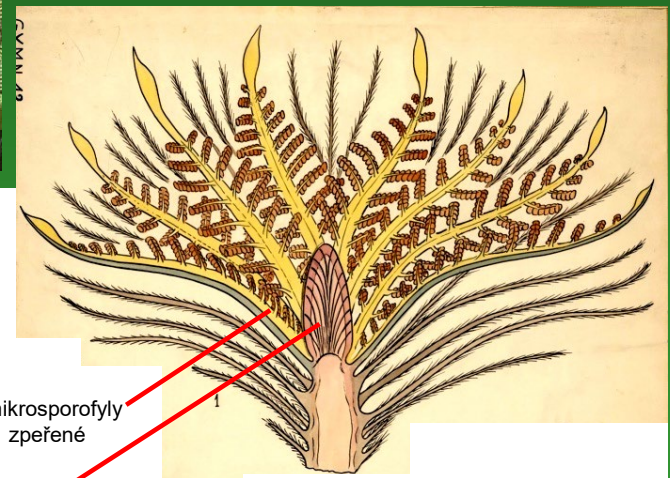
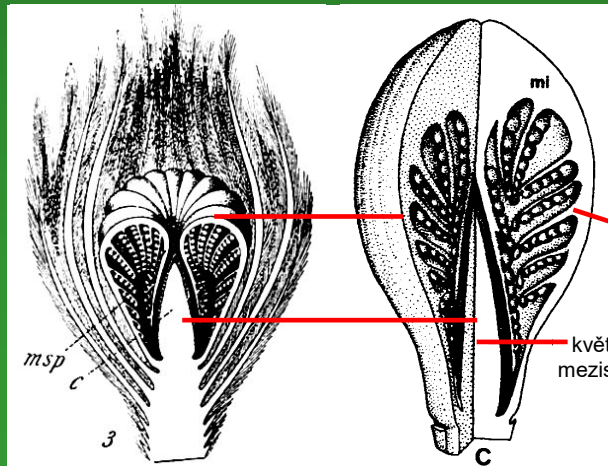
Cycadeoidea

© DK 2013 www.ifhdigital.com

Cycadeoidea

- kulovitý kmen
- strobily - přisedlé na kmeni
- semena - žebernatá až křídlatá

mikrosporofyty
zpeřené

květní lůžko s vajíčky s
mezisemennými šupinami

„poupě“ a otevřený „květ“

4. tř. *Ginkgopsida* (jinany)

Opadavé druhotně tloustnoucí dřeviny

Fosilní, s jediným
recentním zástupcem

Ginkgo biloba
penum
jinanem dvoulaločný

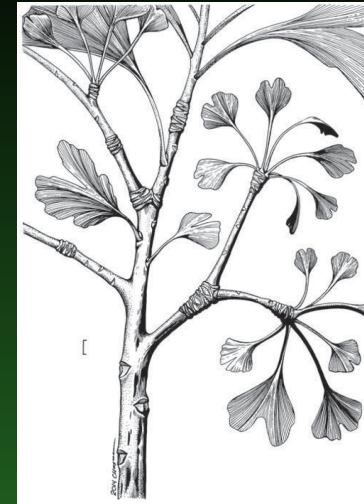
Historie

poprvé - spodní perm

divergence - jura a křída

ústup - třetihory

Psugmophyllum expansum

Dnes
jediný druh
Ginkgo biloba
živoucí fosílie
(200 mil. let),
jeden z nejstarších existujících
roslinných druhů na Zemi

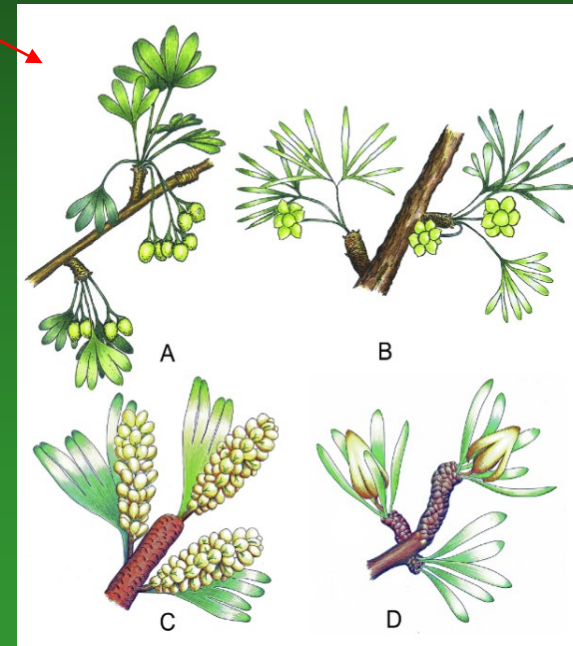

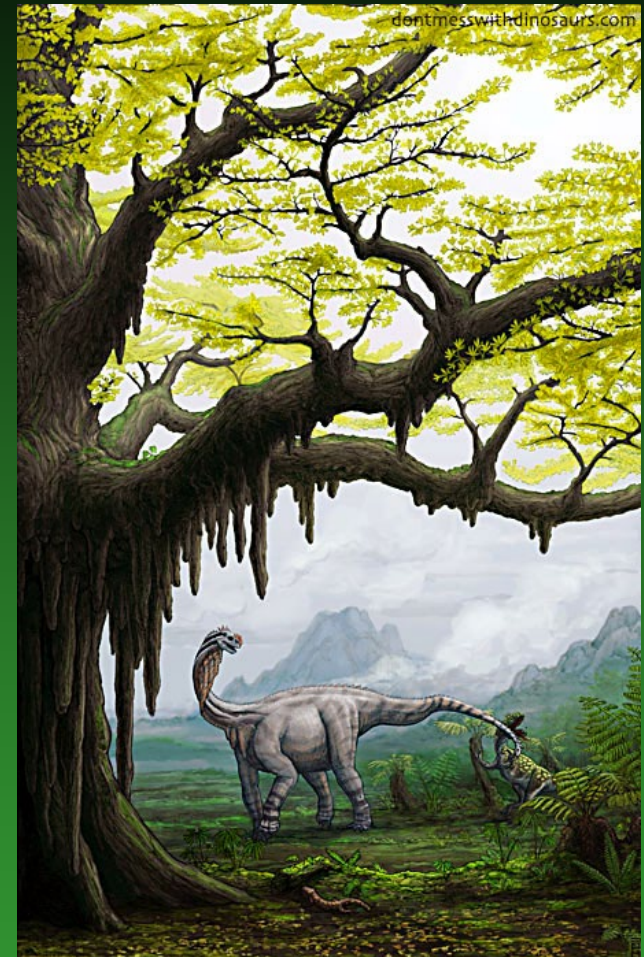
Fig. 3. Reconstructions of ginkgophytes in the Middle Jurassic in the Yima, Central China. (A) *Ginkgo yimaensis* Zhou et Zhang, redrawn based on Zhou and Zhang (1988). (B) *Yimaia recurva* Zhou et Zhang + *Baiera hallei* Sze, redrawn based on Zhou and Zhang (1992). (C) *Karkenia henanensis* Zhou, Zhang, Wang et Guignard + *Sphenobacteria* sp., redrawn based on Zhou et al. (2002) and Archangelsky (1965). (D) *Umaltolepis yimaensis* sp. nov. + *Pseudotorellia yimaensis* sp. nov., redrawn based the present study and Herrera et al. (2017).

Také u jinanů se soudí, že byly podstatnou složkou potravy a tedy i jednou z podmínek expanze dinosaurů

Listy jinanů v současnosti však nežerou skoro žádní hmyzí herbivoři !

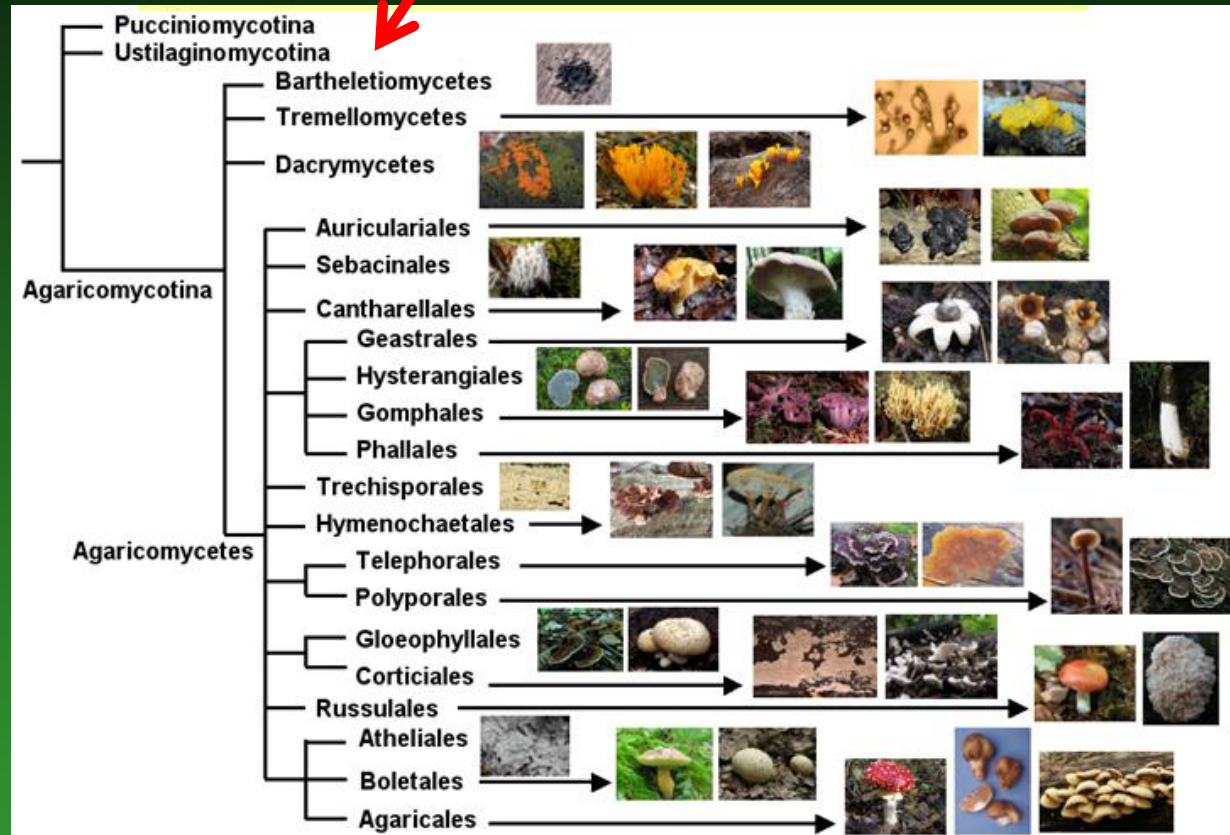
Starobylost a izolovanost jinanů dokresluje jejich specifický houbový parazit *Bartheletia paradoxa*

Bartheletia paradoxa

Starobylost a izolovanost jinanů dokresluje jejich specifický houbový parazit *Bartheletia paradoxa*, tvořící bazální linii agaricomycot v rámci bazidiomycot

Basidiomycota →

MYCOLOGICAL RESEARCH 112 (2008) 1467-1473

ELSEVIER

bms
British Mycological Society
promoting fungal science
journal homepage: www.elsevier.com/locate/mycres

Mycol Research

***Bartheletia paradoxa* is a living fossil on Ginkgo leaf litter with a unique septal structure in the Basidiomycota**

Christian SCHEUER^a, Robert BAUER^b, Matthias LUTZ^b, Edith STABENTHEINER^c, Vadim A. MEL'NIK^d, Martin GRUBE^e

^aUniversität Graz, Institut für Pflanzenwissenschaften, Bereich Systematische Botanik und Geobotanik, Inbühngasse 6, 8010 Graz, Austria
^bUniversität Tübingen, Botanisches Institut, Lehrstuhl Spezielle Botanik und Mykologie, Auf der Morgenstelle 1, 72076 Tübingen, Germany
^cUniversität Graz, Institut für Pflanzenwissenschaften, Bereich Pflanzenphysiologie, Schabertstraße 51, 8010 Graz, Austria
^dKomarov Botanical Institute of the Russian Academy of Sciences, 2 Prof. Popov Street, 197376 St. Petersburg, Russia

Evolučně navazují jinany pravděpodobně na kordaity

Ginkgo biloba

fosilní *Ginkgo*

Cordaites

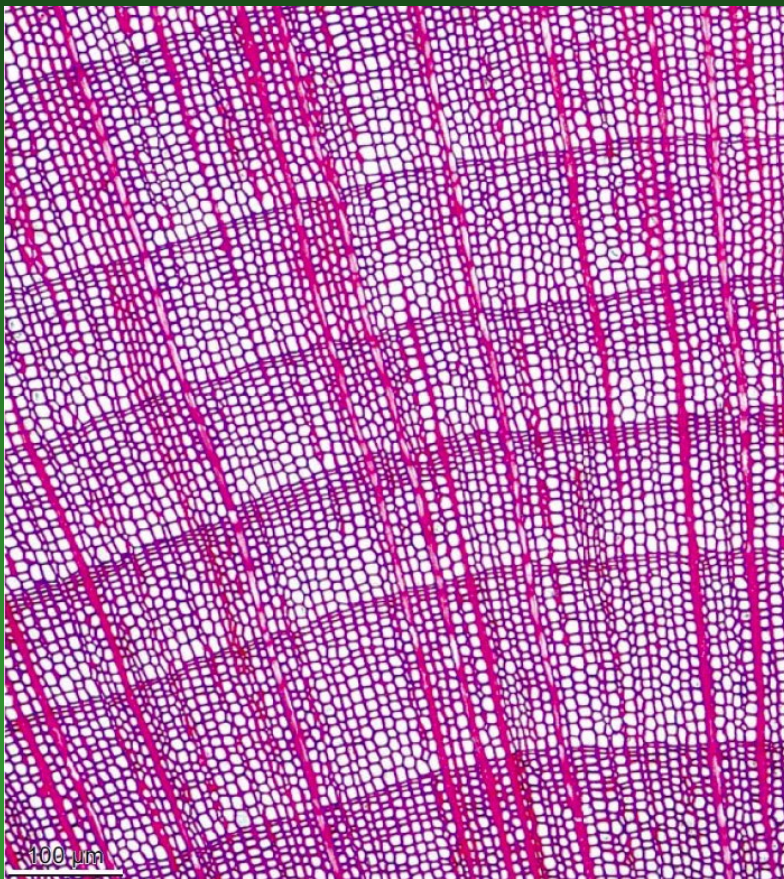

Dřevo kmene – pyknoxylické (málo parenchymu)

Xylem – jen s tracheidami (žádné tracheje, žádné fibrily)

Tracheidy – s gymnospermními dvůrkatými dvojtečkami

Větve - téměř vodorovně odstálé,
- s výraznými brachyblasty

Kmen

- až 30 m vys., na bázi v obvodu až 9 m

Borka kmenu

- silná, záhy nahrazuje epidermis

- obsahuje taninové buňky, stejně jako borka jehličnanů

Listy

jednoduché, vějířovité, ve
dva laloky rozdělené

žilnatina vějířovitá, žilky
stejnocenné

u fosilních někdy vějířovitě
dřípené v tenké úkrojky

Listy

jednoduché, vějířovité, ve
dva laloky rozdělené

žilnatina vějířovitá, žilky
stejnocenné

u fosilních někdy vějířovitě
dřípené v tenké úkrojky

spirálovitě ve svazečkách na koncích
brachyblastů, na zimu opadávají

Listy

jednoduché, vějířovité, ve
dva laloky rozdělené

žilnatina vějířovitá, žilky
stejnocenné

u fosilních někdy vějířovitě
dřípené v tenké úkrojky

spirálovitě ve svazečcích na koncích
brachyblastů, na zimu opadávají

na mladých
nezkrácených
větvích jednotlivě

Jinan je
dvoudomý,

pohlavní chromosomy

ZW typu

ZZ = samec;

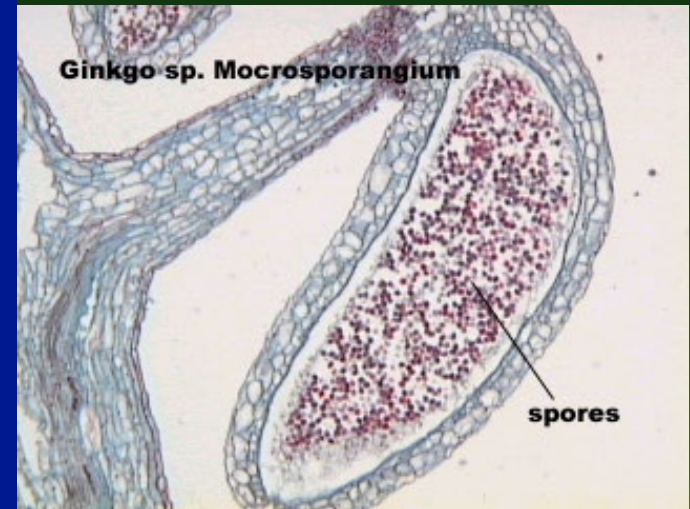
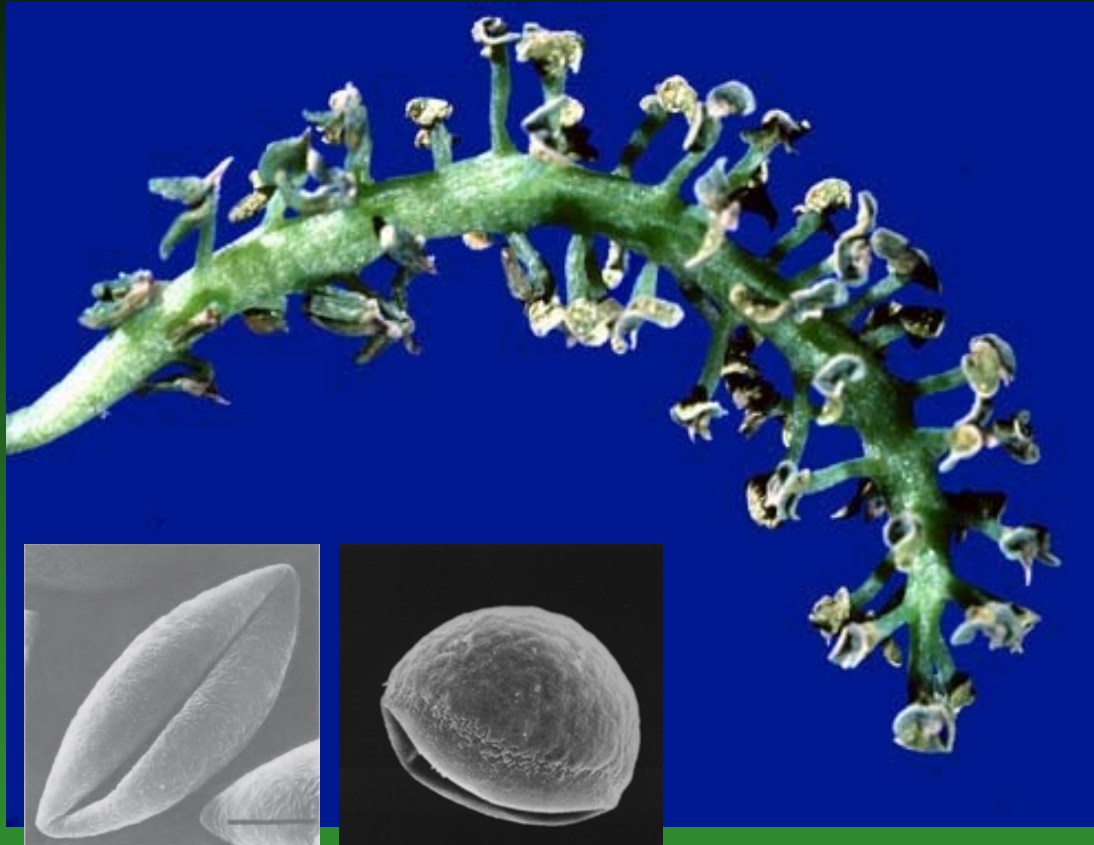
ZW = samice); $W > Z$

Mikrosporofyly (mikrosporangiofory) - stopka se dvěma sporangii, - spirálovitě v jehnědách

Mikrosporofyly (mikrosporangiofory) - stopka se dvěma sporangii, - spirálovitě v jehnědách

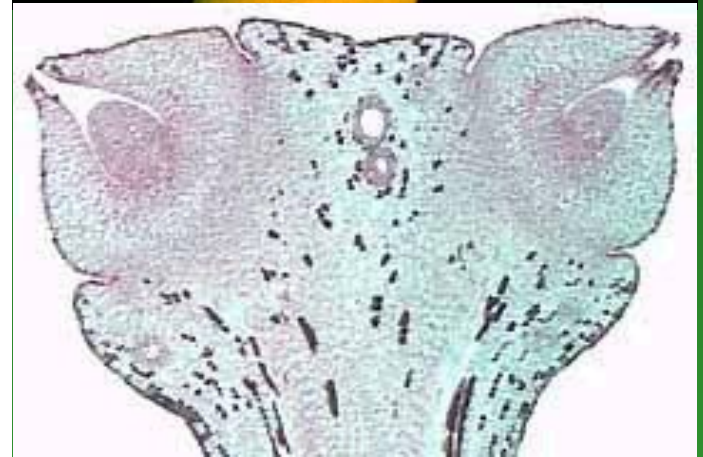
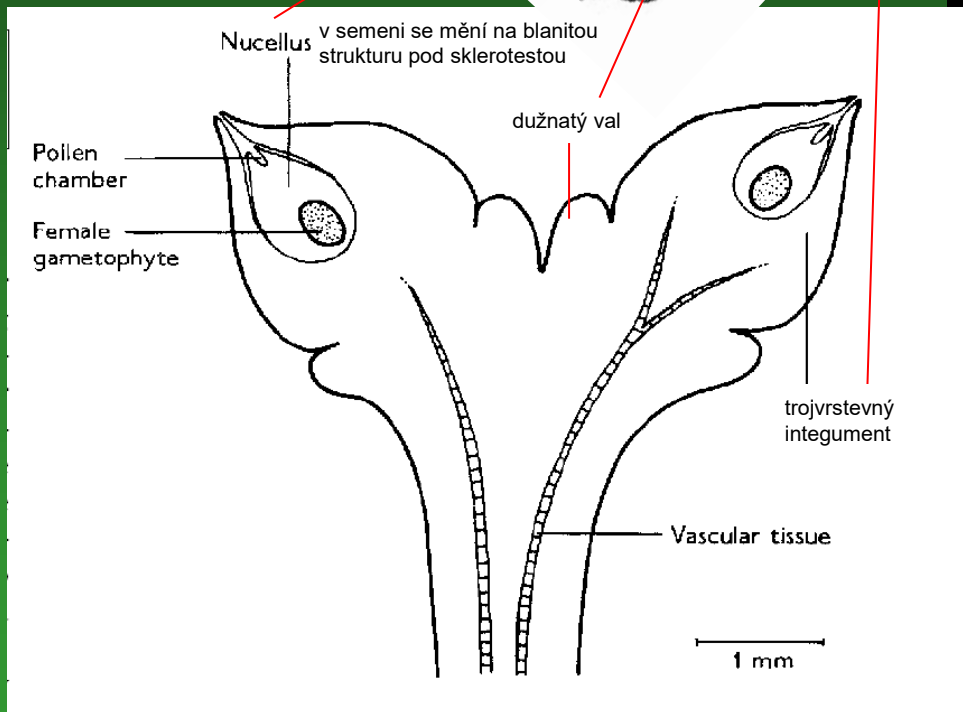
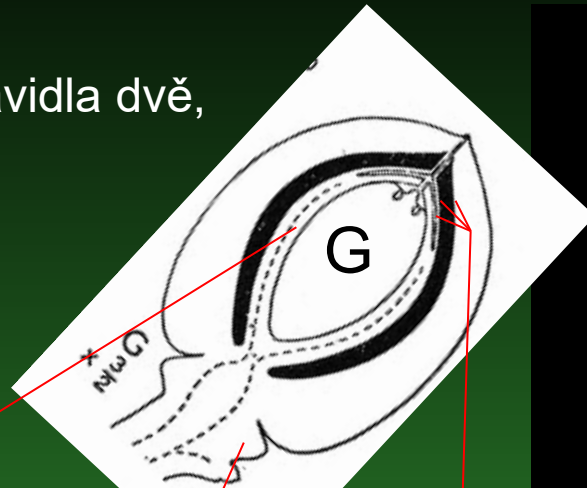

Pyl - bez vzdušných vaků, monosulkátní

- tvoří se na jaře
- zralý pyl je 3-buněčný

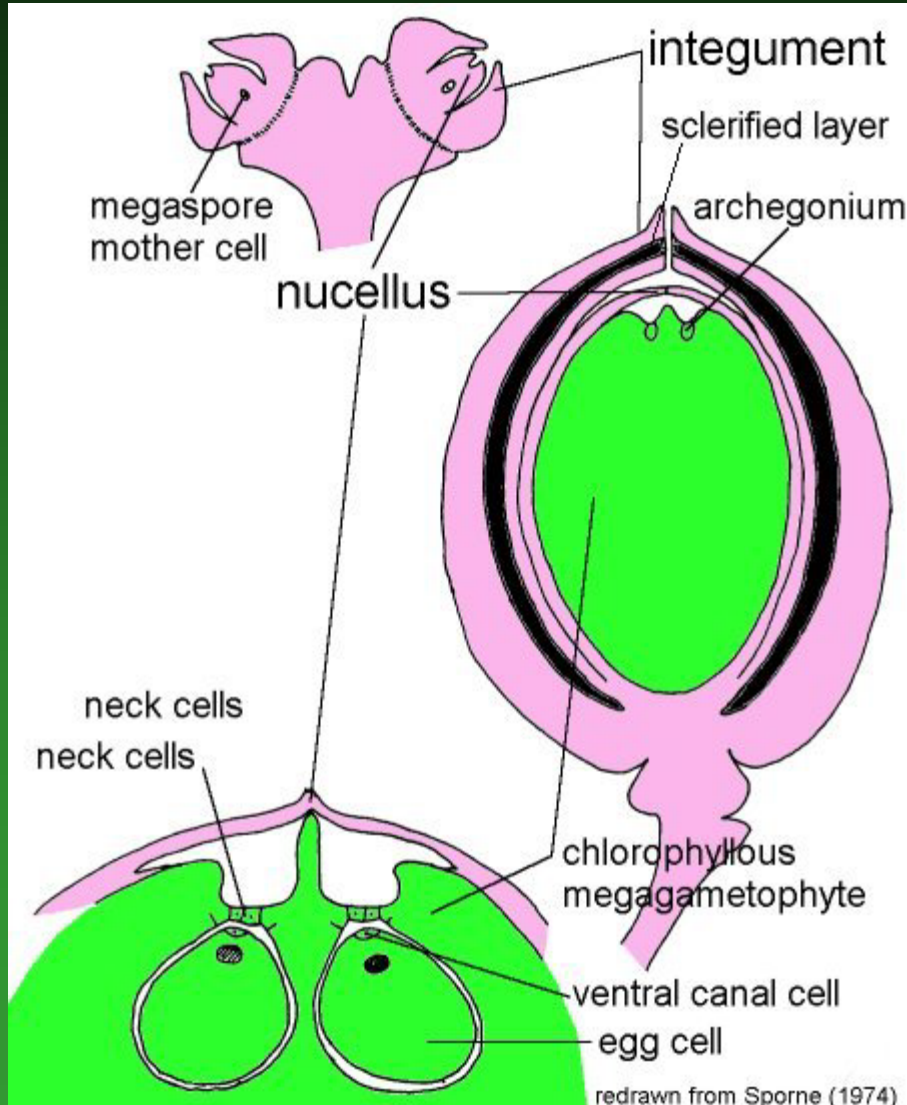
Vajíčka - nahá,

- na stopkách zpravidla dvě,
- transverzálně postavená

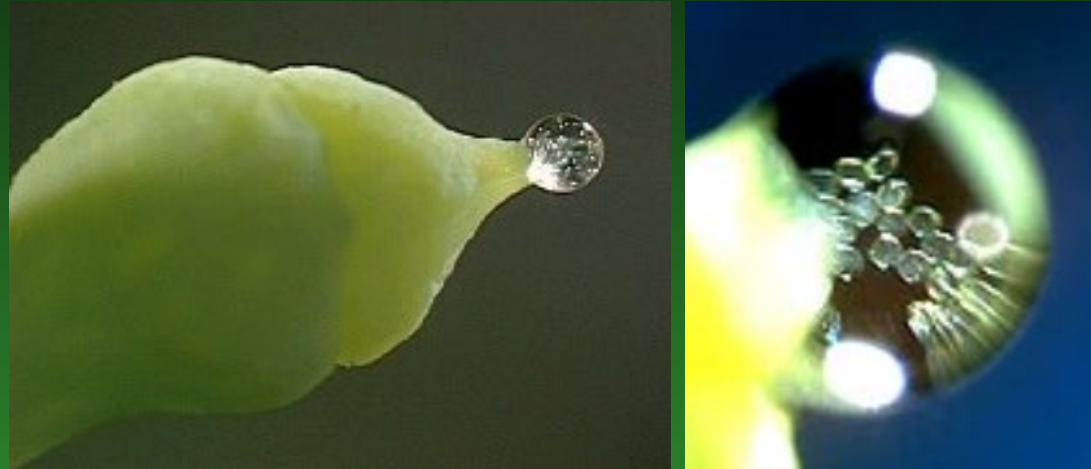

Archegonia zjednodušené stavby jen ze 6 buněk =
 = čtyři buňky krčkové + kanálková ventrální buňka + oosféra

Opylení

1. Pyl přenesen větrem ze samčích stromů na polynační kapku vajíček

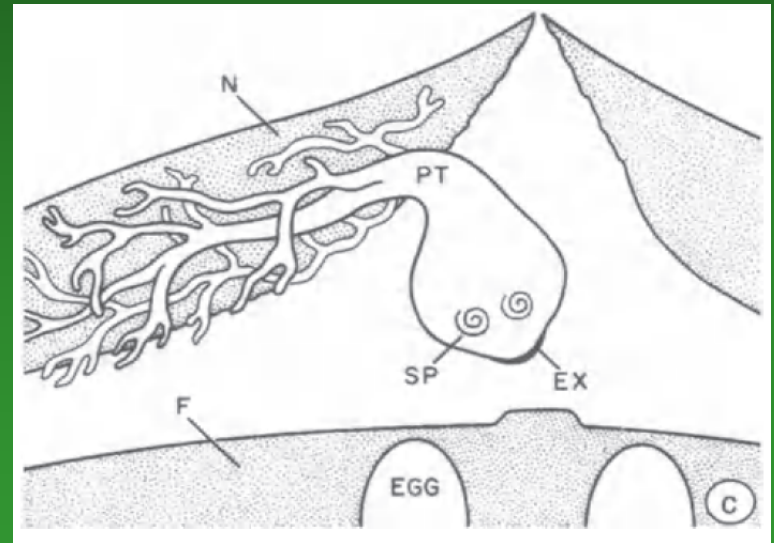
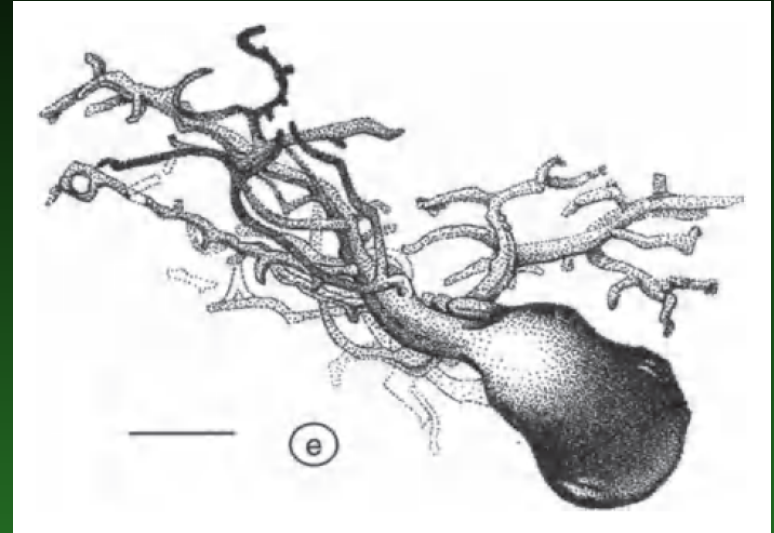
2. Přítomnost pylu v polynační kapce vyvolá její vysychání

3. Vysycháním kapky pyl vtažen do pylové komory

Oplození

1. V pylové komoře vyklíčí z pylu láčka
2. Láčka (samčí gametofyt) roste a větví se v nucellu, který ji vyživovuje několik měsíců
3. Po opadu semen ze stromu proroste láčka (její hlízovitá část = „antheridium“) skrz stěnu nucellu do archegoniální komory

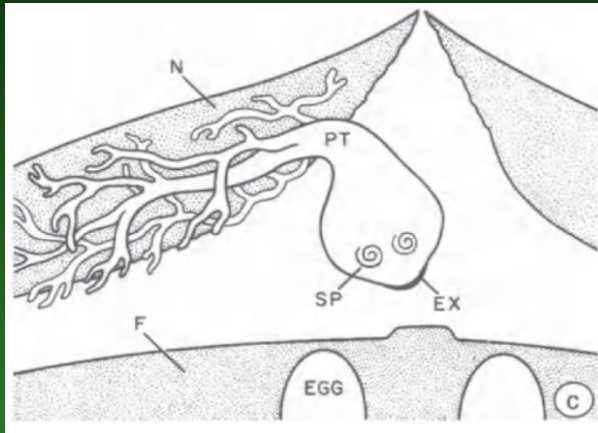
Prorůstání se děje produkcí enzymů (hlavně proteáz)

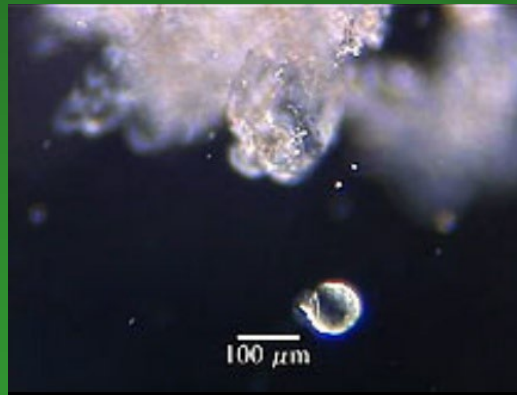
Oplození

4. Hlízovitý konec láčky („antheridium“) nese dva polyciliátní spermatozoidy

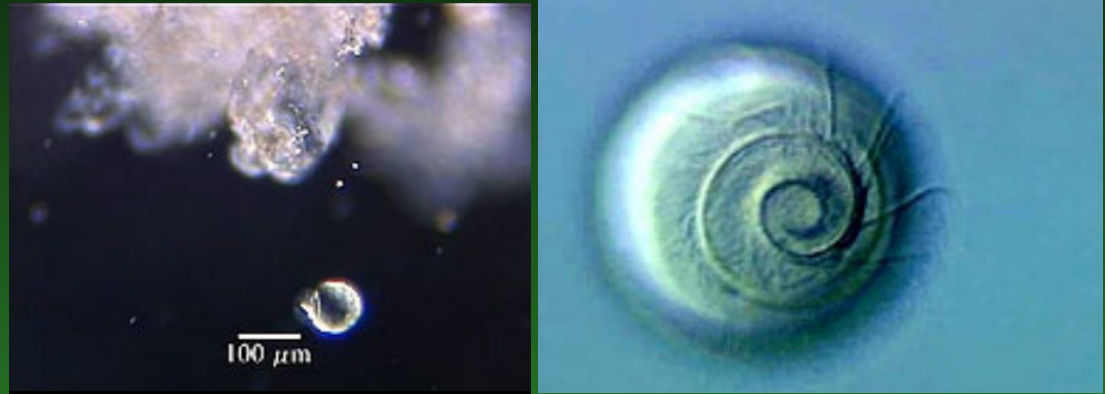

5. Spermatozoid (70–90 μm) oplodní vaječnou buňku (4–7 měsíců po opylení)

Bičků je na spermatozoidu zhruba tisíc

Jinany = poslední fylogenetická linie s bičíkatými spermatozoidy

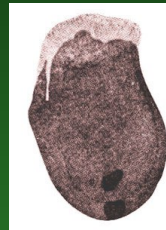
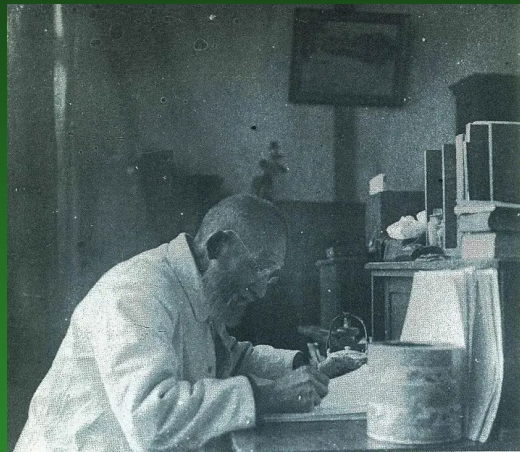

Oplození vyšších rostlin v dalších liniích se tak definitivně odpoutalo od vodního prostředí

Příjmem a vedením anorganických živin z půdního roztoku jsou však vyšší rostliny k vodnímu prostředí připoutány trvale

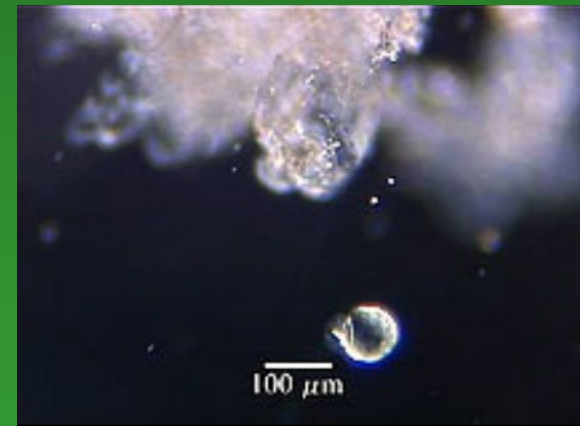
Jinany = poslední fylogenetická linie s bičíkatými spermatozoidy

jejich objev v lednu 1894 byl botanickou senzací

Sakugorō Hirase 1856 –1925, japonský botanický ilustrátor

Hirase S (1896) Spermatozoids of *Ginkgo biloba* (in Japanese). Bot Mag Tokyo 10:367–368

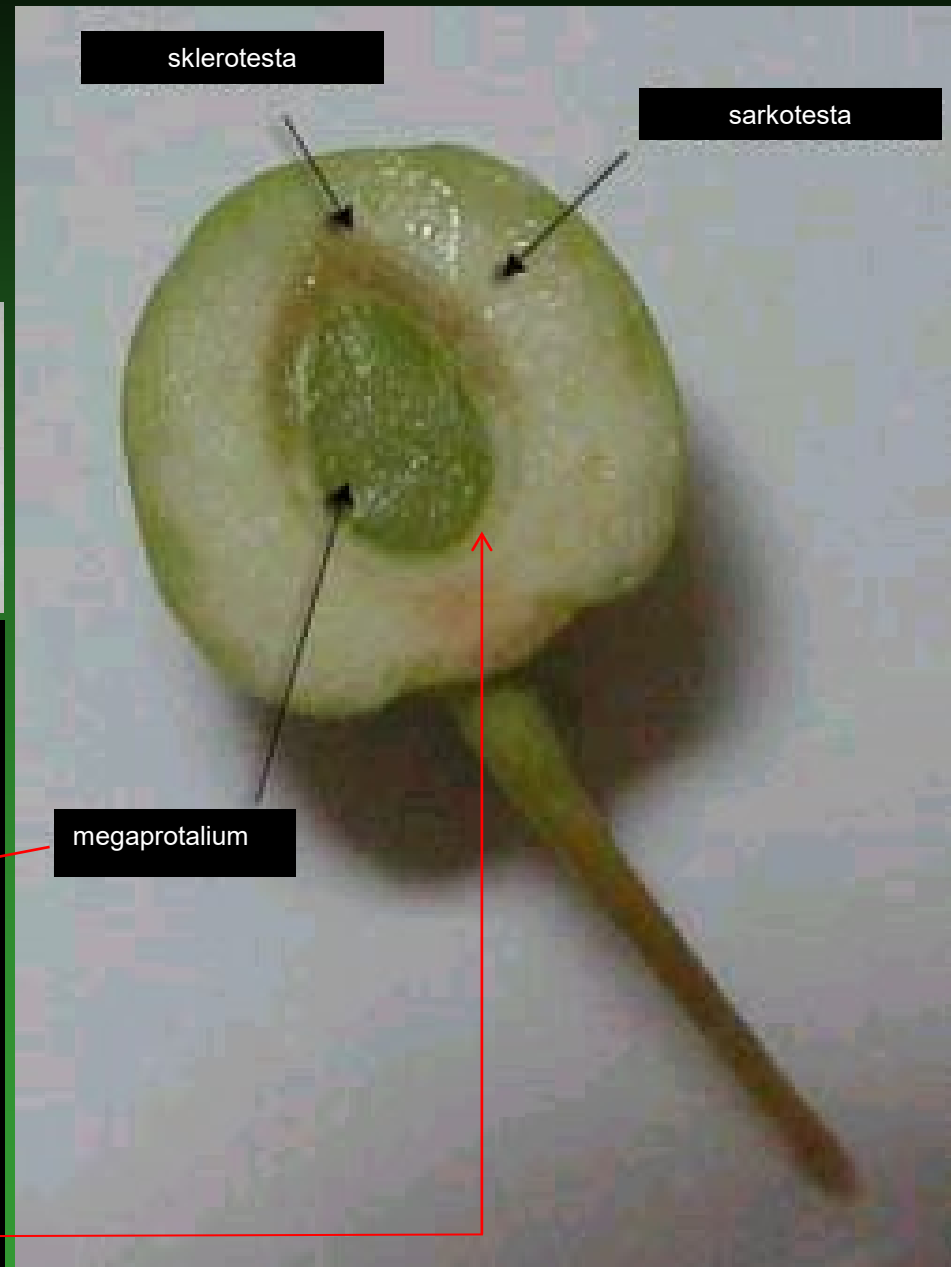
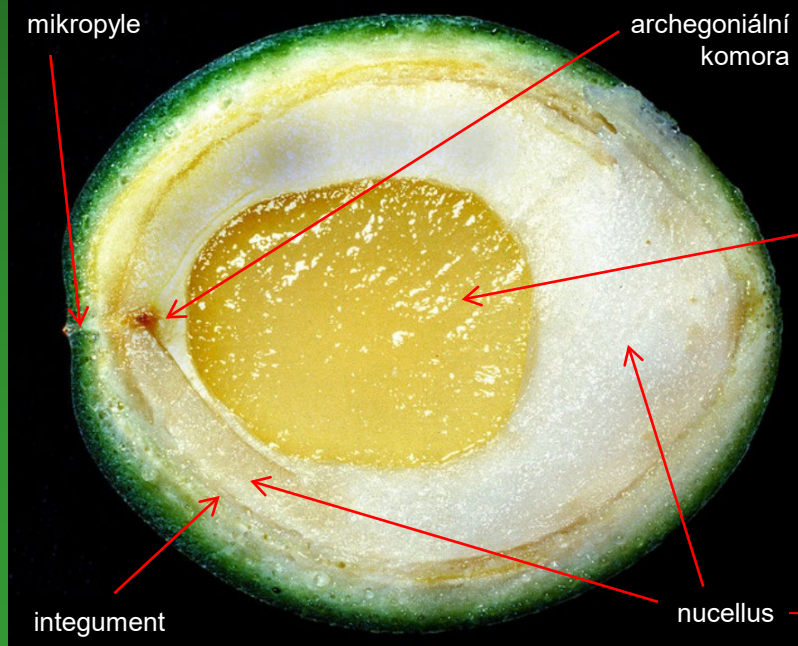

V semeno se vyvíjí zpravidla jen jedno z dvojice vajíček, druhé zakrňuje

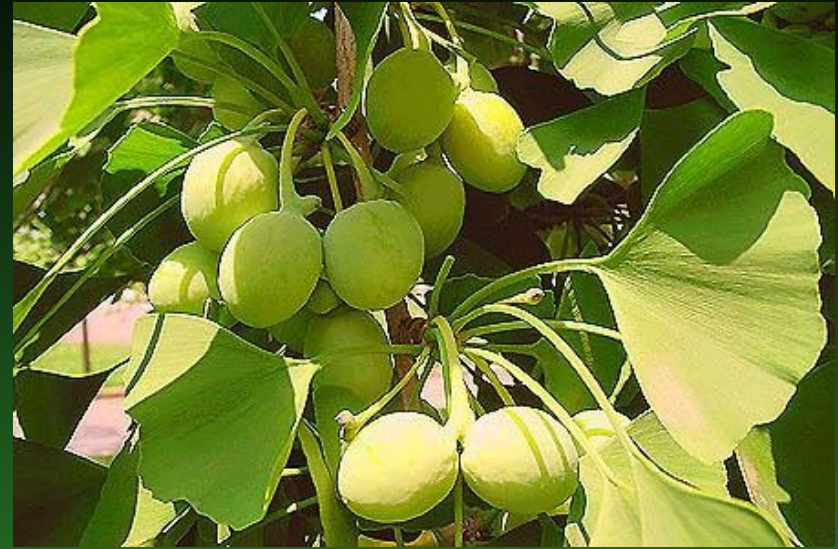
Semeno – až 3 cm v průměru -
 na povrchu dužnatá sarkotesta,
 uvnitř tuhá sklerotesta, pod ní je
 škrobnaté živné pletivo s
 dvouděložným embryem.

Semena nejprve zelená

Po opadu na zem žloutnou a postupně odporně páchnou.

Zdrojem zápachu je kyselina máselná.

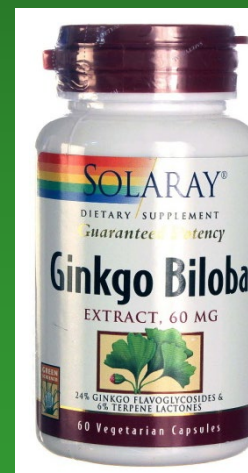
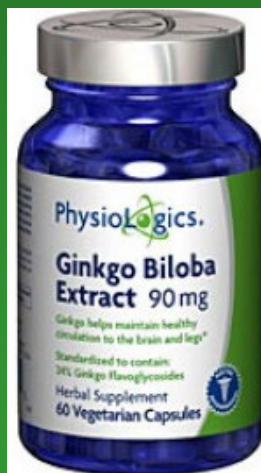
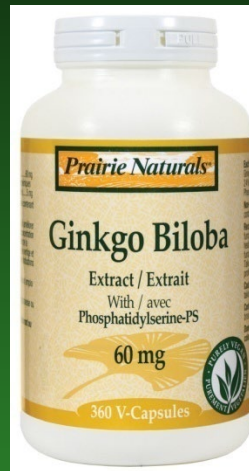

V Číně a Japonsku se semena zbavená sarkotesty máčí ve slané vodě,

poté se praží a prodávají pod názvem pehko nebo se přidávají do dezertů.

V posledních letech je z jinanu vyráběna nesčetná řada potravinových doplňků s potenciálně léčivým účinkem

Samotná rostlina se za příhodných podmínek dožívá tisíců let (nejstarší doložený strom má 4700 let).

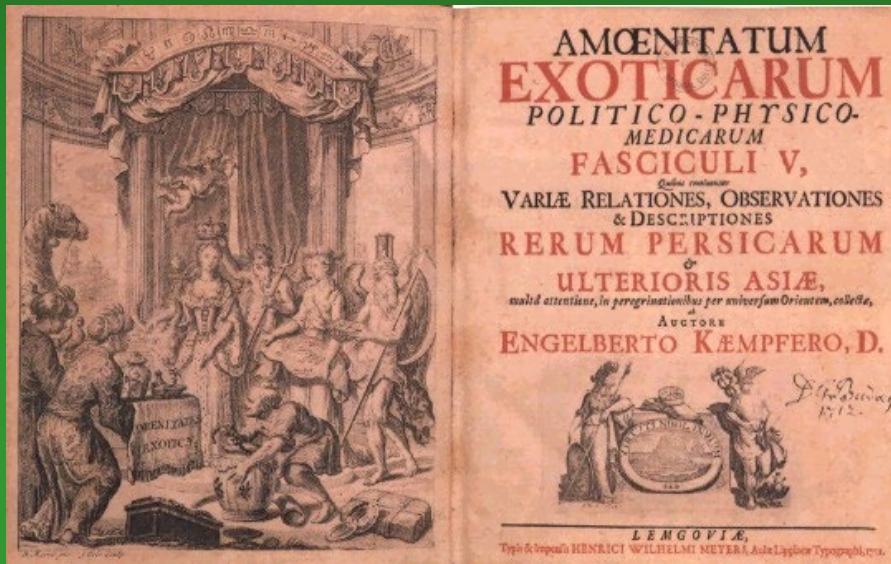
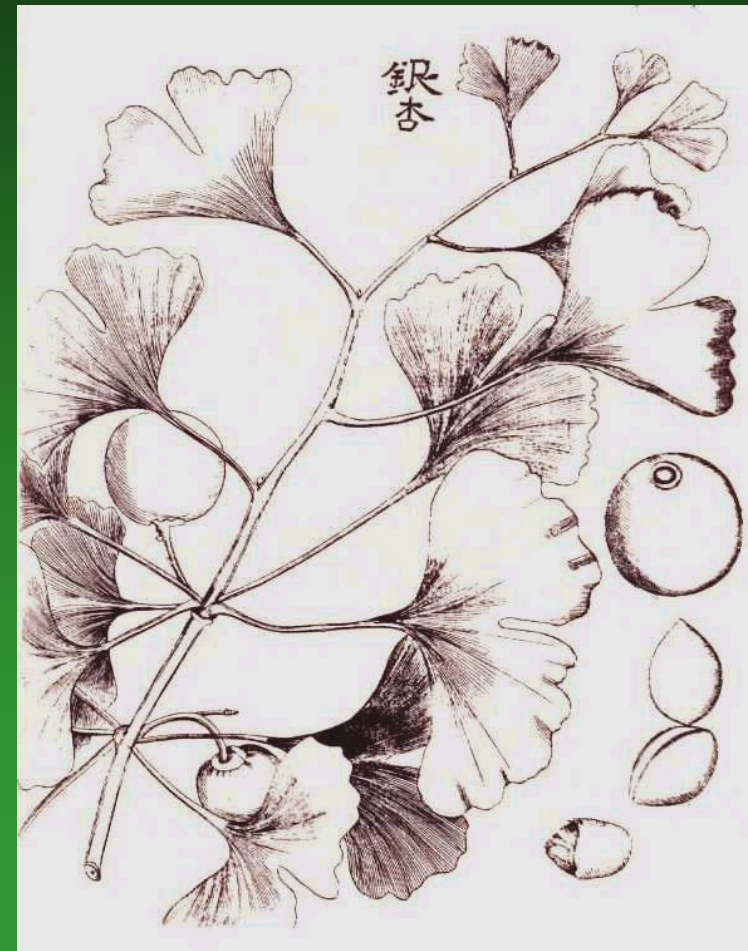
V Číně je podle rukopisů od 7. stol. pěstován jako chrámový strom.

Odsud byl přenesen i do Japonska a Koreje ke stejnému účelu.

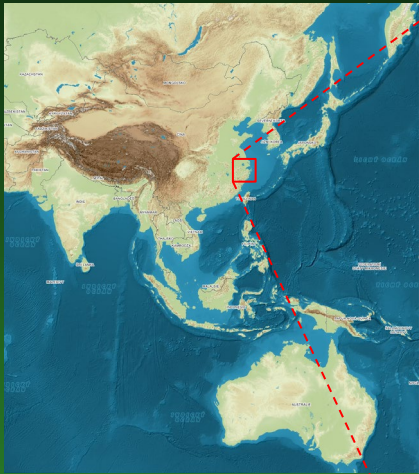
Pro Evropu jinan objevil něm. přírodovědec Engelbert Kaempfer (1651–1716)
 1690–92 lékař holandského velvyslanectví v Nagasaki
 Jméno gink-go znamená v překladu stříbrný plod nebo také stříbrná meruňka.
 Kaempfer dovezl semena do Evropy od r. 1730 byl jinan pěstován poprvé v bot. zahradě v Utrechtu (v ČR poprvé ve Slavkově, 1758).

白果

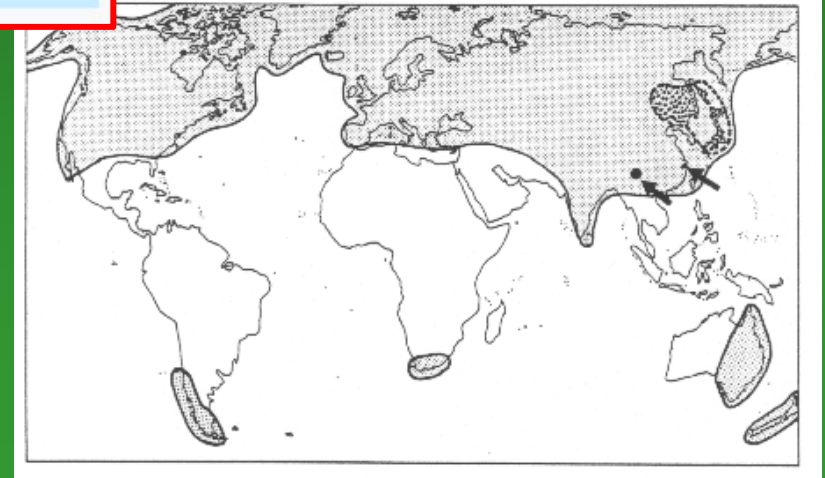
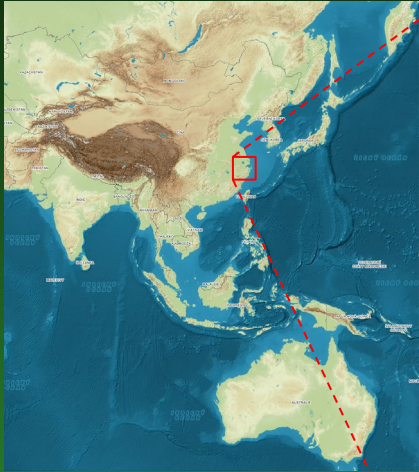
Teprve v roce 1956 bylo objeveno refugium v JV Číně - v horách Tianmu mezi provinciemi Zhejiang a Anhwei.

Zápach semen láká ke konzumaci kočku bengálskou (*Prionailurus bengalensis*), která tak v přírodě přispívá přirozenému k endozoochornímu šíření jinanu.

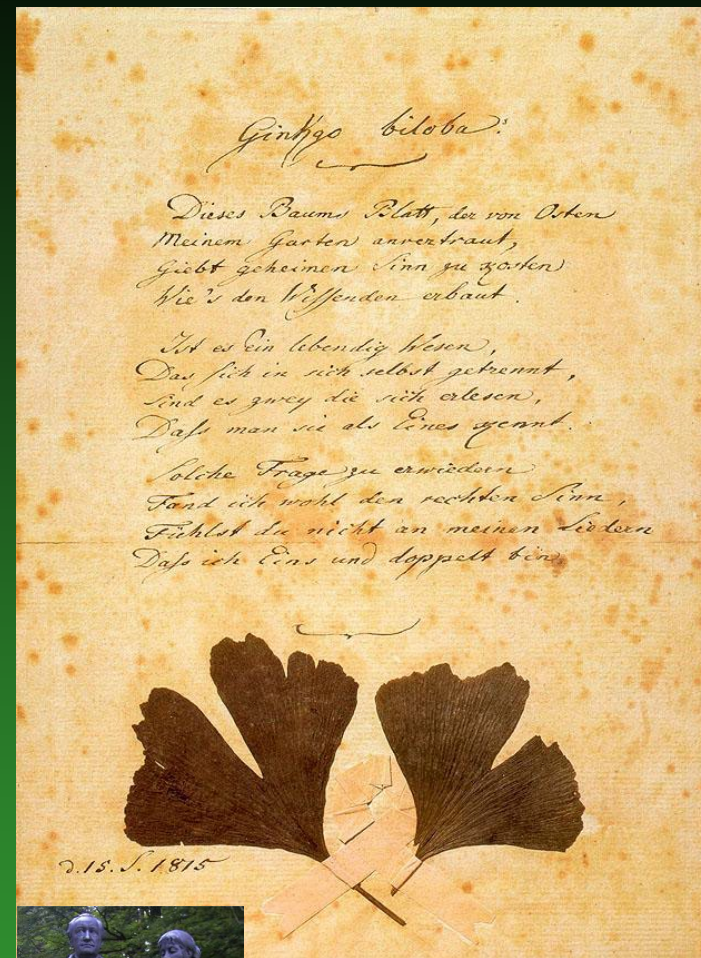
Teprve v roce 1956 bylo objeveno refugium v JV Číně - v horách Tianmu mezi provinciemi Zhejiang a Anhwei. Třetihorní areál jinanu zabíral téměř celou severní polokouli.

Zářez rozdělující list ve dvě stejné části symbolizoval pro velkého německého básníka a přírodovědce J. W. Goetheho přátelství a jednotu dvou milujících se lidí, což vyjádřil v básni Ginkgo biloba

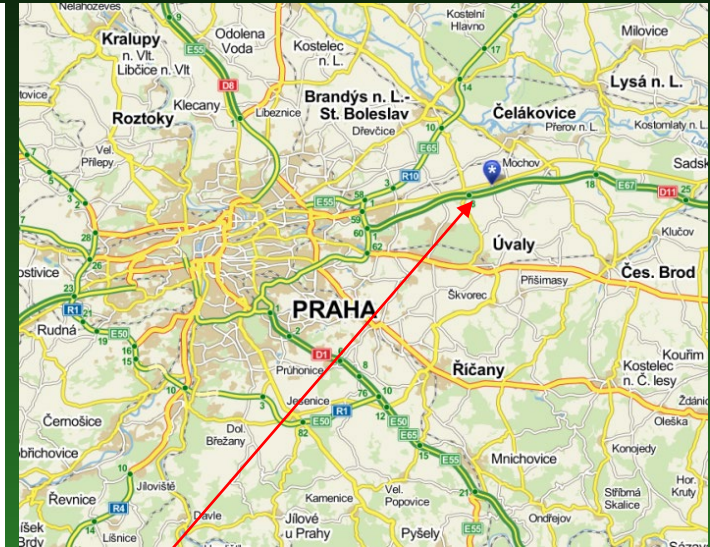

Báseň věnoval své přítelkyni (a milence?) Marianne von Villemmer. Bylo to však přátelství, kterému nebylo souzeno vydržet. Naposledy se viděli 23. 9. 1815, pouhých 8 dní poté, co jí přečetl návrh básně ...

Nehvizdyella bipartita = fosilní rod jinanovitých – nižší stromy s jednotlivými vajíčky a kopinatými listy (do 11 cm délky) na brachyblastech.

Popsaný z křídových sedimentů u Nehvizd a Hloubětína SV od Prahy v r. 2005 paleobotanikem Jiřím Kvačkem a jeho spolupracovníky.

American Journal of Botany 92(12): 1958–1969. 2005.

**A NEW LATE CRETACEOUS GINKGOALEAN
REPRODUCTIVE STRUCTURE *NEHVIZDYELLA* GEN. NOV.
FROM THE CZECH REPUBLIC AND ITS
WHOLE-PLANT RECONSTRUCTION¹**

JIŘÍ KVAČEK,^{2,5} HOWARD J. FALCON-LANG,³ AND JIŘINA DAŠKOVÁ⁴

¹National Museum, Prague, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1, Czech Republic; ²Department of Earth Sciences, University of Bristol, Bristol BS8 1RJ, UK; and ⁴Academy of Sciences, Rozvojová 135, 165 00 Praha 6, Lysolaje, Czech Republic

